

1. Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolil téma Vražda – trestněprávní a kriminologické hledisko. Důvodů, které mě k volbě tohoto tématu vedly, byla celá řada. Jedním a zřejmě nejdůležitějším z nich byla skutečnost, že vražda je tématem aktuálním již po mnoho stovek, možná i tisíců let, kdy již v prvních právních kodexech jsou uvedeny tresty za zbavení života jiného člověka. Vždy, když došlo k události, při které byl usmrcen člověk, byla tato událost v centru zájmu široké veřejnosti, vyvstávaly různé otázky, často se rovněž stávalo, že o takovéto události se hovořilo mnoho let, někdy se dokonce stala předmětem pověstí či literárního zpracování.

Dalším důvodem, který mě vedl k výběru tohoto tématu je skutečnost, že od 1. ledna 2010 vstoupil v platnost nový právní předpis, konkrétně zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník, který po dlouhé době změnil v České republice systematiku řazení trestných činů v trestním zákoníku, kdy do popředí postavil trestné činy proti životu a zdraví, namísto dosud v popředí umístěných trestných činů proti republice, jak byly tyto uspořádány zákonem č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, trestní zákon. Nedošlo však jen k tomu, že do popředí byly zařazeny trestné činy proti životu a zdraví, avšak i k tomu, že úmyslné zbavení života člověka ze strany jiné osoby bylo ještě více diferencováno než v předcházející právní úpravě, kdy oproti původně platné právní úpravě, která rozlišovala vraždu a vraždu novorozeného dítěte matkou, nový trestní zákoník rozlišuje vraždu, zabití a vraždu novorozeného dítěte matkou, přičemž pokud se týká zločinu zabití, jedná se o trestný čin, jehož zakotvení v praktickém trestním právu je dosud značně omezeno, v rámci teritoria západních Čech se dosud jedná pouze o jednotlivé částečně pravomocně, ale hlavně nepravomocně, odsouzené případy, kterými se zabýval Krajský soud v Plzni.

V neposlední řadě dalším důvodem, který mě vedl k volbě tohoto tématu, je pak osobní zkušenost, kdy v rámci výkonu služby jsem měl několikrát možnost činit prvotní úkony při takto závažné trestné činnosti na místě samém, přičemž zřejmě pro každého policistu, který se zabývá násilnou trestnou činností, je vrcholem jeho odborné práce prověřování a vyšetřování těchto závažných trestných činů. Je zřejmé, že na práci orgánů činných v trestním řízení jsou v takových případech kladeny vysoké nároky, je nutné, aby takovéto úkony byly prováděny s maximální rychlostí, avšak zároveň s maximální precizností, neboť pouze při spojení těchto dvou hledisek je možno předpokládat, že případ bude objasněn a získané důkazy budou natolik přesvědčivé, že na jejich základě bude pachatel dopaden a odsouzen. Vzhledem k tomu, že se jedná o trestný čin, za který trestní zákoník stanoví mnohaleté tresty odnětí svobody a v některých případech i tresty výjimečné, musí být soudní rozhodnutí opřeno o naprosto nezpochybitelné skutečnosti, které prakticky vylučují, aby došlo k odsouzení nevinného, na druhou stranu je také nutné konstatovat, že právě s ohledem na závažnost takového skutku veřejnost oprávněně požaduje, aby pachatel byl přísně potrestán, čemuž odpovídají i tresty uvedené v právních normách.

Svoji diplomovou práci bych rozdělil do několika částí, přičemž první část budu věnovat historickému exkurzu, jehož cílem je ukázat, jakým způsobem bylo v minulosti nahlíženo na zbavení života člověka člověkem, vyložím pojmy, které se budou prolínat prakticky celou prací, a v neposlední řadě rovněž uvedu, jakým způsobem byla problematika usmrcení osoby jinou osobou zakotvena v právních řádech, a to prakticky od středověku do doby, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 140/1961 Sb. V další části se pak budu zabývat právní úpravou vraždy dle zákona č. 140/1960 Sb. (trestního zákona), popísem jednotlivých jeho ustanovení vztahujících se k danému tématu a rovněž příslušnou soudní judikaturou,

kteřá jednotlivá ustanovení § 219 blíže vykládá. Na tento výklad ve své diplomové práci navážu kapitolou, která pojednává o nové právní úpravě ve vztahu k zákonu č. 40/2009 Sb., kdy v této části bych chtěl zejména vystihnout důvody, které vedly k nové právní kvalifikaci, porovnat, do jaké míry došlo ke změnám oproti právní úpravě zakotvené v ustanovení § 219 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, rovněž bych pak chtěl za účelem srovnání provést stručný nástin právní úpravy této problematiky v jiných evropských státech a o něco podrobněji tuto problematiku rozebrat u našeho nejbližšího souseda, a to na Slovensku, a to i s poukázáním na skutečnost, že aktuální právní úprava v České republice právě vychází z právní úpravy v některých okolních státech. V poslední části své diplomové práce se pak budu zabývat zejména objasněností této nejzávažnější trestné činnosti, stejně tak jako dalšími statistickými údaji, které mohou být cennými pomocníky při objasňování této specifické trestné činnosti, kdy část budu rovněž věnovat osobě pachatele této závažné trestné činnosti. Zejména však budu chtít na dvou kazuistikách detailně rozebrat, jaký je rozdíl mezi zločinem vraždy dle ustanovení § 140 trestního zákoníku, respektive dle ustanovení § 219 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů platného do 31. 12. 2009 a mezi zločinem zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku.

Cílem mé diplomové práce je zejména zasvětit čtenáře do problematiky právní úpravy zřejmě nejzávažnějšího zločinu, se kterým je možno se ve zdejších podmínkách setkat, objasnit zákonitosti, na kterých objasňování spočívá a v neposlední řadě rovněž provést komparaci takovým způsobem, aby i čtenáři mimo odbornou veřejnost bylo zřejmé, že ne v každém případě je možno za jednání, které má na první pohled všechny skutkové znaky trestného činu vraždy, uložit maximální trest bez ohledu na další skutečnosti, které se však v průběhu vyšetřování mohou ukázat jakožto naprosto klíčové. Zároveň bych chtěl do práce vnést některé své vlastní poznatky a názory, které jsem získal během let, po které se

násilnou trestnou činností zabývám v rámci jejího vyšetřování, kdy se domnívám, že tento pohled je trochu odlišný od pohledu člověka, který se touto problematikou zabývá pouze teoreticky, například v rámci studia.

2. Vražda – historický exkurz, výklad pojmů, různé etapy vývoje, zakotvení v rámci jednotlivých právních systémů minulosti

V první části své diplomové práce se budu věnovat historickému vývoji trestního práva na území dnešní České republiky, zejména pak samozřejmě s ohledem na zakotvení právní úpravy usmrcení člověka člověkem. Je možné říci, že přestože již prakticky od doby vzniku prvního státního útvaru na našem území existovaly jisté právní zásady, původně v podobě právních obyčejů, tyto se postupně však stále častěji stávaly součástí práva psaného. Docházelo k tomu tak, že právní obyčeje, původně uchovávané pouze ústně, se začaly zapisovat do soukromých právních knih¹, kdy první z těchto knih byla s největší pravděpodobností Rožmberská kniha, která pochází z doby konce 13. a počátku 14. století, kdy tato kniha obsahuje kromě práva procesního a majetkového i právo trestní. Je však také nutné konstatovat, že v době vzniků prvních státních útvarů na našem území nebylo trestní právo aplikováno nikterak jednotně a je možné říci, že bylo aplikováno pouze vůči někomu. Zatímco mohl být prostý člověk odsouzen ke ztrátě hrdla za usmrcení osoby, se kterou měl spor, nebylo ničím výjimečným, že panovník ve jménu zachování klidu v zemi či domnělého nebo reálného spiknutí proti jeho osobě, nechal vyvraždit celé rody, včetně dětí a žen, aniž by to bylo jakkoliv negativně vnímáno nebo posuzováno.

¹ Dnes by bylo možno tyto knihy označit jako sbírky soudních rozhodnutí.

2.1 Dějiny právní úpravy vraždy od prvních státních útvarů do roku 1848

Jako počátek vzniku psaného práva na území Českých zemí je možno označit rok 863, který je spojován s příchodem věrozvěstů Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu a zejména s následnou Metodějovo literární činností, jehož zásluhou došlo k rozšíření mnoha literárních děl na Velkou Moravu. V oblasti zákonů se jednalo o překlad tzv. Nomokánonu, přičemž se jednalo o sbírku světských a církevních zákonů, které však byly Metodějem uzpůsobeny tak, aby byly aplikovatelné na území Velké Moravy. Do této doby bylo právo na území Velké Moravy pouze obyčejové, mělo vycházet zejména ze souboru norem, který se zval Zákon sudnyj ljudem. Zpočátku byla veškerá soudní moc soustředěna pouze na dvoře panovníkově, kde fungoval pro všechny obyvatele země tzv. dvorský soud. Teprve až ve 2. polovině 13. století dochází k jistému odloučení soudní moci od královského dvora, neboť je ustanoven zemský soud, který přebírá větší část agendy dvorského soudu, tomuto ponechává jen agendu ve věcech lenních a odúmrtních. Rovněž od poloviny 14. století se v soudní praxi rozlišovalo mezi zabitím a vraždou. Ruku v ruce s rozvojem trestního práva šel rovněž rozvoj lékařství, konkrétně lékařství soudního, které se právě problematikou, zda se jednalo o vraždu, detailně zabývalo. Již v této době se začínají poranění dělit, a to následujícím způsobem:

“a) rány modré (tj. podlitiny a modřiny),

b) rány suché (pohmoždění a vykloubení),

c) rány krvavé (rány bodné, sečné, nástrojem tupým, které krvácely),

d) chromata (po zhojení zůstaly na tváři jizvy, které nemohly být zakryty nebo ochromení některého údu, tedy asi zmrzačení a zohavení v našem

² Kvapilová, H.: Soudní lékařství pro právníky. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Pelhřimov 1999, s. 7.

smyslu slova.“²

Již o 50 let později dochází k zavedení terminologie, ve které jsou rány, které bezprostředně vedou nebo směřují ke smrti, jakožto rány smrtelné. V souvislosti s vraždami či zabitím zde stále častěji, samozřejmě v souvislosti s vývojem trestního práva, vyvstává požadavek dokumentace těchto poranění, kdy tato dokumentace může následně sehrát významnou úlohu při případném rozhodnutí, zda se jednalo o zabití či vraždu. S ohledem na tuto skutečnost je významným právním dokumentem spis *Constitutio criminalis Carolina*, který byl vydán roku 1532 na dvoře krále Karla V., původně určený pro bavorské země, avšak užívaný i v zemích Českých, kdy v tomto se vůbec prvně objevuje požadavek, aby v případě úmrtí osoby byla provedena prohlídka těla a v případě zjištění poranění, byl požadavek, aby prohlízející vyslovil názor na souvislost mezi zjištěnými poraněními a smrtí osoby.³ Je tak do jisté míry možno s nadsázkou říci, že v této době došlo ke spojení mezi lékařstvím a trestním právem, které je do dnešní doby od sebe neodlučitelné.

Postupně se vedle zemského soudu utvářely i další typy soudů, avšak až do roku 1627 byl zemský soud jednoinstančním soudem, který rozhodoval ve věcech trestních, kdy toto znamenalo, že proti jeho rozhodnutí neexistovalo odvolání. Původně měl hrdelní pravomoc, tedy pravomoc udělit trest smrti, jen panovník, avšak za vlády Jana Lucemburského dochází k tomu, že tento postupně hrdelní pravomoc udělil i městským soudům, avšak stále bylo právo proti tomuto nejtěžšímu trestu se odvolat právě k panovníkovi. O tom, že již v počátcích právní úpravy, byla vražda považována za jeden z nejhorších zločinů, svědčí i část Čtvrtého pražského artikulu, ve kterém je psáno: *„Aby všichni hříchové smrtelní a zvláště zjevní a jiní neřádné zákonu Božímu odporní byli v každém stavu*

³ Kvapilová, H.: *Soudní lékařství pro právníky*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Pelhřimov 1999, s. 7.

řádně a rozumně od těch, kterým to přísluší, stavování a potírání. A kdož je činí, hodni jsou smrti, nejen ti, kdož je činí, nýbrž i ti, kteří souhlasí s těmi, kteří je činí, jako jsou v obecném lidu smilstva, obžerstva, zlodějstva, vraždy, lži, křivé přísahy, řemesla zbytečná, lstivá a pověrečná, hrabivé zisky, lichvy a ostatní jim podobné.“⁴

Postupně tak došlo k tomu, že v rámci českých zemích došlo ke vzniku mnoha hrdelních soudů, jejichž úroveň byla často různá a postupem času přinášela tato přebujelá síť soudů různé problémy. Přesto však vydržela až do roku 1765, kdy došlo v Čechách k reformě hrdelních soudů, a to z původních 383 na 29. Zároveň s touto reformou byl ustanoven kriminální fond, který podléhal správě tzv. apelačního soudu⁵. Avšak i tato úprava se prokázala jakožto nedostatečná pro efektivní rozhodování v hrdelních, jak by se dnes řeklo v trestních, věcech, a proto bylo přistoupeno k reformě další, ke které došlo v roce 1787, jejímž cílem bylo přenesení kriminální agendy na soudy řádně pro tuto agendu vybavené, zejména pak dostatečným počtem zkušených a erudovaných soudců. Došlo tak k tomu, že vznikly kriminální soudy v krajských městech země. Jednalo se o soudy kolegiální, ve kterých kromě profesionálních soudů zasedali i přísedící laici, kdy je možné říci, že tento model zůstal v některých trestních věcech zachován v České republice až do současné doby. Odvolacím soudem v trestních věcech pak byly vrchní kriminální soudy.

Významným pomocníkem trestního práva, zejména pokud se týká posouzení, zda se jedná o smrt násilnou se zaviněným či přičiněním druhé osoby, se od počátku 17. století stává soudní lékařství, které se profiluje

⁴ Francek, J. Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007. S. 17.

⁵ Vznikl v roce 1548, původním úmyslem bylo, aby k tomuto soudu směřovala odvolání proti rozhodnutím všech ostatních soudů, což se však panovníkovi nepodařilo uskutečnit, z tohoto důvodu sloužil převážně pro odvolání proti rozhodnutím českých městských soudů. Jednalo se o královskou instituci, panovník jmenoval všechny členy soudu, kdy tento se sestával z prezidenta a třinácti radů, přičemž se jednalo o 6 šlechticů, 4 doktory práv a 4 měšťany pražské.

jako samostatný podobor lékařských věd. Autorem první knihy, zabývající se soudním lékařstvím byl lékař Jan František Löw z Ersfeldu, jehož kniha s názvem *Theatrum medicoiuridicum* se stala vůbec první knihou ve střední Evropě, která mimo jiné pojednávala i o násilné smrti, ke které vražda bezesporu patří. Pokud se týká přímo Českých zemí, zde roku 1785 vzniká v Praze stolice soudního a policejního lékařství, od které je již pouze krůček ke vzniku Ústavů soudního lékařství, které vznikají ve všech větších městech, jako je například Praha, Brno, Hradec Králové a Plzeň, avšak tyto vznikají až ve 20. století.

Pokud se vrátíme k vývoji trestního práva, toto v první řadě sloužilo k ochraně panovníka, církve a jejích hodnostářů a rovněž soukromého vlastnictví. Původně mělo trestní právo soukromý charakter, kdy msta ze strany poškozeného či členů rodiny poškozeného byla naprosto legitimním prostředkem, jak potrestat pachatele. Na druhou stranu však bylo rovněž možné, aby se dostatečně majetný pachatel z trestu vyplatil, a to i v takových případech, jako byla vražda či zabití. Velmi často se však stávalo, že pachatelé takto závažných zločinů končili v ruce kata, neboť nejvyšší trest, tedy ztráta života, byl udělován i za relativně drobnější prohřešky než pouze ty proti životu a zdraví. Pokud se týká trestných činů proti životu a zdraví, již ve středověku bylo rozlišováno mezi neúmyslným zabitím a úmyslnou vraždou, která byla rovněž označována slovem *mord*, které se v slangové mluvě vyskytuje do současné doby, hlavně mezi určitými skupinami osob. Avšak v případě, že bylo prokázáno, že se jednalo o vraždu, popřípadě byla-li tato spojena s tím, aby pachatel získal například majetkový prospěch, přicházel v úvahu prakticky pouze jediný trest, a to poprava mečem či vpletením do kola.

Problematické, jako je tomu však doposud, bylo posouzení, zda se jednalo o vraždu, zabití či nutnou obranu v případech, kdy nebylo zcela zřejmé, za jakých okolností a z jakého motivu k činu došlo. Stejně jako v současné době platné a účinné právní úpravě, již i ve středověku bylo možno využít

institut nutné obrany, který v té době působil obdobné „obtíže“, jako v současné právní úpravě. Abychom tento institut lépe pochopili, dovolím si uvést následující citaci jeho zakotvení v právním řádu a problémy, které takto vznikaly. „V městském zákoníku se definuje slovy: „Na ty, kteříž by svému násilí, hájíce se a bráníce sebe, toho, aneb ty, od kterýchž by se jim ublížení dalo, zabili, pokuta vraždy, tak jakž prve položeno jest, se nevztahuje, protože jednomu každému toho se dopouští, aby se svému násilí hájiti a moci násilné svou také mocí odpříti mohl.“ Nicméně šlo o život člověka, a tak bylo nutné pachatele potrestat alespoň mírnější formou. V roce 1553 se dostal před jičínský soud Jiří Sladovnick v Podlužan, podezřelý z mordu⁶ Jiříka Kulky. Po výslechu svědků dospěli konšelé k přesvědčení, že Kulka dal příčinu k rvačce, takže se Jiří Sladovnick vlastně jen účinně bránil. Ortel městské rady pak potvrdil apelační soud⁷, ke kterému se nebožtíkovi pozůstalí odvolali. Ve stejném roce byl stíhán i Antonín Vlach pro vraždu Kašpara Kováře. Rovněž v tomto případě konstatovala rada, že „...to Antonín Vlach svědky svými dostatečně podle práva ukázal, což se také i z strany původní svědkům vedených uznává, že jest je, Antonína, někdy Kašpar Kovář zomyslně s dobytou zbraní honil a jej sekal a zamordovati chtěl. A tak se jest Antonín Vlach svému násilí brániti musil.“⁸

⁶ Úmyslná vražda bývala dříve označována jakožto mord, kdy tento výraz zůstal zejména ve slangové mluvě osob pohybující se mimo zákon, popřípadě policistů a osob, který se vyšetřováním této trestné činnosti zabývají.

⁷ Vznikl v roce 1548, rovněž býval označován jako rada nad apelacemi. Původním záměrem bylo, aby k němu směřovala odvolání od všech ostatních soudů, ale tato myšlenka se nepodařila prosadit, kdy z toho důvodu sloužil převážně pro odvolání od soudů městských. Apelační soud byl výlučně královskou institucí, panovník jmenoval jeho prezidenta a třináct radů. In: Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007, s. 16-17.

⁸ Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007, s. 167-170.

2.2 Vražda v pojetí trestní práva od roku 1848

Rok 1848 je rokem revolučním, který přináší prakticky v celé Evropě změny. Výjimkou pak není ani oblast soudnictví a práva, a to i práva trestního. Vzniká nová soudní soustava, kdy dochází k úplnému oddělení soudnictví a politické správy. Ve své podstatě tak soudy získávají větší míru samostatnosti, dochází ke vzniku krajských soudů, které jsou jednak soudy první instance pro zločiny, o kterých rozhodovaly soudy porotní, rovněž tak jsou odvolacími soudy proti rozsudkům okresních sborových soudů. Takto reformované soudní zřízení následně přebírá i nově vzniklý Československý stát, kdy samozřejmě s drobnými úpravami tato soudní struktura přetrvala až do současné doby. Velmi významným mezníkem je také zřízení státních zastupitelství, jejichž hlavním úkolem bylo, a do současné doby je, stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozvedí, a to ex lege, tedy na základě zákona.

Pokud se týká právních kodexů porevolučního období, je nutné zmínit Říšský zákoník, který v roce 1849 nahradil starší právní předpisy, kdy se jednalo o hmotně právní kodex, jen o rok později nabývá účinnosti procesní řád, který mimo jiné zavádí zásadu veřejnosti, ústnosti, zásadu obžalovací a zásadu volného hodnocení důkazů, tedy právní instituty, které jsou součástí i dnes platného práva. Pokud se týká oblasti práva trestního, roku 1852 vstupuje v účinnost nový trestní zákon č. 117/1852, který tak nahradil trestní zákon z roku 1803. Tento dělí protiprávní jednání na zločiny, přečiny a přestupky, kdy je tak možno říci, že jistým kruhem došel právní vývoj zpět k tomu, že trestní zákoník, účinný od 1. 1. 2010, dělí trestné činy na zločiny a přečiny, přestupky se pak zabývá zákon č. 200/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Vražda je pak samozřejmě i v tomto právním předpise považována za nejzávažnější zločin vůbec, kdy ke zločinům jako takovým, je zde uvedeno: „...*potřebí jest zlého úmyslu. Zlý úmysl dává se však za vinu nejen tehda, když před*

tím, než se něco předse vzalo nebo opominulo, anebo když se to předse bralo nebo opomíjelo, to zlé, které se zločinem spojeno jest, přímo bylo rozváženo a umíněno, nébrž i také, když z některého jiného zlého úmyslu něco bylo předse vzato nebo opominuto, z čehož to zlé, které tím povstalo, obyčejně pochází, aneb alespoň snadno pojíti může.“⁹

Pokud se nad shora uvedeným citátem zamyslíme a převedeme jej do současné právní terminologie, je možno říci, že proto, aby byl skutek kvalifikován jakožto zločin, bylo nutné zavinění úmyslné, kdy úmysl mohl být jak přímý tak nepřímý. Je patrné, že trestní zákon z roku 1852 je na svoji dobu moderním právním předpisem, kdy některé jeho zásady je možno nalézt i v soudobých trestně právních předpisech. Pokud se týká vraždy, tato byla dle trestního zákoníku posuzována jakožto zločin, kdy společně s dalšími zde uvedenými zločiny, jako například velezrada, byla tato trestána trestem smrti, kdy v úvahu přicházelo buďto oběšení, v případě, že bylo na území, kde k vraždě došlo a kde byl pachatel souzen, vyhlášeno stanné právo, mohl být odsouzený rovněž zastřelen. Stejně jako v současné době, již v 19. století byl mezi veřejností veliký zájem na vyšetření vražd, kdy rovněž následné exekuce se těšila velkému zájmu veřejnosti, o čemž svědčí i leták o popravě odsouzeného Josefa Turka, který byl vydán 20. února 1852, kdy v tomto je mimo jiné uvedeno: „*Nálezem odkazovacím c. k. obžalovací komory v Praze byl Josef Turek před soud přísěžných v Jičíně pro zločin vraždy úkladné odkázán. Porota jej o veřejném přelíčení dne 13. listopadu 1851 jednohlasně uznala za vinna činu, ježž zákon¹⁰ jmenuje vraždou prostou; na základ výroku toho byl Josef Turek téhož samého dne od soudu porotního pro zločin vraždy prosté k smrti provazem odsouzen. Rozsudek byl odsouzenému, poněvadž jemu od Jeho Veličenstva milost udělena nebyla, dne 17. února roku běžícího ohlášen a dne 20. února tohoto roku o třech čtvrtí na devět trest*

⁹ Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007, s. 65-66.

¹⁰ Jmenovaný byl souzen ještě dle trestního zákoníku z roku 1803, neboť trestní zákon vstoupil v účinnost teprve dne 27. května 1852.

smrti na zločinci vykonán. Tak skončil otcovrah Josef Turek; bylo to v měsíci únoru roku 1848, co ponejprv obmejšlel otce zavraždit a opět v měsíci únoru roku 1852 došel trestu spravedlivého!“¹¹

Pokud se podíváme přímo do zákona č. 117/1852, právní úprava vraždy a zabití je uvedena v Hlavě patnácté, paragrafy 134 až 143. V paragrafu 134 je pak definováno, co je vraždou, kdy za vraždu je možno považovat takové jednání proti člověku s úmyslem jej usmrtit, kdy k následku, tedy smrti, dojde, a to i na jiné osobě, kdy se jedná o vraždu i v takovém případě, že ke smrti dojde pouze pro okolnosti nahodilé nebo i z vedlejších nahodilých příčin. V paragrafu 135 jsou pak vraždy rozděleny na čtyři druhy, a to:

- vražda úkladná,
- vražda loupežná,
- vražda zjednaná,
- vražda prostá.

Za vraždu úkladnou byla považována vražda, která byla provedena například podáním jedu, či jiným obdobně zastřeným způsobem, vraždou loupežnou je pak taková, jejímž cílem je získat majetkový prospěch, za vraždu nájemnou je možno označit vraždu, ke které byla osoba najata či tuto spáchala z pohnutky jiné osoby a pod vraždu prostou se v tomto trestním kodexu zařazovaly všechny ostatní vraždy.

Paragrafy 136 a 137 pak stanovují tresty, které pachateli vraždy hrozí, kdy pro pachatele, zjednatele, tedy osobu, která si vraždu objednala, a přímého účastníka, je stanoven trest smrti, na vzdálené spoluviníky a účastníky, se pak trestní sazba rozlišovala pro vraždu prostou, kde hrozil trest těžkého žaláře v rozmezí pěti až deseti let, avšak v případě vraždy zjednané,

¹¹ Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007, s. 67.

úkladné, loupežné či vraždě na příbuzných v pokolení vzestupném i sestupném, zde byla osoba pachatele ohrožena trestní sazbou v rozmezí deseti až dvaceti let. Je tak zřejmé, že v trestním kodexu z roku 1852 byl pachatel vraždy trestán trestem absolutním, zatímco u spoluviníků či účastníků se trest rozlišoval dle toho, o jakou vraždu se jednalo. V dalším paragrafu je pak možno nalézt podstatný rozdíl oproti současné právní úpravu, neboť zatímco v zákoně č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů je pokus trestného činu trestný tak, jako čin samotný, v případě zákona č. 117/1852 je v paragrafu 138 uvedeno, že v případě pokusu vraždy prosté je pachatel ohrožen trestní sazbou v rozmezí jednoho až pěti let v těžkém žaláři, u ostatních druhů vražd pak sazbou v rozmezí deseti až dvaceti let, popřípadě trestem doživotním, byly-li shledány zvláště přitěžující okolnosti.

V tomto trestním předpisu je rovněž široce upraven, a to v paragrafech 140 až 143, zločin zabití, kdy o zabití se jedná, pokud dojde k usmrcení člověka jiným člověkem nikoliv v úmyslu jej usmrtit, avšak v důsledku spáchání jiného protiprávního „nepřátelského“ jednání. Tresty za zabití jsou dále odstupňovány podle toho, o jaké zabití se jedná, a to v případě zabití u loupeže trestem smrti, u prostého zabití pak trestem od pěti do deseti let, mezi příbuznými pak v rozmezí od deseti do dvaceti let a v případě zabití u rvačky, ať již s jednou osobou nebo osobami více, trestem v rozmezí jednoho roku až pěti let.

Velmi zajímavá je právní úprava při vraždě dítěte, kdy se jedná o obdobu dnešního zločinu vraždy novorozeného dítěte matkou, přičemž v případě, že se jedná o dítě manželské, je zde určen trest těžkého doživotního žaláře, v případě dítěte nemanželského pak trestem těžkého žaláře v rozmezí deseti až dvaceti let, v případě, že dítě zemřelo z důvodu neposkytnutí pomoci, mohl být v takovém případě uložen trest v rozmezí pěti až deseti let.

2.2.1 Právní úprava vraždy v období první republiky

První republika vzniká dne 28. října 1918. Vzhledem k tomu, že její vznik je poměrně náhlý, vrcholné státní orgány jsou utvářeny postupně, tudíž v prvních dnech a měsících po vzniku samostatné republiky je prakticky převzat právní pořádek Rakouska - Uherska, kdy právní předpisy monarchie jsou teprve postupně nahrazovány vlastními československými právními předpisy. Pokud se týká práva trestního, prakticky ihned po vzniku samostatného Československého státu se objevují snahy o vlastní trestně právní předpis, který připravovalo ministerstvo spravedlnosti. Vzhledem k tomu, že přes veškeré snahy o jednotu, byla tehdejší politická scéna poměrně roztržštěná, nepodařilo se ministerstvu spravedlnosti, které tento kodex připravovalo, prosadit jej v Parlamentu, kdy z tohoto důvodu po celou dobu trvání první republiky tak platil zákon č. 117/1852, tedy Rakousko - Uherský trestní zákon. Současně s ním však vstupují v účinnost další nově přijaté zákony, které se zejména zabývají otázkou ochrany nově vzniklého státu. Avšak i přejetý trestní zákon má svá úskalí, kdy jako zásadní problém se jeví otázka ukládání trestu smrti, jakožto nejvyššího a absolutního trestu. Tehdejší československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk¹², který byl na základě tehdy platné Ústavy poslední instancí, která mohla uložený trest smrti zrušit, v případě, že měl být tento vykonán, musel jej rovněž podepsat, neměl na použití trestu smrti sám jednoznačný názor, kdy uváděl, že: *„Těžká byla pro mne otázka trestu smrti; stálo mě mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenány černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost; studoval jsem statistiku zločinů a zejména vražd¹³ po celou dobu, ale nevidím, že by trest*

¹² Žil v letech 1850 – 1937, první československý prezident v letech 1918 až 1935, kdy odstoupil ze zdravotních důvodů.

¹³ T. G. Masaryk byl velkým zastáncem Leopolda Hilsnera, který byl obviněn z vraždy Anežky Hrušové v Polné, odmítal protizidovské nálady, které se v souvislosti s touto vraždou ve společnosti objevily.

smrti měl účinek odstrašující na lidi zločinné; zločinec ve chvíli vraždy nemyslí na trest, ale na úspěch svého zlého činu. Jistý účinek je na občany ostatní, zejména o věci myslící. Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale že v něm je mravní expiace: vzít člověku život je bezprávi tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patřičný rozdíl mezi vraždou a zabitím a uznávám polehčující okolnosti při každém zločinu. ...“¹⁴

Je patrné, že i prezident Masaryk velmi ostře odlišoval vraždu od zabití, kdy zabití považoval za méně závažný zločin, kdy se jednalo o polehčující okolnost při rozhodování o výši trestu, respektive případného zmírnění trestu ze strany prezidenta. Vzhledem k tomu, že toto téma bylo ve společnosti poměrně frekventované, byl roku 1934 vydán zákon číslo 17 Sb. o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, ve kterém jsou stanoveny podmínky, za kterých může dojít ke zmírnění absolutního trestu.

2.2.2 Protektorát Čechy a Morava

Jednalo se o pravděpodobně nejtěžší období v Českých dějinách. O právu, prakticky jakémkoliv, není možno hovořit, přestože formálně jsou zákony platné, do roku 1942 do jisté míry existuje i určitá dvojkolejnost mezi správou říšskou a protektorátní. De facto však bylo v oblasti práva trestního používáno právo německé, konkrétně pak německý trestní zákoník, zcela nepřiměřený význam pak měla rozhodnutí říšské vlády a říšského protektora. Rovněž tak tresty, které byly ukládány za trestné činy, byly zcela zřejmě neadekvátní, kdy byť za nedbalostní trestný čin mohl být a často také byl uložen trest smrti. Pokud bychom chtěli tuto dobu charakterizovat, je možné říci, že mnoho trestů smrti, které byly vykonány, byly vraždou, kdy tato však byla legalizována státními orgány a

¹⁴ Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007, s. 77.

institucemi.

2.2.3 Vražda či zabití – právní úprava v Československém trestním právu po roce 1945

Rok 1945 je rokem, kdy končí druhá světová válka a na první pohled se zdálo, že opět dojde k nastolení demokracie, která bude navazovat na tradici první republiky. Došlo však k tomu, že zvýšený vliv ve společnosti získává ta část politického spektra, která se obrací k Sovětskému svazu, neboť většina lidí si stále vzpomíná na Mnichovskou dohodu z roku 1938¹⁵, kdy tento trend je definitivně potvrzen roku 1948, kdy vládu v Československu přebírají strany Národní fronty s dominantním postavením Komunistické strany Československa. Vystávají zde politické požadavky na změnu právního systému tak, aby tento vyhovoval nově budované socialistické, respektive komunistické, společnosti. Politickým vedením státu je stanovena doba, tzv. právnícká dvouletka, během které má dojít k zásadním změnám celého právního systému Československé republiky. Výsledkem je, mimo jiné právní normy, také zákon č. 86/1950 Sb. ze dne 12. července 1950. Jak vyplývá z některých jeho ustanovení, zejména pak paragrafů 1 a 17, je koncipován jakožto kodex chránící republiku a její zřízení.

Konkrétně § 1 uvádí: *„Trestní zákon chrání lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu a jednotlivce, vychovává k dodržování pravidel socialistického soužití. Prostředky k dosažení tohoto účelu jsou pohružka tresty, ukládání a výkon*

¹⁵ Jednalo se o dohodu západních velmocí s nacistickým Německem o postoupení českého pohraničí, ve kterém byl značný podíl německého obyvatelstva, k Německu. Důvodem této dohody byla snaha Francie a Velké Británie vyhnout se ozbrojenému konfliktu s Německem, ke kterému však následně stejně došlo. O dohodě se také hovoří jakožto o Mnichovské zradě, neboť jak s Francií, tak s Velkou Británií měla Československá republika uzavřena mezinárodní smlouvy, které je zavazovali k pomoci v případě napadení.

trestů a ochranná opatření.“¹⁶ Pokud se týká paragrafu 17, tento k účelu trestu, uvádí:

„ (1) *Účelem trestu je:*

- a) zneškodnit nepřátele pracujícího lidu,*
- b) zabránit pachateli v dalším páchání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití,*
- c) působit výchovně na ostatní členy společnosti.*“¹⁷

Je tak nutné konstatovat, že prioritní ochranu tímto právním kodexem měla republika, národní hospodářství a veřejný pořádek, další skupiny trestů následovali až poté a teprve poté následovaly trestné činy týkající se ochrany života a zdraví člověka, tak jak je to běžné v rámci demokratických zřízení. Příznačné je rovněž to, že co se týče přitěžujících okolností, které měly rozhodující význam při ukládání a výměře trestu, na prvních dvou místech se nacházejí skutečnosti jako, že pachatel projevil trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu, popřípadě ohrozil trestným činem politické, vojenské nebo hospodářské zájmy republiky, teprve za těmito následují další přitěžující okolnosti.¹⁸ Zcela nově se však v tomto trestním zákoně objevuje materiálně formální pojetí trestného činu, které je definováno v ustanovení § 2, ve kterém se uvádí, že trestným činem je jen takové pro společnost nebezpečné jednání, jehož výsledek uvedený v zákoně pachatel zavinil. Toto pojetí bylo následně i v právní úpravě dalšího trestního kodexu, a to zákona č. 140/1961 Sb. trestní zákon, upustilo se od něho až v zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, kde již není použito materiální pojetí, toto je do jisté míry nahrazeno korektivem společenské škodlivosti, a to v § 12 trestního zákoníku.

¹⁶ § 1 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

¹⁷ § 17 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

¹⁸ § 20 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

Trestné činy proti životu a zdraví jsou popsány v hlavě šesté, paragraf 216 až 228, kdy vražda, a speciální čin vražda novorozeného dítěte matkou, jsou upraveny paragrafy 216 a 217. Dle ustanovení § 216 je vražda definována následovně:

„Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let.

Odnětím svobody na pětadvacet let nebo smrtí bude pachatel potrestán,

- a) dopustí-li se činu uvedeného v odstavci 1 na několika osobách,*
- b) dopustí-li se takového činu při loupeži nebo způsobem zvláště surovým,*
- c) je-li tu jiná zvláště přitěžující okolnost.“¹⁹*

Je zřejmé, že pojetí v tomto trestním zákoníku je diametrálně odlišné od pojetí zákona č. 117/1952 Sb., přičemž zde zcela chybí rozlišení mezi vraždou a zabitím. Smrt se však objevuje jakožto kvalifikovaná skutková podstata u dalších trestných činů souvisejících s útokem na zdraví člověka, konkrétně pak do trestného činu ublížení na zdraví dle ustanovení § 219 odst. 4 trestního zákona a § 220 trestního zákona, ekvivalentem k dříve užívanému trestnému činu zabití při rvačce nebo při zlém nakládání s jednou nebo více osobami dle ustanovení § 143 zákona č. 117/1952, pak přichází ustanovení § 223 odst. 2 trestního zákona.

V případě vraždy se jedná z hlediska subjektivní stránky trestného činu o úmyslný trestný čin, který je možno spáchat jak konáním, tak opominutím, kdy objektem trestného činu je lidský život. Aby se tak jednalo o vraždu, musí být prokázáno, že osoba, proti které útok směřoval, byla v době činu živá a mezi jednáním pachatele a následnou smrtí osoby existuje tzv.

¹⁹ § 216 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

kauzální nexus neboli příčinná souvislost. Stejně tak jako současný trestní kodex, i zákon č. 50/1950 Sb. počítal s okolnostmi vylučujícími protiprávnost, a to jednání v nutné obraně, kdy se jedná o to, že osoba se dopustí jednání jinak trestného, jímž odvrací útok na zájem chráněný tímto zákonem, další skutečností vylučující protiprávnost je jednání v krajní nouzi, což znamená, že osoba se dopouští jednání jinak trestného, kterým odvrací nebezpečí hrozící zájmu chráněný tímto zákonem. Trestného činu se rovněž nemůže dopustit osoba mladší 15 let a osoba, které pro duševní poruchu, již trpěla v době činu, nebylo schopna rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost či takové jednání ovládat.

Stejně jako v dnešní době platné právní úpravě, je skutková podstata trestného činu vraždy rozdělena na základní skutkovou podstatu a kvalifikovanou skutkovou podstatu, která je vyjádřena ve druhém odstavci. Kvalifikovaná skutková podstata se tak použije v případech, kdy dojde k usmrcení více osob, jedná se o vraždu se zjištěným motivem či vraždu zvláště brutální a také vraždu za situace, kdy jsou přítomny jiné zvláště přitěžující okolnosti. Tyto zvláště přitěžující okolnosti jsou pak uvedeny v ustanovení § 20 zákona č. 86/1950 Sb., kde je uvedeno:

„Přitěžující okolností je zejména to, že pachatel

- a) projevil trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu,*
- b) ohrozil trestným činem politické, vojenské nebo hospodářské zájmy republiky,*
- c) dopustil se trestného činu surovým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí, ze ziskuchtivosti nebo jiných nízkých pohnutek,*
- d) porušil trestným činem zvláštní povinnost, zejména povinnost vyplývající z jeho odpovědného postavení,*
- e) byl již pro trestný čin stejného druhu odsouzen,*
- f) dopustil se různých trestných činů,*

- g) trestný čin opakoval nebo v něm pokračoval po delší dobu,*
- h) svedl k trestnému činu jiného, zejména mladistvého,*
- ch) způsobil trestným činem větší škodu, nebo*
- i) dopustil se trestného činu využívaje něčí bezbrannosti, závislosti nebo služební podřízenosti.“²⁰*

Změnu oproti předchozímu trestnímu kodexu představuje rovněž ustavení § 217, který se týká vraždy novorozeného dítěte matkou, kdy již není činěn rozdíl v trestní sazbě mezi vraždou dítěte manželského a dítěte nemanželského, kdy dochází ke sjednocení trestní sazby nepodmíněného trestu odnětí svobody v rozmezí mezi pěti až deseti lety. Je tak patrné, že trestní zákon byl podstatnou změnou oproti původně téměř sto let platnému trestnímu kodexu, kdy tento reagoval zejména na politické požadavky nového režimu. Dále je možné říci, že z tohoto zákona vycházel i zákon následující, který vstupuje v účinnost jakožto zákon č. 140/1961 Sb., který bude podrobněji analyzován v další části této práce.

2.2.4 Právní úprava vraždy v návrhu trestního zákoníku z roku 2004

Vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004 byl jako trestní zákon či v současné době platný trestní zákoník rozdělen na dvě základní části, a to část obecnou a část zvláštní. Zatímco část obecná se zabývá definicí, co je trestný čin, pachatel, tresty, jejich ukládáním a výší, v části zvláštní jsou uvedeny jednotlivé trestné činy a jejich tresty. Návrh tohoto zákona je specifický zejména z toho důvodu, že je v něm upravena rovněž trestní odpovědnost právnických osob, kdy tato však nebyla až do současné doby nikdy schválena a stále se jedná o téma diskutované a není zřejmé, zda bude v budoucnu novelou trestního zákoníku do tohoto začleněna.

²⁰ § 20 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

Pokud se podíváme na návrh zvláštní části, je zřejmé, že na první místo se v tomto návrhu již dostává ochrana lidského života a zdraví, která by měla být v demokratické společnosti prioritní. V důvodové zprávě k této Hlavě I, se mimo jiné uvádí:

„Život a zdraví jednotlivce chrání osnova jako nejdůležitější společenskou hodnotu. Ochranu života obsahuje i ustanovení článku 6 Listiny základní práv a svobod, které zdůrazňuje, že každý má právo na život, a proto nikdo nesmí být zbaven života. Lidský život je hoden ochrany již před narozením. Trestní právo poskytuje ochranu proti úmyslným útokům proti životu a zdraví, ale i proti nedbalostním jednáním ohrožujícím nebo porušujícím život nebo zdraví. Osнова i systematicky odděluje ochranu života od ochrany zdraví a zařazuje příslušné trestné činy do samostatných oddílů 1 a 2. [...] Trestných činů, jejichž objektem je život nebo zdraví, anebo které způsobují takové následky na životě nebo na zdraví, je daleko více. Do první hlavy zvláštní části však byly zařazeny jen ty, u kterých je život nebo zdraví jediným nebo hlavním objektem trestného činu.“²¹

Ve své práci se budu zabývat pouze ustanoveními hlavy první, dílu prvního, návrhu trestního zákona, neboť právě v tomto jsou obsažené trestné činy proti životu. Patří sem zločin vraždy dle ustanovení § 113, zločin vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 114, dále pak zločin usmrcení na žádost, který je upraven § 115, trestný čin zabití z nedbalosti upravené v § 116 a rovněž tak trestný čin účast na sebevraždě dle ustanovení § 117. Trestný čin vraždy je v § 113 návrhu trestního zákoníku definován takto:

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

²¹ Šámal, P.: Osнова trestního zákoníku. C. H. Beck. Praha 2006, s. 146.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

- a) na dvou nebo více osobách,*
- b) na těhotné ženě,*
- c) na dítěti mladším 15 let,*
- d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,*
- e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,*
- f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání nebo na jiném, který vůči němu plnil svoji povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,*
- g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnosti, sexuální orientaci, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
- h) opětovně,*
- i) na objednávku,*
- j) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,*
- k) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, nebo*
- l) ze zavrženíhodné pohnutky.*

(4) Příprava je trestná. “²²

²² Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku. C. H. Beck. Praha 2006, s. 146 – 147.

Pokud si porovnáme shora uvedenou právní úpravu s právní úpravou v ustanovení § 140 trestního zákoníku, která je v současné době platná, je patrné, že tato právní úprava je prakticky totožná, za zmínku snad jen stojí to, že v současné době platné právní úpravě není uveden jako samostatný bod provedení vraždy na objednávku či z důvodu sexuální orientace oběti, avšak s největší pravděpodobností by takovéto jednání bylo rovněž posuzováno dle ustanovení § 140 odst. 1, popř. 2, odst. 3 písm. j) trestního zákoníku, neboť jak v případě objednání vraždy, tak v případě, že tato bude spáchána na jiném pro jeho sexuální orientaci, bude se jednat o jinou zvlášť zavrženíhodnou pohnutku.

Pokud dále provádíme komparaci mezi vládním návrhem trestního zákoníku z roku 2004 a současnou právní úpravou, zjišťujeme, že zatímco privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy, a to vražda novorozeného dítěte matkou, která je uvedena v § 114 návrhu, je totožná s ustanovení § 142 trestního zákoníku, zločin zabití, který je v trestním zákoníku popsán v § 141 není v původním návrhu zakomponován vůbec. Oproti nyní platné právní úpravě je však v návrhu zákona v ustanovení § 115 popsán trestný čin usmrcení na žádost, přičemž se rovněž jedná o privilegovanou skutkovou podstatu, jako u zločinu vražda novorozeného dítěte matkou, kdy takové jednání se běžně označuje slovem euthanázie. Trestného činu usmrcení na žádost se dopustí dle tohoto ustanovení ten, *„kdo ze soucitu usmrtí nevléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na 6 let. Vážně míněnou a naléhavou žádostí se rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům ani stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.“*²³

²³ Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku. C. H. Beck. Praha 2006, s. 149.

Vzhledem k tomu, že v současné právní úpravě tento trestný čin není uveden, posuzovalo by se jednání takového člověka buďto jakožto vražda dle ustanovení § 140 trestního zákoníku, popřípadě dle zjištěných okolností by přicházel v úvahu i trestný čin zabití dle § 141 trestního zákoníku nebo trestný čin účast na sebevraždě dle ustanovení § 144 trestního zákoníku. Pokud jsem se nad ustanovením § 115 návrhu trestního zákoníku zamyslel, dospěl jsem k závěru, že shora uvedená právní úprava neměla šanci na to, aby se stal součástí právního řádu, a to zejména z důvodu trestu, který by pachateli takového jednání hrozil, tedy až šest let, přičemž spodní hranice není nikterak stanovena. Je zde tak možno usuzovat na to, že by soudy v rámci volného hodnocení důkazů mohli sice konstatovat, že se osoba dopustila trestného činu, ale uložené tresty by mohly být spíše jen symbolické a mnoho lidí by zřejmě takový trest přijalo za situace, že by tím mohli pomoci nevléčitelně nemocné osobě blízké. Chápu, že u jisté skupiny zákonodárců toto mohlo být nepřekonatelným problémem pro schválení takové právní úpravy. Z vlastní zkušenosti, kdy se často dostávám do styku s osobami nacházejícími se na odděleních ARO, hospicích a podobných zařízení, však mohu říci, že bych se vůbec nebránil, samozřejmě za velmi přísných pravidel a několikanásobné kontroly, legalizace eutanazie, a to jakožto posledního lékařského kroku, kdy již není byt' sebemenší šance na zlepšení kvality života smrtelně nemocného, a to ani za použití nejmodernějších analgetických a podobných prostředků a samozřejmě na jeho výslovnou a opakovanou žádost. Jsem si však také vědom, že takováto právní úprava je v rámci Evropy zcela výjimečná a nepředpokládám, že by v dohledné době došlo k takové změně legislativy, která by toto umožňovala. Tudíž i nadále musí být toto jednání posuzováno tak, jak jsem shora uvedl, kdy je však možné, že by privilegovaná skutková podstata usmrcení na žádost mohla být některou z budoucích novel trestního zákoníku do tohoto zakomponována.

Již v roce 2004 se však některé právnícké kapacity vyjadřují k návrhu trestního zákoníku, kdy například tehdejší soudce Ústavního soudu České republiky prof. JUDr. Jan Musil, CSc., ve vydání č. 10/2004 časopisu *Trestní právo* uvádí, že zatímco je v návrhu nového trestního zákoníku uvedeno poměrně velké množství kvalifikovaných skutkových podstat, podle kterých je možno kvalifikovat usmrcení člověka, bylo by dle jeho právního názoru potřeba rozšířit paletu možností, podle kterého by úmyslné usmrcení mohlo být kvalifikováno, kdy tato výtku směřuje zejména na posouzení takového jednání, které vykazuje nižší stupeň závažnosti, byť úmyslné usmrcení člověka je vždy činem závažným. Dle názoru prof. Musila, by si speciální privilegovanou skutkovou podstatu, kromě již zavedené skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou, zasloužily i následující případy:

*„- násilné usmrcení ve stavu silného rozrušení vyvolaného násilím nebo závažnou urážkou nebo dlouhodobým týráním ze strany poškozeného vůči pachateli nebo osobě pachateli blízké,
- násilné usmrcení při překročení mezí nutné obrany.“*²⁴

Tyto návrhy však nebyly do původního vládního návrhu trestního zákoníku zapracovány.

Takto navrhovaný trestní zákoník byl předložen vládou k legislativnímu procesu v Parlamentu České republiky, avšak tento návrh nebyl po poměrně dlouhé době připomínkován a doplňován přijat, a to v roce 2006. Je nezbytné rovněž říci, že hlavním důvodem nepřijetí byla část týkající se hospodářských trestných činů. Bylo tak nutno pracovat na nové verzi trestního zákoníku, která na sebe nenechala relativně dlouho čekat, neboť jak jsem již uvedl, tento návrh se stal dobrým základem pro

²⁴ Musil, J.: Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. In: časopis *Trestní právo*, č. 10/2004. Nakladatelství Orac. Praha 2004.

následně přijatý trestně - právní hmotný kodex, kterým došlo po téměř 40 letech k zásadní rekodifikaci trestního práva.

3. Paragraf 219 zákona č. 140/1961 Sb. (trestní zákon) ve znění pozdějších předpisů

V roce 1961 vstupuje v platnost nový trestně - právní kodex, a to zákon č. 140/1961 Sb., též trestní zákon, který, přestože byl během let opakovaně novelizován, byl již od roku 1990 dosti zastaralý, a přesto platil až do 31. 12. 2009, kdy od 1. 1. 2010 byl nahrazen kodexem zcela novým, a to trestním zákoníkem neboli zákonem č. 40/2009 Sb. Je však zřejmé, že trestní zákon byl po dobu téměř 50 let nejdůležitější hmotně -právní normou trestního práva v Československé, následně České republice, a proto si zaslouží bližší pozornosti. Pokud bychom se podívali do původního znění trestního zákona, je patrné, že úzce navazuje na předchozí trestní kodex, a to zákon č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

3.1 Hlava sedmá trestního zákona

Trestné činy proti životu a zdraví jsou obsaženy v hlavě sedmé zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. V této hlavě jsou obsaženy všechny trestné činy, které směřují proti životu a zdraví, a to jak trestné činy úmyslné, tak trestné činy, u nichž postačuje zavinění z nedbalosti. Kromě trestného činu vraždy, který je upraven v § 219 tohoto zákona, zde nalezneme další trestné činy, a to vražda novorozeného dítěte matkou dle ustanovení § 220 trestního zákona, kdy se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy dle § 219 trestního zákona, dále pak trestný čin ublížení na zdraví dle § 221 a § 222, kdy v tomto případě se jedná o těžkou újmu na zdraví, dále pak ublížení na zdraví dle paragrafů 223 a

224, kdy se jedná o paragrafy týkající se nedbalostního jednání, mezi trestné činy proti životu a zdraví rovněž patří trestný čin rvačky dle § 225, ohrožování pohlavní nemocí dle § 226, nedovolené přerušování těhotenství dle § 227 a § 228 až 229 a trestný čin účast na sebevraždě dle § 230 trestního zákona. Pokud si shora uvedené paragrafy důkladně prostudujeme, zjistíme, že smrt člověka jakožto následek jednání osoby jiné, není pouze u trestného činu vraždy a vraždy novorozeného dítěte matkou, ale rovněž u trestného činu ublížení na zdraví dle § 221, § 222, dále pak u trestných činů dle ustanovení § 224, § 225 a § 230 trestního zákona.

Abychom mohli rozhodnout, o jaký trestný čin se jedná, je nezbytné zjistit všechny skutečnosti trestného činu a motivaci pachatele, kdy teprve na tomto základě můžeme celou věc odpovědně právně kvalifikovat. Důležité je zejména určení, zda mezi jednáním a následkem existuje příčinná souvislost, tedy tzv. kauzální nexus. Toto je podmínka toho, aby mohla být trestní odpovědnost vůbec uplatněna. Pokud srovnáme obsah hlavy sedmé zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů s hlavou první zákona č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, je patrné, že trestní zákoník je kodexem podstatně modernějším, důkladněji propracovaným a dělení jednotlivých trestných činů koresponduje s aktuálním právním stavem v Evropské unii, kdy v trestním zákoníku vznikla nová privilegovaná podstata k základní skutkové podstatě trestného činu vraždy, a to trestný čin zabití, kdy však musí být splněny určité podmínky, aby byla tato privilegovaná skutková podstata použita. Také je nutné konstatovat, že zatímco v právní úpravě dle zákona č. 140/1960 Sb. byly trestné činy proti životu a zdraví teprve až za trestnými činy proti republice, v trestním zákoníku jsou to právě trestné činy proti životu a zdraví, konkrétně pak přímo vražda, kterými začíná zvláštní část trestního zákoníku.

3.1.1 Vražda v trestním zákoně – základní a kvalifikovaná skutková podstata

Trestný čin vraždy je popsán v ustanovení § 219 trestního zákona, kde je uvedeno:

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.

(2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) na dvou nebo více osobách,*
- b) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem,*
- c) opětovně,*
- d) na těhotné ženě,*
- e) na osobě mladší patnácti let,*
- f) na veřejném činiteli při výkonu nebo pro výkon jeho pravomoci,*
- g) na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo*
- h) v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, anebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky.“²⁵*

Až do novely trestního zákona č. 175/1990 Sb. byl u kvalifikované skutkové podstaty uveden trest smrti, který byl nahrazen výjimečným trestem, a to až na doživotí. Pokud se podíváme na předchozí právní úpravu trestného činu vraždy, a to v zákoně č. 86/1950 Sb., zjistíme, že došlo ke změkčení trestů u základní skutkové podstaty, kdy zatímco v dříve platné právní úpravě byl pachatel takového trestného činu ohrožen

²⁵ § 219 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, platný do 31. 12. 2009.

trestní sazbou v rozmezí od 15 do 25 let nepodmíněně, v případě zákona č. 140/1961 Sb. je tato sazba v rozmezí od 10 do 15 let nepodmíněně. Rovněž tak došlo ke změně konstrukce kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy, neboť u trestného činu vraždy dle § 216 odst. 2 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů je uvedeno, že odnětím svobody na pětadvacet let nebo smrtí bude pachatel potrestán, dopustí-li se činu na více osobách, při loupeži nebo způsobem zvláště surovým nebo je-li zjištěna jiná zvláště přitěžující okolnost, mezi které patří dle tohoto zákona zejména to, že čin směřuje proti republice, byl-li čin spáchán na osobě závislé či služebně podřízené a podobně.²⁶ Oproti tomuto je v ustanovení § 219 odst. 2 trestního zákona již přesně uvedeno, za jaké situace je možno tuto kvalifikovanou podstatu užít a již se neodkazuje na jiná ustanovení trestního zákona.

Abychom mohli hovořit o vraždě, musí být předmětem útoku živý člověk. Pro toto posouzení je nezbytné určit, kdy se již nebo ještě jedná o živého člověka a kdy nikoliv, přičemž jak vyplývá z komentáře, za okamžik, kdy plod přechází v živou bytost je brán začátek porodu, smrtí člověka se pak rozumí okamžik, kdy došlo ke smrti mozku, nebo k takovému stavu organismu, kde již není možno obnovit základní životní funkce. Vymezení doby smrti je pak úkolem lékařské vědy, neboť jen a pouze lékař může konstatovat smrt, a to i v případě, že jsou přítomny jisté známky smrti patrné i laikům. Zároveň je nutné konstatovat, že lidský život podléhá ochraně i ve chvíli, kdy je zřejmé, že osoba je smrtelně nemocná či zraněná, kdy v případě, že bude proti ní v této chvíli veden útok s úmyslem jí usmrtit, bude se i v tomto případě jednat o trestný čin vraždy.

²⁷ Objektem u skutkové podstaty trestného činu vraždy je tak zájem společnosti na ochraně lidského života. Jedná se o úmyslný trestný čin, přičemž úmysl může být jak přímý, tak nepřímý. Pachatelem trestného činu vraždy pak může být jakákoliv osoba.

²⁶ § 216 odst. 2 a § 20 zákona č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Šámal, P. a kol. Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck. Praha 2003, s. 1193-1195.

Pokud se podíváme na základní skutkovou podstatu trestného činu vraždy uvedenou v odstavci prvním, tato plně koresponduje s prvním odstavcem § 140 trestního zákoníku, vyjma horní hranice trestu odnětí svobody. Paragraf 219 trestního zákona však nerozlišuje, zda došlo k vraždě např. v afektu či se jednalo o vraždu promyšlenou a plánovanou. Je tak patrné, že soud při rozhodování o výši trestu mohl přihlížet k tomu, že se například jednalo o vraždu plánovanou, avšak byl limitován trestní sazbou v rozmezí od 10 do 15 let. Je tak patrné, že byly poměrně omezené možnosti soudu zohlednit případné přitěžující či polehčující okolnosti daného případu, tak jak je to v současné době možné dle úpravy v trestním zákoníku.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy dle trestního zákona jsou pak uvedeny v odst. 2, kdy oproti současné právní úpravě je chráněných zájmů méně a jsou uspořádány v odlišném pořadí, což však není rozhodující. Také se setkáme s poněkud odlišnou terminologií, což však zejména souvisí se změnou terminologie v novém trestním zákoníku. Pokud tak srovnáme komentáře k jednotlivým zvlášť přitěžujícím okolnostem trestného činu vraždy, je možno říci, že tyto se v případě těch ustanovení, které má společné § 219 odst. 2 trestního zákona a § 140 odst. 3 trestního zákoníku, prakticky neliší. Jisté odlišnosti můžeme najít v definici veřejného činitele, který je v trestním zákoníku označován jakožto úřední osoba. Dle zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů: *„Veřejným činitelem je volený funkcionář nebo jiný odpovědný pracovník orgánu státní správy a samosprávy soudu nebo jiného státního orgánu nebo příslušník ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti, sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zvláštního právního předpisu, pokud se podílí na plnění úkolů společnosti a státu a používá přitom pravomoci, která mu byla v rámci odpovědnosti za plnění těchto*

úkolů svěřena. Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních předpisů je veřejným činitelem také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, vodní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží. [...].²⁸

V ustanovení § 219 odst. 2 trestního zákona jsou mezi zvlášť přitěžující okolnosti řazeny rovněž případy, kdy pachatel spáchá vraždu opětovně či na dvou a více osobách. Abychom mohli jednání správně kvalifikovat, je potřeba se zamyslet nad tím, zda se jedná o usmrcení dvou či více osob či o opětovné jednání. Domnívám se, že pro objasnění toho, jakou právní kvalifikaci užít, jsou výstižné následující příklady. Osoba se trestného činu vraždy dle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákona dopustí v případech:

- pustila-li pachatelka v bytě plyn se záměrem otrávit své děti,
- pachatel vnikl do domu v úmyslu usmrtit svoji manželku, kdy zároveň usmrtil jejího otce, který se mu v tomto snažil zabránit,
- pachatel vnikl do bytu, kde v krátkém časovém sledu napadl zde přítomné tři osoby, které postupně napadl takovým způsobem, že toto jeho jednání bylo způsobilé přivodit jejich smrt,
- pachatel při předvádění ze strany příslušníků policie tyto postupně napadl nožem a usmrtil je.

Oproti tomu by jednání pachatele bylo posuzováno dle ustanovení § 219 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákona za situace, že:

- pachatel vraždy se sexuálním motivem nejprve uškrtil jednu ženu, po několika dnech na jiném místě uškrtil ženu další,

²⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck. Praha 2003, s. 602.

- pachatel nejprve zastřelil svého bratra a při útěku z místa činu zastřelil jeho ženu, aby mu tato nemohla v útěku zabránit.²⁹

Postupem času se však ukázalo, že by bylo velmi potřebné, aby zvýšená ochrana byla poskytována i dalším objektům, vůči kterým se pachatelé poměrně často dopouštěli trestného činu vraždy, což vedlo k tomu, že v ustanovení § 140 trestního zákona došlo k rozšíření zvláště přitěžujících okolností, které opravňovaly užití kvalifikované skutkové podstaty u trestného činu vraždy, kdy tímto se budu zabývat v kapitole čtvrté, kde také zároveň provedu detailní rozbor všech zvláště přitěžujících okolností, a to právě s ohledem na skutečnost, že v § 140 trestního zákoníku jsou obsaženy všechny zvláště přitěžující okolnosti uvedené původně v § 219 trestního zákona, tak i zvláště přitěžující okolnosti nové, které se v úpravě trestního zákona nenacházely.

3.1.2 Vražda novorozeného dítěte matkou

Tento trestný čin, byť třeba jinak pojmenovaný, je zakotven již ve starších trestních kodexech. Je možné říci, že se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, kdy v zákoně č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů platného do 31. 12. 2009, je uvedeno, že:

„Matka, která v rozrušení způsobené porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.“³⁰

Ze znění zákona je patrné, že aby mohla být použita tato právní kvalifikace, je nezbytné, aby byly splněny určité podmínky. Již z prvního

²⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck. Praha 2003, s. 1196.

³⁰ § 220 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů platný do 31. 12. 2009.

slova vyplývá, že subjektem u tohoto trestného činu je subjekt speciální, neboť se musí jednat o matku. Je zde přítomna rovněž kumulativní podmínka, kdy musí být splněno jak to, že se matka činu dopustí v rozrušení, tak to, že se tak děje během porodu nebo ihned po něm. Pokud mohu z vlastní zkušenosti říci, soudní znalci z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví, se přiklánějí k tomu, že toto rozrušení může trvat řádově maximálně 5 až 8 dnů od porodu, kdy tudíž tato právní kvalifikace je použitelná pouze po velmi omezenou dobu. Předmětem tohoto trestného činu je novorozené dítě, kdy se musí jednat o dítě živě narozené a vyvinuté natolik, aby bylo schopné mimoděložního života.³¹ Pokud se jedná o rozrušení způsobené porodem, jedná se o:

„...výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech, vyvolaných porodem (srov. R16/1986). Tento psychický stav oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem a nemůže tedy jít o nějaké jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami. Rozrušení způsobené porodem je zvláštní znak trestného činu podle § 220 a není možné ho zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro posouzení otázky, zda obviněná jednala v tomto psychickém stavu, je rozhodujícím podkladem posudek znalce – porodníka. Přitom není podstatné, zda byly narušeny schopnosti obviněné rozpoznat nebezpečnost svého jednání a ovládnout ho [...] . Výjimečné psychické rozpoložení matky vyvolané porodem může prospívat pouze matce samotné, a proto ten, kdo matku navedl, nebo jí poskytl pomoc k realizaci jejího úmyslu usmrtit své novorozené dítě, byť i za okolností uvedených v § 220, spáchal návod nebo pomoc k trestnému činu vraždy podle § 10 odst. 1 písm. b) nebo c), § 219.“³²

³¹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck. Praha 2003, s. 1206.

³² Šámal, P. a kol.: Trestní zákon. Komentář. 5. vydání. C. H. Beck. Praha 2003, s. 1206 – 1207.

Tato právní úprava byla prakticky v nezměněné podobě následně upravena i trestním zákoníkem, neboť je zřejmé, že se jedná o zvláštní jednání matky způsobené určitým stavem, na který má vliv prodělaný porod a v případě, že se matka z důvodu tohoto stavu dopustí takového jednání vůči novorozenému dítěti, které je tomuto způsobité přivodit smrt, je posuzována dle mírnější právní kvalifikace, samozřejmě za předpokladu, že je spolehlivě zjištěno, že to byl právě stav po porodu, který k jednání matky přispěl.

4. Zákon č. 40/2009 Sb. – vznik právní úpravy, vražda versus zabití, komparace s ustanovením zákona č. 140/1961 Sb., komparace s právními systémy vybraných států EU

Jak jsem již výše uvedl, zákon č. 140/1961 Sb., dále jen trestní zákon, byl schválen a vstoupil v platnost v době, kdy vzhledem k politickému zřízení, které zde bylo, byl prioritní zájem na ochraně republiky, její celistvosti a politického zřízení. V roce 1989, respektive spíše v první polovině roku 1990, došlo k takovým společensko - politickým změnám, které v té době ještě Československou republiku opětovně přibližovaly demokratickým strukturám v Evropě a západnímu světu vůbec. Tomuto se musela rovněž přizpůsobit veškerá platná legislativa, a to jak na úrovni ústavní, tak v oblasti práva veřejného i soukromého. Nejinak tomu bylo i v případě práva trestního, kdy některé trestné činy byly novelami trestního zákona zrušeny, jiné byly naopak zavedeny. Nicméně stále se jednalo pouze o jakési kosmetické, byť v některých případech dosti zásadní, změny. Na seriózní úrovni se o nutnosti změny trestního zákona začalo hovořit zhruba někdy kolem roku 2000, kdy konečným výstupem byl vládní návrh trestního zákoníku, který byl předložen dne 21. července 2004 do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.³³ Přestože nakonec nebyl tento trestní zákoník a s ním související právní předpisy schváleny, jedná se o významný počín v rámci trestně - právní legislativy, neboť je možné říci, že tento návrh se stal dobrým základem pro zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní zákoník.

³³ Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku. C. H. Beck. Praha 2006.

4.1 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Ve druhé polovině roku 2008 a na počátku roku 2009 prošel legislativním procesem vládní návrh trestního zákoníku, který byl dne 27. ledna 2009 podepsán prezidentem republiky, a následně pod číslem 40/2009 Sb. publikován ve sbírce zákonů, přičemž účinnost zákona měla nastat a také nastala dnem 1. ledna 2010. Jednalo se o zcela nový trestně - právní kodex týkající se hmotného trestního práva, kdy je zejména vyzdvižena subsidiární povaha trestního práva, kdy toto by mělo nastupovat až za situace, není-li možno věc vyřešit dle jiných právních předpisů, například práva občanského či správního. Jak vyplývá z důvodové zprávy k novému trestnímu zákoníku, jedná se o kodex, který nově upravuje systematiku trestního práva hmotného, zavádí nové trestné činy, některé trestné činy naopak ruší a celkově má tato právní úprava zejména posílit ochranu lidských práv, tak jak o nich hovoří Ústava České republiky, Listina základních lidských práv a svobod a další mezinárodní smlouvy. Vzhledem k uspořádání jednotlivých hlav dle jejich významů je patrné, že do popředí se dostává ochrana lidského života a zdraví, která je upravena v Hlavě I. zvláštní části. Neméně významná je pak změna v pojetí trestného činu, kdy dosud, aby se jednalo o trestný čin, musela být splněna jednak stránka formální, jednak stránka materiální, tedy nebezpečnost jednání. V novém trestním kodexu dochází k přechodu na čistě formální pojetí trestného činu, avšak s korektivem škodlivosti, o kterém pojednává § 12 uvedeného zákoníku.

4.1.1 Trestné činy proti životu a zdraví dle Hlavy I. zvláštní části trestního zákoníku v komparaci s právní úpravou v okolních státech

Tuto kapitolu jsem nazval poněkud v širším kontextu, neboť jak bude následně možné vidět, ne vždy právní úprava v České republice,

koresponduje s právní úpravou v zahraničí. Jak jsem uvedl výše, již v roce 2004 někteří právní experti žádali, aby vzhledem k velké různorodosti způsobů, kterými jsou vraždy páčány, byla v novém trestním předpisu postížena situace, kdy usmrcení je provedeno za jisté zvláštní situace či ze zvláštního důvodu. Pokud se opět vrátíme k článku prof. Musila, který byl uveřejněn v 10. vydání časopisu Trestní právo, ročník 2004, tento zde odkazuje na právní úpravu v některých okolních státech, a to například v Německu, kde může být úmyslné usmrcení kvalifikováno různě, a to právě dle důvodu, který k usmrcení vede. Je tak rozlišena:

„Vražda (§ 211 – Mord) je pouze takové úmyslné usmrcení, které je charakterizováno buď nízkými pohnutkami (vražedná lačnost – Mordlust, ukájení pohlavního chtíče, ziskuchtivost, apod.) nebo zavrženíhodným způsobem (úkladně, surově, obecně nebezpečnými prostředky) nebo sloužící k usnadnění jiného trestného činu nebo k jeho utajení.

Zabití (§ 212 – Totschlag) je takové úmyslné usmrcení, které není vraždou.

Méně závažné případy zabití (§ 213 – Minder schwerer Fall des Totschlags) zahrnují například případy, kdy pachatel se dopustil usmrcení na osobě, která v něm vzbudila hněv tím, že mu (nebo jeho blízké osobě) tělesně ublížila nebo těžce ho urazila, aniž by k tomu pachatel zavedl důvod.

Usmrcení na žádost poškozeného (§ 216 – Tötung auf Verlangen) je privilegovanou skutkovou podstatou obsahující případy euthanasie.“³⁴

Oproti tomu v rakouském trestním zákoníku je vražda definována velmi

³⁴ Musil, J.: Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. In: Trestní právo 10/2004. Nakladatelství Orac. Praha 2004, s. 12.

jednoduše, a to v § 75, kde je pouze uvedeno „kdo jiného usmrtí“. Rakouský trestní zákoník nezná u trestného činu vraždy kvalifikovanou skutkovou podstatu, zato má několik skutkových podstat privilegovaných, a to zabití, usmrcení na žádost poškozeného a vraždu novorozeného dítěte matkou, kdy podmínky pro to, aby bylo jednání kvalifikováno jakožto zabití, jsou prakticky totožné jako u německé úpravy méně závažných případů zabití. Prakticky shodnou právní úpravu je možno rovněž nalézt v trestním zákoníku Polska a celkem s podivem i trestní zákoník Ruské federace rozlišuje nejen mezi vraždou a jejími kvalifikovanými skutkovými podstatami, ale i mezi jejími skutkovými podstatami privilegovanými, a to nejen vraždou novorozeného dítěte matkou dle § 106, ale i vraždou spáchanou ve stavu silného psychického rozrušení vyvolaného násilím, znevažováním nebo těžkou urážkou ze strany poškozeného nebo jiným protizákonným či amorálním jednáním poškozeného, ale též vraždu při překročení mezí nutné obrany nebo při zadržení pachatele.³⁵ Také slovenský trestní zákon má k vraždě privilegovanou skutkovou podstatu, kdy tato bude podrobněji rozebrána v poslední části této kapitoly.

Je tak zřejmé, že i v českém trestním právu bylo nanejvýše žádoucí, aby byla přijata taková právní úprava vraždy a jejích kvalifikovaných či privilegovaných podstat, která bude odpovídat trendům moderního evropského trestního práva. Toto se podařilo právě zákonem 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 2010. Trestné činy proti životu a zdraví jsou v tomto právním předpisu upraveny v Hlavě I. zvláštní části, kdy trestné činy proti životu jsou podřazeny pod díl 1. Ze systematiky nového trestního zákoníku vyplývá, že je to právě ochrana života, která je nejdůležitějším zájmem chráněným trestním zákoníkem, což bylo vyjádřeno i v důvodové zprávě k tomuto zákonu. Trestné činy proti životu

³⁵ Musil, J.: Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. In: Trestní právo 10/2004. Nakladatelství Orac. Praha 2004, s. 13; Trestní zákoník Ruské federace. Institut pro kriminologii a trestní prevenci. Praha 2003, s. 47 – 48.

jsou rozděleny do 4 paragrafů, přičemž v § 140 je uveden trestný čin vraždy, v § 141 je nově zavedený trestný čin zabití, který v předcházejícím trestním zákoně nebyl, následuje již známý trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou, který je uveden v § 142, § 143 obsahuje nedbalostní trestný čin usmrcení z nedbalosti a jako poslední trestný čin, podřazený v díle 1. je uvedený trestný čin účast na sebevraždě dle ustanovení § 144 trestního zákoníku. Je tak možno říci, že základní skutková podstata trestného činu vraždy je obsažena v odst. 1 § 140, odst. 2 a odst. 3 písm. a) až j) téhož paragrafu obsahuje kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy a v ustanovení § 141 a § 142 jsou privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy.

4.1.1.1 Právní úprava trestných činů proti životu ve slovenském trestním zákoně

Jak jsem již uvedl, i v okolních státech jsou trestné činy proti životu vesměs upravené tak, že se rozlišuje mezi vraždou a zabitím. Pro konkrétní srovnání jsem si zvolil právní úpravu této problematiky v trestním zákoně Slovenské republiky. Důvodem, proč jsem si zvolil právě slovenský trestní zákon, je, že se Slovenskou republikou nás pojila dlouhá společná historie, a to i v rámci trestního práva, kdy stejně jako v České republice, i na Slovensku ještě velmi dlouho po roce 1989 a dokonce i po roce 1993 platil trestní zákon č. 140/1961 Sb., samozřejmě upraven dle novelizací Slovenské republiky, tudíž se po roce 1993 rozcházel s trestním zákonem v České republice. V roce 2005 byl Národní radou Slovenské republiky schválen Trestný zákon, a to jako zákon č. 300/2005 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2006, tedy o čtyři roky dříve, než vstoupil v účinnost obdobný zákon v České republice. Stejně jako v právní úpravě naší, i ve slovenském trestním zákoně jsou trestné činy proti životu systematicky upraveny v díle prvním, Hlavě první zvláštní části trestního zákona. Oproti právní úpravě v trestním zákoníku,

trestní zákon Slovenské republiky rozlišuje vraždu úkladnou, vraždu, vraždu novorozeného dítěte matkou, zabití, usmrcení, účast na sebevraždě a oproti českému trestnímu kodexu do této části rovněž řadí trestné činy směřující k usmrcení lidského plodu, které jsou v trestním zákoníku České republiky uvedeny až v díle 4. Hlavy I. zvláštní části.

Úkladná vražda je upravena v § 144, kdy je možné říci, že tento paragraf je kombinací ustanovení odst. 2 a odst. 3 § 140 trestního zákoníku České republiky, neboť základní skutková podstata tohoto trestného činu je ta, že úkladné vraždy se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí z předem uvážené pohnutky, bude potrestán odnětím svobody na dvacet až dvacet pět let. K této základní skutkové podstatě jsou pak další dvě kvalifikované skutkové podstaty, kdy zejména skutkové podstaty uvedené v odstavci 2 jsou velmi podobné skutkovým podstatám uvedeným v odstavci 3 v § 140 trestního zákoníku. V § 145 trestního zákona Slovenské republiky je pak upravena vražda, a to tak, že vraždy se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí, což plně koresponduje s úpravou v odst. 1 trestního zákoníku České republiky. V dalších odstavcích pak opět následují kvalifikované skutkové podstaty vraždy, které jsou shodné s kvalifikovanými podstatami u trestného činu úkladné vraždy, rozdílné jsou však trestní sazby. Pokud porovnáme trestní sazby u vraždy a úkladné vraždy ve slovenském trestním zákoně s trestními sazbami za vraždu v trestním zákoníku české republiky, je zřejmé, že jsou podstatně přísnější, a to zejména u základních skutkových podstat. Pokud se týká privilegované skutkové podstaty vraždy, tato je v trestním zákoně Slovenské republiky pouze jedna, a to vražda novorozeného dítěte matkou, kdy znění tohoto paragrafu je zcela shodné se zněním v našem trestním zákoníku, rovněž trestní sazba je prakticky totožná, dolní hranice trestu je ve slovenské právní úpravě o jeden rok vyšší.

Trestní zákon používá i pojem zabití, avšak zcela rozdílně od pojetí

v českém trestním právu. Zatímco v našem hmotně - právním kodexu je zabití privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy, ve slovenském pojetí se jedná o obdobu našeho těžkého ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti, kdy následkem byla smrt. Není zde tak rozhodující, v jakém stavu či z jakého důvodu se osoba tohoto jednání dopustila, a proto není vůbec možno srovnávat úpravu zabití v právním systému České republiky a právním systému Slovenské republiky. Oproti tomu trestné činy usmrcení dle § 149 a účast na sebevraždě dle § 154 jsou ekvivalentní k trestným činům usmrcením z nedbalosti dle § 143 trestního zákoníku a trestnému činu účast na sebevraždě dle § 144 trestního zákoníku. Oproti naší právní úpravě jsou však v prvním díle Hlavy I. uvedeny trestné činy nedovolené přerušování těhotenství, což zřejmě dle mého názoru akcentuje vysokou míru náboženského založení občanů Slovenské republiky, kdy pro tyto je usmrcení plodu srovnatelné s usmrcením člověka, a proto jsou tyto trestné činy v systematické trestního zákona Slovenské republiky na nejpřednějších místech. Celkově je možné říci, že při srovnání právní úpravy České republiky a právní úpravy Slovenské republiky došlo k poměrně značně rozdílnému pojetí právní úpravy týkající se trestných činů proti životu, neboť slovenská právní úprava prakticky nevyužívá institut privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy tak, jak toto využívá právní úprava naše, a to v ustanovení § 141 trestního zákoníku.

4.2 Vražda dle § 140 trestního zákoníku

Trestný čin vraždy je v § 140 trestního zákoníku popsán následovně:

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.

(2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.

(3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

- a) na dvou nebo více osobách,*
- b) na těhotné ženě,*
- c) na dítěti mladším patnácti let,*
- d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,*
- e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,*
- f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,*
- g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
- h) opětovně,*
- i) zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo*
- j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.*

(4) Příprava je trestná.“³⁶

³⁶ § 140 trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů.

Předmětem ochrany, kterou toto ustanovení trestního zákoníku poskytuje, je lidský život, kdy se musí jednat o živého člověka, za kterého je považováno dítě od chvíle, kdy začal porod plodu³⁷, přes dospělého člověka až k okamžiku biologické smrti, přičemž jasnou známkou smrti je zejména průkaz smrti mozku, dále pak posmrtná ztuhlost a posmrtné skvrny. Jak vyplývá ze shora uvedeného, je zřejmé, že pachatelem trestného činu vraždy dle § 140 trestního zákoníku může být kdokoliv, je však nutné, aby úmysl pachatele směřoval k usmrcení člověka, kdy se může jednat jak o úmysl přímý, tak o úmysl nepřímý, kdy pachatel přímo nechce, aby následek nastal, ale v případě, že nastane, je s tímto srozuměn. Toto však nelze dle odborné literatury zaměňovat s lhostejností k následku, která není dostatečná pro naplnění volní složky nepřímého úmyslu. Soudy by tak měly dovozovat srozumění pachatele s následkem z obsahu jeho výpovědi.

Podstatným pro kvalifikaci, zda se jedná o trestný čin vraždy či jiný trestný čin, je rovněž to, zda následek vznikl na osobě, proti které útok směřoval. Je celkem snadno představitelné, že zatímco pachatel útok směřuje na jednu osobu, následek vznikne osobě druhé (například při střelbě na osobu A pachatel omylem zasáhne osobu B). Takovéto jednání pachatele musí být ve vztahu k osobě A posuzováno jakožto pokus trestného činu vraždy ve smyslu ustanovení § 140 trestního zákoníku spáchaného ve stádiu pokusu dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, zatímco vůči osobě B jako trestný čin usmrcení z nedbalosti dle § 143 odst. 1 trestního zákoníku. Oproti tomu, kdyby pachatel zaútočil s cílem ji usmrtit na osobu B v domnění, že se jedná o osobu A, není to pro právní kvalifikaci podstatné, neboť pravá skutečnost byla v představě pachatele nahrazena jinou stejně významnou skutečností.³⁸ Abychom však mohli

³⁷ Za porod je považován děj, při němž plod opouští spolu s placentou a plodovými obaly organismus matky a dělí se na tři doby (In: Vokurka, M., Hugo, J.: Praktický slovník medicíny. 5. Rozšířené vydání. Maxdorf. Praha 1998, s. 356.)

³⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1301.

jednání pachatele kvalifikovat jakožto trestný čin vraždy, je nutné prokázat vztah pachatele k následku. Z tohoto důvodu musí být vzaty v potaz další skutečnosti, jako intenzita útoku, jeho motiv, vražedná zbraň, fyzická dispozice pachatele vůči oběti, část těla, na kterou útočí a podobně.

4.2.1 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy

Pokud srovnáme současnou právní úpravu, která se týká kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu vraždy, s právní úpravou jiných států i s právní úpravou platnou v rámci předchozí České, respektive Československé právní úpravy, je možné říci, že tvůrci tohoto právního předpisu se inspirovali zejména právní úpravou zahraniční. Pokud se týká kvalifikované skutkové podstaty trestného činu vraždy, tato je uvedena v odst. 2 a odst. 3 trestního zákoníku, a to přesto, že odstavec 2 neodkazuje na odstavec 1, jak bývá u kvalifikovaných skutkových podstat jiných trestných činů obvyklé. V odstavci 2 se hovoří o usmrcení s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Pokud se týká rozmyslu a předchozího uvážení, je zřejmé, že se bude jednat o takové jednání, kdy pachatel o svém činu přemýšlí, tento si například i připravuje či plánuje různé varianty, jak čin provést, popřípadě jak po činu zahladit stopy. Pokud se podíváme do komentáře k trestnímu zákoníku, tento rozmysl vysvětluje jakožto „... kvalifikovanou formu úmyslu v tom smyslu, že pachatel si patřičně zváží své jednání a na základě takového svého subjektivního přístupu jiného úmyslně usmrtí. [...] Rozmysl tak představuje méně intenzivní stupeň racionální kontroly pachatele nad svým jednáním směřujícím k úmyslnému usmrcení jiného než předchozí uvážení, a je tak vlastním rozlišovacím momentem mezi vraždou prostou podle § 140 odst. 1 a premeditativní vraždou podle § 140 odst. 2.“³⁹

³⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1305.

Z komentáře tak vyplývá, že přestože vražda provedená s rozmyslem je závažnější než prosté usmrcení uvedené v odstavci 1, je rozmysl ještě méně závažným stupněm provedení, než vražda provedená po předchozím uvážení, kdy v tomto případě se jedná o „... *situaci, kdy pachatel si předem, tj. před spácháním činu, zváží rozhodující okolnosti činu, včetně zvolení místa a doby spáchání, použití zbraně či jiného prostředku vhodného pro usmrcení jiného s cílem, aby došlo k jeho úspěšnému provedení a co největšímu možnému vyloučení úspěšné obrany oběti apod., tedy jinými slovy si čin z hlediska jeho provedení tzv. naplánuje. Na druhé straně není však třeba, aby takový plán byl promyšlen do nejmenších podrobností.*“⁴⁰ Pokud bychom tak předchozí řádky chtěli převést na nějaký příklad, tak jako vražda dle § 140 odst. 1 trestního zákoníku bude posouzeno jednání osoby, která například při hádce s jinou osobou vytáhne nůž, této osobě zasadí bodnou ránu a tím osobu usmrtí. Použití odstavce 2 s tím, že vražda byla spáchána s rozmyslem, by pak přicházelo v úvahu, že by osoba po hádce odešla, následně by se rozhodla, že se svému protivníkovi pomstí, kdy po nějaké době si na tuto osobu počká, kdy osobu nožem napadne a usmrtí, aniž by však plánovala bližší detaily tohoto usmrcení. Jednal-li by však pachatel po předchozím uvážení, obnášelo by toto, že by pachatel například zjistit, kudy se osoba pohybuje, vybral by si odlehlé místo, kde by eliminoval přítomnost možných svědků, přičemž na osobu by zaútočil zezadu ze zálohy. Na tomto příkladu je patrné, že zatímco v případě usmrcení osoby při hádce jedná pachatel na základě momentálně vzniklých emocí, v dalších dvou případech je jeho jednání již plánovité, ve druhém případě méně, ve třetím pak více. Z tohoto důvodu se domnívám, že toto nové ustanovení trestního zákoníku je velmi důležité, neboť umožňuje orgánům činným v trestním řízení ještě precizněji rozlišit právní kvalifikaci oproti předchozí právní úpravě, obdoba této právní úpravy absentuje, a to za situace, kdy

⁴⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1305.

nepřichází v úvahu použití právní kvalifikace dle odstavce 3, avšak jednání pachatele je závažnější, než u tzv. vraždy prosté.

4.2.1.1 Skutkové podstaty vraždy ve třetím odstavci

Pokud se týká odstavce 3, zde je, stejně jako v předchozím právním předpisu, tedy trestním zákoně, uvedena široká paleta kvalifikovaných skutkových podstat, kdy v těchto jsou uvedeny speciální osoby či způsoby provedení, přičemž v těchto případech je zvýšený zájem společnosti na ochraně před takovým protiprávním jednáním. Kvalifikované skutkové podstaty ve shodném či obdobném složení se u trestného činu vraždy vyskytují prakticky ve všech kodexech kontinentálního práva a vyjadřují zvýšenou ochranu určitého zájmu, a proto je potřeba tyto skutkové podstaty detailněji vysvětlit.

Pokud se týká odst. 3 písm. a) na dvou nebo více osobách, je nutné, aby se tohoto jednání pachatel dopustil jedním skutkem, byť pokračujícím jednáním, nejméně na dvou nebo více osobách, přičemž úmyslem pachatele musí být spáchání činu proti každé z nich. Zejména je důležité rozlišit, kdy se jedná o vraždu na dvou a více osobách a oproti tomu o opětovné spáchání trestného činu, o kterém hovoří písm. h) téhož odstavce.

Další kvalifikovanou skutkovou podstatou je vražda na těhotné ženě. Podstatné pro použití této právní kvalifikace je zejména definice těhotné ženy. *„Těhotnou je žena v období od nidace⁴¹ do začátku porodu [...] . K ukončení těhotenství může však dojít také potratem, ať už samovolným, nebo umělým. Pokud dochází při umělém oplodnění k zavedení již oplodněného vajíčka do těla matky, je počátkem jejího těhotenství též*

⁴¹ Nidace – uhnízdění, zachycení oplodněného vajíčka (zygoty), respektive zárodku v děložní sliznici (In: Vokurka, M., Hugo, J.: Praktický slovník medicíny. 5. Rozšířené vydání. Maxdorf. Praha 1998, s. 307.)

okamžik nidace takového oplodněného vajíčka v její děloze.“⁴² Aby mohlo dojít k použití této právní kvalifikace, je nezbytné, aby žena byla těhotná již v okamžiku, kdy pachatel započne své jednání, avšak není rozhodné, kdy dojde k potratu dítěte, i kdyby k tomuto došlo ještě před tím, než žena na následky útoku zemřela. Pokud jde o zavinění, pro použití této skutkové podstaty je dostačující, aby pachatel s ohledem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl.⁴³

Použití ustanovení o vraždě na dítěti mladším patnácti let se vztahuje na osoby od jejich narození, respektive od započetí porodu do dne, který předchází den patnáctých narozenin dítěte. V den svých narozenin tak již dítě není mladším 15 let a v takovém případě není možno toto ustanovení aplikovat. Pokud se týká zavinění pachatele, jako v předchozím ustanovení se použije ustanovení § 17 písm. b) trestního zákoníku, tedy stačí, aby pachatel s ohledem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl.

Poslední tři shora uvedené skutkové podstaty není obvykle složité na případ aplikovat. Poněkud odlišná situace nastává u skutkových podstat následujících. Vraždou na úřední osobě je myšleno, že pachatel usmrtí úřední osobu při výkonu nebo pro výkon její pravomoci, a to za situace, kdy tato osoba plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom určitých pravomocí, které jsou jí svěřeny na základě jiných právních předpisů. Aby nedocházelo k umělému rozšiřování okruhu osob, kterým jsou tyto pravomoci delegovány, jsou osoby, které mohou být při výkonu své pravomoci úřední osobou, taxativně vyjmenovány v ustanovení § 127 odst. 1 trestního zákoníku. Úředními osobami tak jsou:

„a) soudce,

⁴² Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1307.

⁴³ § 17 písm. b) trestního zákoníku.

- b) státní zástupce,*
- c) prezident České republiky, poslanec nebo senátor Parlamentu České republiky nebo jiná osoba zastávající funkci v jiném orgánu veřejné moci,*
- d) člen zastupitelstva nebo odpovědný úředník územní samosprávy, orgánu státní správy nebo jiného orgánu veřejné moci,*
- e) příslušník ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru nebo strážník obecní policie,*
- f) soudní exekutor při výkonu exekuční činnosti a při činnostech vykonávaných z pověření soudu nebo státního zástupce,*
- g) notář při provádění úkonů v řízení o dědictví jako soudní komisař,*
- h) finanční arbitř,*
- i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží přírody, mysliveckou stráží nebo rybářskou stráží, pokud plní úkoly státu nebo společnosti a používá při tom svěřené pravomoci pro plnění těchto úkolů.⁴⁴*

Klíčovým je, že této zvýšené ochrany požívají shora uvedené osoby pouze za situace, kdy jakožto úřední osoby vystupují, popřípadě za situace, kdy pachatel ví, že se jedná o úřední osobu, a právě proto proti takové osobě útočí (například ze msty za zadržení ze strany policisty, ke kterému došlo již před delším časem). Typickým příkladem vraždy na úřední osobě je situace, kdy pachatel zastřelí při útěku z místa činu policistu, který se jej snaží zadržet v rámci výkonu své pravomoci, kdy opět stačí, aby pachatel s ohledem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl. V případě, že však pachatel takovou osobu usmrtil pro výkon jeho pravomoci, jde ze strany pachatele vždy o úmysl přímý. Odlišně však bude nutné kvalifikovat jednání pachatele vraždy, který usmrtí úřední osobu, avšak za situace, kdy tato jakožto úřední osoba nejedná ani se nejedná o vraždu pro výkon její pravomoci. Typickým příkladem může být situace, kdy pachatel zavraždí milence své ženy, který je policista, avšak jeho

⁴⁴ § 127 odst. 1 trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů.

jednání se nevztahuje k tomu, že se jedná o policistu, avšak k tomu, že jde o milence jeho ženy.

Ještě komplikovanější je situace v případě, že vražda je spáchána na svědkovi, znaleci nebo tlumočnickovi. Obdobně jako v případě úřední osoby musí být takový skutek na svědkovi, znalci či tlumočnickovi spáchán v souvislosti s výkonem jejich povinností, není však nezbytně nutné, aby toto bylo pro výkon jejich povinností, je dostačující, pokud se jedná o jakoukoliv souvislost, která může být i poměrně vzdálená. Zatímco definice znalce i tlumočnicka je celkem pevně dána, definici svědka ve smyslu ustanovení § 140 odst. 3 písm. e) trestního zákoníku je nutné rozšířit nejen na svědka dle § 97 a následujících trestního řádu, popřípadě jiných právních předpisů⁴⁵, ale obecně na:

*„... osobu, kterou pachatel úmyslně usmrtil v souvislosti s budoucím výkonem svědecké povinnosti, neboť za svědka podle uvedeného ustanovení je třeba považovat svědka v materiálním smyslu, tedy osobu, která vnímala skutečnosti, jež mohou být podkladem pro rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení či jiných orgánů, a to i mezinárodních soudních orgánů.“*⁴⁶ Typickým příkladem tak může být například situace, kdy pachatel po loupežném přepadení prodejny na chodníku před prodejnou zavraždí osobu, která jeho počínání uvnitř sledovala a viděla jej opouštět prodejnu. Je tak patrné, že za svědka považujeme každou osobu, která by byla schopna i v budoucnu uvést skutečnosti důležité například pro trestní řízení, a není rozhodné, zda v době, kdy k jejímu zavraždění došlo, byla jakožto svědek u orgánů činných v trestním řízení, popřípadě u orgánů jiných dle dalších zákonů, zjištěna, předvolána či dokonce již svědecky vyslechnuta. V případě znalců a tlumočnicků se pak jedná o osoby, které nejsou shodné s procesními stranami, jsou přibírány orgány

⁴⁵ Např. § 126 OSŘ, § 52, 64, 109 odst. 1 soudního řádu správního, atd.

⁴⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1309.

činnými v trestním řízení. V případě znalců se jedná o osoby, které objasňují určité konkrétní skutečnosti, k jejichž objasnění je potřeba určitých odborných znalostí, v případě tlumočnicků pak o osoby, které překládají z jazyka českého do cizího jazyka či do dorozumívacích systémů pro osoby neslyšící, hluchoněmé nebo hluchoslepé.

Další skupinu osob, při jejichž vraždě je nezbytné použít zvlášť přitěžující okolnost, tvoří zdravotníci nebo podobní pracovníci. Sem patří zejména lékaři a ostatní zdravotničtí pracovníci, a to jak vykonávající odbornou zdravotnickou praxi, tak vykonávající zdravotnické povolání dle zákona č. 96/2004 Sb.⁴⁷ Za určitých podmínek je možno do této skupiny osob zařadit rovněž hasiče či členy horské služby. V případě hasičů tak dochází k tomu, že je nutné rozlišit, zda v danou chvíli vystupují jakožto úřední osoba, a v takovém případě se útok pachatele proti jejich osobě bude posuzovat jakožto vražda na úřední osobě, či zda budou plnit obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku.⁴⁸ Rovněž zde platí, že pachatel nemusí vědět, že se jedná o takovou osobu, avšak je dostačující, pokud jsou mu známy takové věci, ze kterých je možno dovodit, že se o takovou osobu, tedy například lékaře, jedná. Zvlášť závažnou přitěžující okolností je rovněž to, když pachatel se vraždy dopustí pro skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání. Podstatné pro tuto přitěžující okolnost je to, že není nutné, aby obětí byla osoba například jiné rasy, je plně dostačující, aby se pachatel domníval, že tomu tak je. Příkladem domnělé příslušnosti k etnické skupině tak může být případ, že pachatel zavraždí osobu tmavší pleti z toho důvodu, že se domnívá, že osoba je příslušníkem romského etnika, což usuzuje pouze na základě barvy pleti, aniž by tuto osobu znal. Pokud však bude vědět, že se jedná o konkrétní osobu, která se k tomuto etniku

⁴⁷ Zákon o nelékařských zdravotnických povoláních.

⁴⁸ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1310-1311.

hlásí, bude se jednat o vraždu pro příslušnost k určité etnické skupině. Shodně bude toto ustanovení aplikováno v případě vraždy pro rasovou příslušnost, politické přesvědčení či vyznání.

Jisté těžkosti může působit posouzení, zda se pachatel dopustil vraždy opětovně. Dle současné judikatury a odborné literatury se přikláníme k tomu, že je potřeba rozlišovat to, zda se jedná o jeden pokračující trestný čin, či zda se jedná o jednotlivé skutky, kdy druhý a každý následující bude již opětovný. Příkladem pokračujícího trestného činu vraždy bude například situace, kdy pachatel zavraždí dvě osoby, které se nacházejí v jednom bytě v krátkém časovém úseku a obdobným způsobem. Opětovnou vraždou pak bude situace, kdy pachatel zavraždí jednu osobu a po nějaké době a na jiném místě pak osobu další. Není ani nutné, aby bylo za první skutek proti pachateli již vedeno trestní stíhání či byl dokonce odsouzen, je-li tomu tak, pak se vždy jedná o vraždu spáchanou opětovně. K tomu, aby bylo rozhodnuto, že se jedná o vraždu spáchanou opětovně, pak není ani nutné, aby se jednalo o vraždu dokonanou, může se jednat i o pokus či přípravu zvláště závažného zločinu vraždy, a to u kteréhokoliv ze skutků. Je však nutné rozlišit, zda pachatel čin spáchal „pouze“ opětovně, či zda se jedná zároveň o zvláště nebezpečného recidivistu. Abychom pachatele vraždy mohli označit za zvláště nebezpečného recidivistu, je bezpodmínečně nutné, aby byl za stejný čin již pravomocně odsouzen a alespoň část trestu již vykonal.

Velkou míru subjektivity obnáší posouzení, zda pachatel spáchal vraždu zvláště surovým nebo trýznivým způsobem. Problémem je zde to, že každý člověk může mít práh vnímání toho, zda se jedná o zvláště surové nebo trýznivé usmrcení, jiný. Podstatné je posoudit, zda k samotnému usmrcení oběti došlo zvláště surovým či trýznivým způsobem, či s tělem bylo surově nakládáno až po smrti. Za zvláště surový způsob vraždy je tak dle ustáleného výkladu možno považovat: „... *útok s extrémně vysokou mírou*

*brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. [...] Jako zvlášť surový bude možno označit útok vyznačující se extrémně vysokou intenzitou, výraznou brutalitou, prováděný nezřídka užitím většího počtu nástrojů nebo mechanismů.*⁴⁹ Za zvlášť trýznivý způsob je pak možno považovat takovou vraždu, během které bude oběť vystavena extrémnímu utrpení, například bolesti velké intenzity po delší dobu, popřípadě utrpení trvající dlouhou dobu. Sem je možno například zahrnout vraždu osoby tím, že osobě znemožní přístup ke stravě nebo tekutinám. Jako konkrétní příklad takovéto vraždy je možné uvést situaci, kdy pachatelé svoji oběť svázali tak, aby během tohoto svázání docházelo k postupnému utahování smyčky, kterou měla oběť kolem krku, a to v závislosti na ochabování jejího svalstva. Takto svázanou osobu pak zanechali bez pomoci v posteli, kde po určité době teprve zemřela pomalou smrtí.

Zřejmě nejčastěji se vyskytující zvlášť přitěžující okolností vraždy je vražda ze zjištěného úmyslu nebo ze zavrženíhodné pohnuty. Za zjištěný úmysl je možno považovat vše, co může pachateli takového skutku přinést majetkový prospěch. Nejčastějším důvodem pro takovou vraždu je získání peněz či věcí, a je tak zřejmé, že může jít často o jednočinný souběh zvlášť závažného zločinu loupeže dle § 173 odst. 1 trestního zákoníku se zvlášť závažným zločinem vraždy dle § 140 odst. 1, odst. 3 písm. j) trestního zákoníku. Může však jít také o vraždu za situace, kdy pachatel očekává, že po usmrcení oběti by mohl dědit, popřípadě jiným způsobem získat majetkový prospěch. Za zavrženíhodnou pohnutku je pak možno považovat skutečnost, kdy pachatel spáchá vraždu proto, aby zakryl spáchání trestného činu. Typickým příkladem takového jednání může být vražda po spáchání trestného činu znásilnění dle § 185 trestního zákoníku, kdy tímto jednáním se pachatel snaží zabránit vyzrazení toho, že

⁴⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1310-1314.

se tohoto trestného činu dopustil právě on, velmi často za situace, pokud oběť pachatele zná či by jej mohla jiným způsobem identifikovat orgánům činným v trestním řízení.

Jak je výše uvedené, je několik zvlášť přitěžujících okolností, které vedou k tomu, že je použita kvalifikovaná skutková podstata trestného činu vraždy. Je samozřejmě možné, že jeden skutek může obsahovat i více zvlášť přitěžujících okolností. Je tak možné, že pachatel se jednak dopustí vraždy na svědkovi a jednak tato bude spáchána zvlášť surovým způsobem. Těchto kombinací je velká škála a je nezbytné, aby soud při svém rozhodování důkladně zvažoval, s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti, které zvlášť přitěžující okolnosti se v daném případě vyskytují. V případě, že se jedná o kombinaci více zvlášť přitěžujících skutečností, měl by soud toto rovněž zohlednit ve výši trestu pro pachatele.

4.3 Zabití dle § 141 trestního zákoníku

Zcela novým trestným činem, kdy je možno říci, že se jedná o jakousi „privilegovanou“ skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, je trestný čin zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku. Jedná se o právní úpravu, která dlouhá léta v českém trestním právu chyběla, a to přesto, že již v minulosti, zejména po roce 1989, se vedly rozsáhlé diskuse o tom, že by bylo, kromě privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, potřeba zavést další alternativu k trestnému činu vraždy, která by dostatečně vyjadřovala jistý stav mysli či situaci člověka, ovšem s výjimkou nepřičetnosti či přičetnosti zmenšené dle ustanovení § 26 trestního zákoníku, která může vést u člověka k takovému jednání, kterého by se za běžné situace nedopustil. Právě u této právní úpravy je možno najít inspiraci jak v německém trestním zákoníku, tak

trestním zákoníku rakouském, polském či dokonce ruském, kdy ve všech se jedná o privilegovanou skutkovou podstatu. Poněkud jiná situace je v trestním zákoně Slovenské republiky.

Zabití je v českém trestním právu definováno v § 141 trestního zákoníku, a to takto:

„(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) na dvou nebo více osobách,*
- b) na těhotné ženě,*
- c) na dítěti mladším patnácti let.“⁵⁰*

Je-li tak trestný čin posouzen jakožto zabití, nikoliv jako vražda, je patrné, že pachatel takového trestného činu je ohrožen diametrálně odlišnou trestní sazbou oproti sazbě, která by mu hrozila u trestného činu vraždy. Aby však mohl být pachatel posuzován pro tento mírnější trestný čin, je nezbytné, aby byly splněny podmínky uvedené v odstavci 1. Pokud se dotazujeme, co je možno považovat za silné rozrušení, úlek, zmatek či předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného, komentář k trestnímu zákoníku, neboť dosud není velké množství judikátů, které by se touto problematikou zabývaly, uvádí následující:

„Z hlediska privilegovaného posuzování musí silné rozrušení pachatele

⁵⁰ § 141 trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů.

pocházet ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli. Silné rozrušení pachatele je duševní stav, při němž pachatel jak vnitřně, tak i zpravidla navenek vykazuje značné emoční vzrušení či neklid ovlivňující jeho další jednání a projevující se v průběhu činu, a to bez ohledu na to, zda se na takovém rozrušení podílí nervová labilita či přímo duševní porucha pachatele. [...] Strach, úlek nebo zmatek pachatele se podřazují pod obecný pojem tzv. omluvitelných hnutí mysli, která pocházejí z polehčujících a pochopitelných duševních stavů pachatele. Jde v zásadě o nelibé emotivní reakce na podstatný vnější podnět v podobě útoku, nebezpečí či jiného ohrožení, které jsou zpravidla spojeny s neurovegetativními projevy. Tato omluvitelná hnutí mysli musí navazovat na podněty mimořádné intenzity a závažnosti, neboť musí vyvolat silné rozrušení (např. u strachu půjde o vystupňovanou obavu o svůj život nebo o život blízkých osob)...“⁵¹

V případě zavrženíhodného jednání se pak musí jednat o takové jednání, které je protizákonné, v příkrém rozporu s morálkou, kdy toto zároveň musí být úměrné závažnosti následku, kterým zabití zcela jistě je, laicky řečeno, nemůže se jednat o malichernost, kdy takové jednání poškozeného musí směřovat zejména proti životu, zdraví, lidské důstojnosti a podobně, v případě rozšiřujícího výkladu tohoto ustanovení je nutné k tomuto přistupovat obezřetně. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že si velmi dobře dokážu představit, že velké procento pachatelů vražd se bude snažit své jednání, za situace, kdy jim bude zřejmé, že vražda je jim prokázána, zejména pak v odvolacím řízení, odkazovat právě na silné rozrušení ze strachu, úleku či zmatku, o čemž svědčí i první případ kazuistiky v kapitole páté této práce.

S ohledem na moji profesi jsem měl možnost seznámit se s rozhodnutím

⁵¹ Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II, § 140 – 421. Komentář. C. H. Beck. Praha 2009, s. 1327-1328.

Nejvyššího soudu České republiky, a to v souvislosti s dovoláním ve věci spisové značky 7 Tdo 793/2010 týkající se jednání muže, který dvakrát vystřelil na vozidlo pachatelů, kteří ze sběrný odváželi ukradený šrot, přičemž došlo k lehkému poranění řidiče vozidla a těžkému poranění spolujezdkyně, kterou brokové náboje o průměru 4 mm zasáhly do hlavy, kdy v důsledku tohoto jednání tato přišla o oko. Nejvyšší soud k dovolání nejvyšší státní zástupkyně rozhodoval, zda se jedná o trestný čin pokusu zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku, pro které byl obžalovaný Vrchním soudem rovněž odsouzen, či o pokus trestného činu vraždy dle § 140 trestního zákoníku. Nejvyšší soud v tomto případě judikoval rozhodnutím, že: *„K tomu, aby se mohlo jednat o stav silného rozrušení pachatele trestného činu zabití ve smyslu § 141 odst. 1 trestního zákoníku, musí být nějaký mimořádně intenzivní podnět, který by jej mohl vyvolat. Takovým podnětem pak zásadně není krádež majetku pachatele, byť k ní v minulosti mohlo dojít vícekrát, pokud navíc ani není zřejmé, kdo se dopouštěl předchozích krádeží.“*⁵²

Vzhledem k tomu, že jsem se s tímto případem mohl zevrubně seznámit, neboť tento byl publikován v jednom z čísel Kriminologického sborníku, můj názor je takový, že právní věta schválená trestním kolegiem Nejvyššího soudu ČR je právně naprosto správná, z hlediska lidského se domnívám, že osoba v tomto konkrétním případě jednala v takovém hnutí mysli, co se vlastní střelby, nikoliv následného jednání, týče, že bych užití právní kvalifikace jakožto trestný čin zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku ve studiu pokusu dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, nezavrhoval. Na tomto rozhodnutí soudu je tak patrné, že zavrženíhodné jednání poškozeného musí býti natolik závažné, aby byla jistá úměra k závažnosti skutku, který tímto vyprovokuje. Přes veškeré problémy, které budou zcela jistě v prvních letech provázet aplikaci tohoto nového trestného činu v praxi, se domnívám, že se jedná o téměř nezbytnou právní

⁵² Knötig, P.: Rozhodnutí Nejvyššího soudu k tr. činu zabití. In: www.nsoud.cz/JudikaturaNS ze dne 9. 3. 2010.

úpravu, která umožní daleko citlivější posouzení jednání pachatele, kdy se bude jednat o méně závažné případy usmrcení osoby, na které se nebude vztahovat institut nutné obrany nebo krajní nouze ve smyslu ustanovení § 28, respektive 29 trestního zákoníku.

4.4 Vražda novorozeného dítěte matkou

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je upraven v § 142 trestního zákoníku. Jedná se o privilegovanou skutkovou podstatu k trestnému činu vraždy, přičemž v tomto případě je zde speciální subjekt trestného činu, a to matka. Trestní zákoník praví, že: *„Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.“*⁵³ Ze shora uvedeného vyplývá, že pachatelkou může být pouze matka a tudíž se tohoto trestného činu nemůže dopustit žádná jiná osoba. Jednání matky musí být při porodu nebo bezprostředně po něm, kdy toto ustanovení je oproti původnímu trestnímu zákonu i zákonu č. 86/1950 Sb. prakticky neměnné, rovněž v trestních kodexech sousedních zemí se bez výjimky vyskytuje. Abychom mohli rozhodnout, zda se jedná o tento trestný čin, jen nutné definovat pojmy, které jsou uvedeny v definici tohoto trestného činu. Za rozrušení způsobené porodem je možno považovat takové rozpoložení matky, které bylo způsobeno fyziologickými procesy, které se v těle matky udály v souvislosti s porodem. Toto tak není možno zaměňovat například se sníženou přičetností matky z důvodu duševní poruchy, kterou matka trpěla již dříve před porodem. Abychom zjistili, zda je možno jednání matky kvalifikovat jakožto vraždu novorozeného dítěte, je vždy nezbytné vypracovat znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který by nám měl zodpovědět otázku, zda porod u matky způsobil takové rozrušení, které vedlo ke vraždě novorozeného dítěte. Jako další znak

⁵³ § 142 trestního zákoníku.

tohoto trestného činu je nutno definovat význam slov při porodu nebo bezprostředně po něm. Toto je poněkud problematické, opět záleží zejména na vyjádření znalce, kdy obecně je možno říci, že tento stav může trvat obvykle několik hodin, maximálně několik dnů, rozhodně ne týdny či dokonce měsíce. Rovněž není nutné uvádět, že předmětem útoku musí být, jak vyplývá z vlastní definice trestného činu, pouze novorozené dítě. V případě, že by matka, byť rozrušena porodem, následně zavraždila jiné své dítě, byla by posuzována pro zvlášť závažný zločin vraždy dle § 140 odst. 1, odst. 3 písm. c) trestního zákoníku.

4.5 Trestný čin vraždy – úvahy de lege ferenda

Do současné doby jsem se zabýval trestným činem z hlediska právní úpravy de lege lata, tedy právní úpravou tak, jak je zakotvena v právním systému České republiky, popřípadě okolních států. Avšak ani trestní právo není rigidním systémem, ale měnícím se útvar, který reaguje na společenskou situaci a vývoj, pokrok a podobně. Je proto také nutné se zamyslet, jaké změny by bylo možno v oblasti úpravy trestného činu vraždy v budoucnu přijmout. Umím si velmi dobře představit, a jednalo se i o původní záměr návrhu trestního zákoníku z roku 2004, že by bylo mírnějším trestem postihováno jednání takového pachatele, který na žádost osoby či ze soucitu usmrtí osobu nevléčitelně nemocnou. Jsem si vědom mnoha úskalí, která by tato právní úprava přinesla, včetně rizika, že by mohlo docházet k usmrcení starých nemocných osob ze strany příbuzných například ze ziskového motivu, avšak s odůvodněním, že se jednalo o usmrcení ze soucitu. V tomto případě by mi ještě jako čistější právní úprava přišla možnost tzv. eutanazie, avšak jsem si plně vědom toho, že laická veřejnost nejen v České republice, ale ve většině zemí Evropy, není na něco takového připravena, byť by k tomuto mohlo docházet pouze u pacientů v terminálním stádiu nemoci, za přesně

definovaných podmínek, na žádost pacienta, pod odborným dohledem a způsobem humánním. Vzhledem k tomu, že takováto právní úprava zřejmě v dohledné době přijata nebude, domnívám se, že právě privilegovaná skutková podstata k trestnému činu vraždy, která by mohla být nazvána například usmrcení na žádost či usmrcení ze soucitu, by v některých, naprosto výjimečných případech, měla své opodstatnění. Pachateli by sice mohl být udělen trest, avšak s podstatně nižší trestní sazbou, než je tomu u trestného činu vraždy, kdy já osobně bych neprotestoval ani proti tomu, samozřejmě za situace, kdy by bylo nadevší pochybnost prokázáno, že se jednalo o usmrcení ze soucitu, aby se mohlo jednat i o trest podmíněný.

Oproti tomu se domnívám, přestože s účinností trestního zákoníku došlo ke zvýšení trestních sazeb u trestného činu vraždy, že je zde poměrně velký prostor tyto trestní sazby ještě zvýšit. Zejména pokud se týká skutkových podstat uvedených v odstavci 3 § 140, bylo by potřeba vést diskusi o tom, zda u některých z nich nedat jedinou možnost, a to výjimečný trest odnětí svobody na doživotí. Na mysli mám zejména případy vražd na dvou nebo více osobách, na dítěti mladším 15 let a zejména u vražd spáchaných opětovně. Osobně jsem přesvědčen o tom, že může nastat situace, kdy pachatel z nejrůznějších důvodů zavraždí jinou osobu a přestože se jedná o vraždu, je možno takovéto jednání do jisté míry pochopit.⁵⁴ Dopustí-li se však pachatel takového jednání proti více osobám či dokonce vůči osobě mladší 15 let, jedná se o jednání, které není možno omluvit z jakéhokoliv důvodu. Ještě specifitější je pak situace u zvláště nebezpečných recidivistů, neboť v případě, že osoba již odsouzená za trestný čin vraždy se, ani po vykonání mnohaletého trestu odnětí svobody, nenapravila a dopustila se vraždy další, by měla být trvale izolována od ostatní společnosti. V takových případech, domnívám se, by

⁵⁴ Setkal jsem se s případem, kdy pachatel zavraždil svého věřitele z důvodu, že tento vyhrožoval likvidací jeho dvou nezletilých dětí v případě, že mu do určité doby nezaplátí dluh.

bylo zcela opodstatněné, že v případě prokázání viny, by mohl být uložen pouze doživotní trest odnětí svobody. A to přesto, že jsem si vědom toho, že soudy v praxi často k tomuto výjimečnému trestní právě u zvlášť nebezpečných recidivistů sahají. V některých, zcela extrémních případech, za situace, že by nebylo jakýchkoliv pochyb o tom, že se vraždy, respektive vražd, dopustil určitý pachatel, bych zvažoval i znovuoobnovení trestu smrti. Nedomnívám se totiž, na rozdíl od mnoha kritiků tohoto trestu, že není možné zbavit života jiného člověka. Jsem si však plně vědom toho, že otázka znovuzavedení trestu smrti za vraždu není v současné době a podmínek České republiky aktuální.

5. Kazuistika – praktické příklady, kriminologický pohled na vraždu a osobu pachatele, statistika na úseku objasňování vražd v České republice s důrazem na Západočeský kraj

V poslední části své diplomové práce se chci věnovat praktickým příkladům, které se týkají prověřování a vyšetřování trestných činů směřujícím proti životu a zdraví. Z vlastní zkušenosti mohu uvést, že přestože mi rukama projdou řádově desítky trestních spisů ročně, ve chvíli, kdy jakožto vyšetřovatel vyjízďím na místo činu, kde se jedná o lidský život, zejména pak o vraždu, jedná se o zcela rozdílný pocit oproti běžným výjezdům. Typická pro prověřování a vyšetřování této trestné činnosti je její psychická náročnost, neboť ve chvíli, kdy je ohrožen lidský život, popřípadě již dojde k úmrtí osoby, jsou kladeny na práci orgánů činných v trestním řízení vysoké nároky, zejména v rámci prvotních úkonů na místě činu a v době bezprostředně po činu. Tyto je nezbytné provést s maximální rychlostí, avšak rovněž precizností, neboť pouze v případě, že se podaří vybalancovat rychlost práce s její kvalitou, mohou být na tomto základě činěny další kroky, které vedou k odhalení, usvědčení a odsouzení pachatele. Nemalou roli v celé věci hraje rovněž veřejné mínění, které v případě těchto zvláště závažných trestných činů požaduje rychlé odhalení a tvrdé potrestání viníka či viníků. S tímto souvisí rovněž osobnost pachatele, kterou se zabývá kriminologie. Osobností pachatele vraždy se budu zabývat v jedné z dalších podkapitol, neboť právě s ohledem na osobnost pachatele, ke které se často vyjadřují zejména soudní znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a

psychologie, rozhoduje soud o výši trestu.

V závěrečné podkapitole se pak budu věnovat statistikám v oblasti odhalování a vyšetřování trestných činů vraždy, a to jak za doby platnosti zákona č. 140/1961 Sb., tak za účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. Je totiž zřejmé, že přes veškeré překážky, se kterými se orgány činné v trestním řízení setkávají, je objasněnost této závažné násilné činnosti v České republice na vysoké úrovni.

5.1 Trestný čin vraždy dle § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. spáchaný ve stádiu pokusu

Dne 20. 10. 2009 v 03.03 hod. oznámila na tísňovou linku 158 barmanka jednoho z plzeňských barů v centru města, že před barem došlo k napadení mezi cca 10 osobami, kdy jedna z osob utrpěla silně krvácející ránu na krku. Na místo byly operačním důstojníkem vyslány hlídky Policie ČR a vůz RZP⁵⁵ Plzeňského kraje. Prvotním šetřením na místě činu bylo zjištěno, že se zde nachází muž s horizontální řeznou ránou v přední části krku, ze které masivně krvácí. Kousek od něho byl ostatními hosty baru dle ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu zadržen druhý muž, který byl silně zakrvácený. Na místo se dostavila kompletní výjezdová skupina Městského ředitelství policie Plzeň, poškozený J. P. byl mezitím převezen vozem RZP na Emergency Fakultní nemocnice Plzeň.

⁵⁵ Vůz rychlé záchranné pomoci Záchrané služby Plzeňského kraje

5.1.1 Úkony v rámci prověřování

Téhož dne v odpoledních hodinách mohlo být přistoupeno dle ustanovení § 158 odst. 5 trestního řádu⁵⁶ k podání vysvětlení u svědků incidentu, kdy z výslechu svědka M. K. vyplynulo, že tento seděl společně s dalšími kamarády v baru, kdy si u vedlejšího stolu všiml jemu dosud neznámého muže, který směrem k nim dělal různá gesta, špulil pusy, posílal pusu a podobně. Na toto se jej svědek dotázal, zda je homosexuál, jak vyznívalo z jeho reakce. Na toto měl podezřelý reagovat tak, že přišel těsně ke svědkovi a zblízka se na něho provokativně díval. Z toho důvodu se rovněž svědek postavil, kdy v tu chvíli do celé věci zasáhl poškozený J. P., který se snažil podezřelého uklidňovat, což se mu na chvíli podařilo, po chvíli však začal A. Š. opětovně vyvolávat konflikt, kdy z tohoto důvodu se do věci opětovně vložil poškozený, který nakonec A. Š. odvedl před bar. Co se stalo venku, nebyl schopen svědek uvést, avšak poškozený se chvíli poté, co bar opustil, vrátil dovnitř, kdy se pravou rukou zdržel za krk, ze kterého mu silně tekla krev. Ze strany hostů mu byla poskytnuta první pomoc a na místo přivolána záchranná služba. Část hostů také před barem zpacifikovala útočníka, který měl nůž ještě při sobě, kdy tento následně položili na římsu budovy, kde byl také zajištěn při ohledání místa činu, jakožto stopa číslo 1. Ve stejném duchu jako svědek M. K. vypovídali i ostatní svědci, zcela jednoznačně vyloučili, že by ze strany poškozeného docházelo k jakýmkoliv provokacím či napadání podezřelého A. Š., svědek P. R. naopak doplnil, že přes výlohu baru viděl na oba muže, kdy si všiml, že podezřelý učinil rukou pohyb vůči krku poškozeného, kdy tento bezprostředně poté vešel do baru s řeznou ranou na krku.

⁵⁶ Výslechy jsou prováděny formou úředních záznamů o podaném vysvětlení, kdy tyto výslechy nejsou procesně použitelné při soudním líčení a slouží pouze pro potřeby orgánů činných v trestním řízení před zahájením trestního stíhání dle ustanovení § 160 trestního řádu.

Téhož dne byl rovněž dle ustanovení § 78 trestního řádu⁵⁷ vyzván podezřelý A. Š. k vydání věcí, které měl v inkriminovanou dobu na sobě a při sobě, což jmenovaný učinil, dle stejného zákonného ustanovení pak byly zajištěny věci, zejména pak oblečení poškozeného, a to ve Fakultní nemocnici Plzeň. Vzhledem k tomu, že provedenými výsledky svědků i předběžnými lékařskými zprávami bylo zjištěno, že zranění poškozeného J. P. bylo takového charakteru, že bezprostředně ohrožovalo jeho život, byla celá věc překvalifikována na trestný čin vraždy dle ustanovení § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů spáchaný ve stádiu pokusu dle ustanovení § 8 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, přičemž dle ustanovení § 17 trestního řádu⁵⁸ byla věc předána Policii ČR, Krajskému ředitelství policie Západočeského kraje v Plzni.

5.1.2 Postup po zahájení trestního stíhání

Ještě týž den bylo vrchním komisařem dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu proti A. Š. zahájeno trestní stíhání pro shora uvedený trestný čin.⁵⁹ Za vinu mu bylo kladeno následující: „...dne 20. 10. 2009 kolem 03.00 hod. v Plzni [...], poté co v non - stop baru [...], kde svým chováním obtěžoval přítomné hosty, byl vyveden z baru ven poškozeným J.P., v prostoru před barem v úmyslu usmrtit, řízl nožem o délce čepele 11,5 cm poškozeného J. P. do krku, a tímto jednáním mu způsobil řeznou ránu na přední části krku o délce cca 20 cm, kdy dle sdělení lékaře RZP

⁵⁷ Kdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení, je povinen ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; je-li jí nutno pro účely trestního řízení zajistit, je povinen věc na vyzvání těmto orgánům vydat. In: § 78 odst. 1 trestního řádu.

⁵⁸ Krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud za ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest. In: § 17 odst. 1 trestního řádu.

⁵⁹ Nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného, ... In: § 160 odst. 1 trestního řádu.

Plzeňského kraje došlo k narušení žil a žilnímu krvácení, se kterým byl poškozený J. P. hospitalizován ve FN Plzeň, kde se podrobil operativnímu zákroku, přičemž s ohledem na druh použité zbraně – nože a způsob vedení útoku proti krku poškozeného J. P., musel A. Š. vědět, že mu může způsobit smrt,“⁶⁰ Jak vyplývá ze shora uvedené výrokové části usnesení o zahájení trestního stíhání, byl v jednání obviněného A. Š. shledán policejním orgánem úmysl přímý, kdy jeho cílem bylo usmrtit poškozeného J. P. Vzhledem k tomu, že obviněný musel mít obhájce z důvodů uvedených v ustanovení § 36 odst. 3 tr. řádu⁶¹, kdy on sám si žádného obhájce nezvolil a ani mu nebyl zvolen jinou oprávněnou osobou⁶², byl mu ustanoven soudcem Okresního soudu Plzeň-město.⁶³ Obviněný se při prvním výslechu v procesním postavení obviněného vyjádřil pouze ke své osobě, kdy mimo jiné uvedl, že jeho otec odjel z České republiky, neboť byl odsouzen pro stejný trestný čin, ze kterého je v současné době obviněn on sám, kdy dále využil svého práva dle ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu per analogiam⁶⁴ a k věci odmítl vypovídat. U obviněného byly shledány vazební důvody a tento byl vzat do vazby.

Dne 22. 10. 2009 si obviněný cestou svého advokáta podal stížnost proti usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu, kterou odůvodnil následovně: „Podle mého názoru není zahájení trestního stíhání mé osoby pro spáchání výše uvedeného trestného činu důvodné.

⁶⁰ Usnesení dle § 160 odst. 1 tr. řádu, vyšetřovací spis č. j. KRPP-14098/TČ-2009-030070, s. 90.

⁶¹ Koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, musí mít obviněný obhájce už v přípravném řízení. In: § 36 odst. 3 tr. řádu.

⁶² V ustanovení § 37 odst. 1 a následujících trestního řádu jsou uvedeny podmínky, za jakých může mít obviněný obhájce zvoleného a kdo jsou osoby oprávněné mu tohoto obhájce zvolit.

⁶³ Dle ustanovení § 38 trestního řádu nezvolí-li si obhájce obviněný ve stanovené lhůtě a není-li mu v této lhůtě zvolen ani jinou osobou oprávněnou, je mu obhájce neprodleně ustanoven, a to na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby. Obhájci jsou soudcem vybíráni podle abecedního pořadí, kdy do tohoto jsou zařazeni obhájci, kteří souhlasí s výkonem obhajoby jako obhájci ustanovení a mají sídlo v obvodu příslušného soudu.

⁶⁴ Na výslech obviněného se přiměřeně užije poučení svědka dle ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu, kdy obviněný má vždy právo odmítnout výpověď, neboť by si touto již principiálně mohl přivodit nebezpečí trestního stíhání.

Mám za to, že neexistují žádné relevantní důkazy pro obvinění mé osoby z výše uvedeného trestného činu. K věci uvádím, že jsem v žádném případě neměl v úmyslu J. P. usmrtit. Jsem studentem třetího ročníku Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni s denním studijním režimem, žiji spořádaným životem a nikdy jsem nebyl soudně trestán. Tímto se obracím na Krajské státní zastupitelství v Plzni, aby přezkoumalo důvodnost zahájení trestního stíhání mé osoby pro spáchání výše uvedeného trestného činu. S ohledem na veškeré shora uvedené skutečnosti navrhuji, aby Krajské státní zastupitelství v Plzni shora uvedené napadené usnesení zrušilo, dále aby stížnosti vyhovělo a aby rozhodlo o zastavení trestního stíhání mé osoby pro spáchání výše uvedeného trestného činu.“⁶⁵

Státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Plzni stížnost přezkoumal, kdy stížnost v plném rozsahu zamítl, neboť shledal, že stížnost není důvodná. Rovněž tak byly zamítnuty žádosti obviněného o propuštění z vazby, které během vyšetřování předkládal. Po zahájení trestního stíhání byly prováděny opakované výslechy svědků, tentokrát již procesně použitelné, kdy se plně potvrdily původní zjištění, tedy že obviněný poškozeného napadl bez jakéhokoliv důvodu ve chvíli, kdy se jej tento snažil uklidnit, aby v baru nedělal problémy. Sám poškozený, který byl vyslechnut jakožto svědek tři dny po zahájení trestního stíhání obviněného, uvedl, že venku před barem obviněnému pouze řekl, že v případě, že se vrátí do baru, je zde riziko, že jej ostatní návštěvníci baru napadnou a ve chvíli, kdy se začal otáčet, že se vrátí do baru, řízl jej obviněný bez jakéhokoliv varování do krku předmětem, který předtím vyndal z batohu. Vzhledem k rychlosti a neočekávanosti útoku nebyl poškozený schopen blíže popsat ani zbraň ani přesný mechanismus vzniku poranění. Jako klíčové se v daném případě jeví znalecké posudky, které byly ve věci vyžádány, kdy tyto byly také základem toho, že právní kvalifikace, která byla použita při zahájení trestního stíhání, byla shodná

⁶⁵ Stížnost obviněného, vyšetřovací spis č. j. KRPP-14098/TC-2009-030070, s. 117-118.

s právní kvalifikací v pravomocném rozsudku. Ze znaleckého posudku vyplývá, že obviněný měl krátce po činu v krvi alkohol o koncentraci 3,26 g/kg, poškozený pak 1,28 g/kg, čili v případě A. Š. se z hlediska soudně - lékařského jedná prakticky o otravu alkoholem, neboť dle odborné literatury je tato možná již od hodnoty 3,01 g/kg, nejméně se však jednalo o těžký stupeň opilosti.⁶⁶ Ze znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství vyplývá, že poškozený utrpěl řeznou ránu na přední a přilehlých bočních plochách krku délky kolem 20 cm, která k dlouhé ose těla probíhala prakticky příčně a zasahovala do hloubky kolem 2 cm, přičemž zároveň došlo k přetnutí velké povrchní hrdelní žíly, menších svalů pod hrtanem, svalu kývače hlavy vpravo a obnažení přechodu hrtanu v průdušnici i nervově cévního svazku vpravo, přičemž řezná rána má povahu poranění ostrého, kdy vznik tohoto poranění je vysvětlitelný poměrně intenzivním tažením broušené části – břitu, kdy rozměr této řezné rány svědčí o použití velké zraňující síly. Ze závěru posudku rovněž vyplývá, že proříznutí hrdelní žíly je možno považovat za poškození důležitého orgánu, kdy zároveň s ohledem na její rozměry může při jejím přeříznutí dojít k takové krevní ztrátě, která může vést ke smrti vykrvácením, popřípadě ke smrti ze šoku při velké krevní ztrátě.⁶⁷

Dne 13. 1. 2010 byl k věci opětovně vyslechnut obviněný A. Š., který k události již vypovídal, kdy uvedl, že si vybavuje nadávky v baru, které vůči němu měly další osoby zde se nacházející, avšak uvedl, že na skutečnost, že by poškozeného řízl do krku či s ním vůbec hovořil před barem, si nevybavuje, a tudíž k ní nemůže nic jiného uvést. Vzhledem ke skutečnostem, které obviněný uvedl, kdy s ohledem na to, že vyšetřování a následné hlavní líčení u soudu, pokračovalo i po 1. lednu 2010, kdy

⁶⁶ Kvapilová, H.: Soudní lékařství pro právníky. Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk. Dobrá Voda 1999, s. 110-111.

⁶⁷ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, vyšetřovací spis č. j. KRPP-14098/TČ-2009-030070, s. 134 – 135.

vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, přičemž by tak přicházelo v úvahu, že jednání obviněného by mohlo být posouzeno dle nového trestního zákoníku, a to za situace, bylo-li by jeho použití pro obviněného výhodnější, byli ve věci přibráni soudní znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinická psychologie, aby se vyjádřili k duševnímu stavu obviněného. Toto posouzení jeho stavu v době činu bylo nezbytné ze dvou důvodů. Jednak proto, že bylo potřeba vyloučit případnou nepřičetnost obviněného v době spáchání skutku, tak jak ji definuje ustanovení § 26 trestního zákona, jednak bylo nutné posoudit, zda se obviněný jednání nedopustil v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku, neboť v případě, že by byly tyto skutečnosti zjištěny, bylo by zřejmě nezbytné změnit právní kvalifikaci na zločin zabití dle ustanovení § 141 odst. 1 trestního zákoníku spáchaného ve stádiu pokusu dle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, neboť použití nového právního předpisu by bylo pro obviněného zcela jednoznačně výhodnější, neboť trestní sazba u zabití dle nového trestního kodexu činí tři až deset let, zatímco v případě vraždy dle § 219 odst. 1 trestního zákona je tento ohrožen sazbou v rozmezí deseti až patnácti let.

Přibraní znalci konstatovali, že obviněný je jedinec intelektově vyspělý, až nadprůměrně inteligentní, kdy jeho individuální obraz se vyznačuje silným sklonem k bohémství, bohaté fantazii, snahou o odlišnost. Rovněž byl zjištěn abúzus alkoholu, kdy se jedná o problémové požívání s počínající závislostí. V době spáchání trestného činu byl schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání, jeho ovládací schopnosti byly podstatně sníženy, kdy toto snížení bylo způsobeno požitím alkoholu, kdy požití alkoholu rovněž vedlo k nepřiměřené reakci na taktilní dotyk ze strany poškozeného. Motivace jeho jednání však nebyla psychotická ani nebyla způsobena duševní chorobou v pravém slova smyslu, tedy psychózou, kdy znalec z oboru psychiatrie navrhl obviněnému ochranné ambulantní protialkoholní léčení, přičemž se vyjádřil v tom smyslu, že obviněný je schopný resocializace, avšak za předpokladu úplné abstinence

alkoholu. Dne 27. ledna 2010 tak bylo možno obviněného a jeho obhájce dle ustanovení § 166 odst. 1 trestního řádu⁶⁸ seznámit s výsledky vyšetřování, což oba učinili, kdy zároveň navrhli, aby věc byla nadále kvalifikována jakožto trestný čin ublížení na zdraví dle ustanovení § 222 odst. 1 trestního zákona, což odůvodnili tím, že se jednalo o nepřiměřené jednání v sebeobraně. Státní zástupce se ztotožnil s názorem policejního orgánu a Krajskému soudu v Plzni podal obžalobu pro trestný čin vraždy dle ustanovení § 219 odst. 1 trestního zákona spáchaného ve stádiu pokusu dle § 8 odst. 1 trestního zákona.

5.1.3 Rozsudek a jeho odůvodnění

Ve věci bylo provedeno hlavní líčení u věcně příslušného Krajského soudu v Plzni, kdy před soudem byly provedeny veškeré důkazy, navrhované státním zástupcem v obžalobě, opětovně byly provedeny výslechy všech svědků, byli slyšeni znalci, kteří vysvětlovali závěry svých znaleckých posudků, kdy senát Krajského soudu v Plzni dne 10. 6. 2010 vynesl odsuzující rozsudek nad A. Š. pro trestný čin vraždy dle ustanovení § 219 odst. 1 trestního zákona účinného do 31. 12. 2009 spáchaného ve stádiu pokusu dle § 8 odst. 1 trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, kdy ve výrokové části rozsudku soud mimo jiné konstatuje, že: „...A. Š. je vinen, že v Plzni dne 20. 10. 2009 v době kolem 03.00 hodin, [...], ve stavu komplikované opilosti řízl nožem s délkou čepele 11,5 cm J. P. do přední části krku vědom si možného následku takového jednání v podobě smrti poškozeného a tímto jednáním mu způsobil ...“⁶⁹, kdy je zřejmé, že soud dospěl k závěru, že obžalovaný se jednání dopustil v úmyslu nepřímém, kdy se jedná o subjektivní stránku trestného činu, jak je pojednáno v předchozích částech této práce. Za toto jednání soud uložil

⁶⁸ Po skončení vyšetřování před podáním návrhu na podání obžaloby má obviněný a jeho obhájce právo seznámit se s výsledky vyšetřování a případně navrhnout doplnění vyšetřování.

⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 3 T 1/2010 – 562 ze dne 10. 6. 2010, s. 1.

obviněnému nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 10 let, přičemž k výkonu trestu byl zařazen do věznice s ostrahou. Zároveň mu byl dle ustanovení § 55 odst. 1 písm. a) trestního zákona⁷⁰ uložen trest propadnutí věci, a to nože, který byl použit ke spáchání trestného činu. Rovněž tak mu bylo uloženo dle § 99 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku⁷¹ ochranné ambulantní léčení protialkoholní.

V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že má za prokázané, že obžalovaný A. Š. se vůči poškozenému J. P. dopustil násilného jednání, přičemž tímto mu způsobil shora popsané řezné poranění. Soud zdůraznil, že útok byl veden velkou silou, kdy stupeň společenské nebezpečnosti jednání obžalovaného je zvyšován středně těžkou komplikovanou opilostí, která měla dle názoru znalců zapříčinit jeho útočnou reakci. Soud také uvedl, že trest ve výměře 10 let zvolil z důvodu dosud bezúhonného života obžalovaného, kdy nepřicházelo v úvahu zohlednění zmenšené přičetnosti obžalovaného tak, jak jej má na mysli ustanovení § 32 odst. 1 trestního zákona⁷² účinného do 31. 12. 2009, a to z důvodu, že si obžalovaný tento stav přivodil právě požitím alkoholu. Soud se také velmi obšírně zabývá zdůvodněním použité právní kvalifikace, neboť je zřejmé, že vzhledem k tomu, že rozsudek byl vyhlášen již za účinnosti trestního zákoníku platného od 1. 1. 2010, musel se soud zabývat i otázkou, zda právní kvalifikace dle nového trestního zákoníku by pro obžalovaného nebyla výhodnější. V odůvodnění rozsudku je použitá právní kvalifikace trestného činu popsána následovně:

„Pro právní kvalifikaci jednání obžalovaného užil soud ustanovení

⁷⁰ Soud může uložit trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, a) které bylo užito ke spáchání trestného činu. In: § 55 odst. 1 písm. a) trestního zákona účinného do 31. 12. 2009.

⁷¹ Soud může uložit ochranné léčení i tehdy, jestliže b) pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné léčení však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout. In: § 99 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku účinného od 1. 1. 2010.

⁷² Jestliže pachatel spáchá trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, který si, a to ani z nedbalosti, nepřivodil vlivem návykové látky, přihlédně soud k této okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry.

trestního zákona účinného do 31. 12. 2009, který je ve srovnání s trestním zákoníkem účinným od 1. 1. 2010 pro obžalovaného příznivější, když soud má současně za to, že nebylo na místě užití privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy (§ 140 trestního zákoníku) v podobě trestného činu zabití podle § 141 trestního zákoníku. K tomuto závěru vedla soud absence tzv. omluvitelných hnutí mysli na straně obžalovaného, kterým má citované zákonné ustanovení na mysli strach, úlek nebo zmatek, a která pocházejí z polehčujících a pochopitelných duševních stavů pachatele. Jde o záporné emotivní reakce na podstatný vnější podnět v podobě útoku, nebezpečí či jiného ohrožení, které jsou zpravidla spojeny s neurovegetativními projevy. Zmíněná omluvitelná hnutí mysli musí navazovat na podněty mimořádné intenzity a závažnosti, neboť musí vyvolat silné rozrušení. Existenci takových podnětů a v návaznosti na ně vyvolané silné rozrušení obžalovaného však soud neshledal. Konfliktní situace v baru předcházející násilnému jednání obžalovaného sice u obžalovaného mohla vyvolat obavu z potencionálního napadení, nebyla však mimořádně intenzivní ani závažná, aby způsobila silné rozrušení obžalovaného, jehož následný fyzický atak vůči poškozenému byl nepřiměřenou reakcí na vnější podnět (dotyk ze strany poškozeného) způsobenou komplikovanou opilostí obžalovaného. Obžalovaný nejednal v tak silném rozrušení, ale v důsledku stavu, v němž se po požití alkoholu nacházel. Na tomto závěru nic nemění ani znalec psychologem podané vysvětlení k pojmu zmatek, který nemá v psychologické terminologii místo, mohl by však být dle názoru znalce nahrazen pojmem panická či úzkostná reakce, která byla přítomna u obžalovaného, a to včetně pokusu o útěk z místa činu. Vzhledem k tomu, že soud ve vztahu k subjektivní stránce trestného činu dospěl k závěru o existenci minimálně nepřímého úmyslu poškozeného usmrtit, nezabýval se již možností posoudit jednání jako trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a trestního zákoníku tak, jak bylo

⁷³ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 10. 6. 2010, sp. zn. 3 T 1/2010, s. 12.

navrhováno obhajobou.“⁷³

Přestože bylo obžalobě ve všech bodech vyhověno, kdy trest byl uložen při samé dolní hranici trestu, který byl dle mého názoru plně odůvodněn, proti rozsudku si podal odvolání jak obžalovaný A. Š., tak státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Plzni. Zatímco obžalovaný se odvolával vůči použité právní kvalifikaci, státní zástupce s touto samozřejmě souhlasil, dokonce souhlasil i s výší trestu, avšak požadoval, aby byla ve výrokové části rozsudku dostatečně popsána subjektivní stránka trestného činu, a to popsání tzv. volní složky zavinění. Zatímco odvolání obžalovaného bylo zamítnuto, odvolání státního zástupce bylo vyhověno, kdy dne 10. srpna 2010 Vrchní soud v Praze vyhlásil rozsudek, v jehož výrokové části mimo jiné uvedl:

*„... A. Š. [...] je vinen, že v Plzni dne 20. 10. 2009 v době kolem 03.00 hodin [...], ve stavu komplikované opilosti řízl nožem s délkou čepele 11,5 cm J. P. do přední části krku vědom si možného následku takového jednání v podobě smrti poškozeného, s čímž byl srozuměn, a tímto jednáním mu způsobil“*⁷⁴

Je zřejmé, že Vrchní soud tak precizoval výrok rozsudku o to, že obžalovaný byl srozuměn s tím, že v případě takového útoku poškozený zemře. Zároveň Vrchní soud zpochybnil závěry znalců, že jmenovaný jednal v tzv. agresi na taktilní dotyk, neboť v jednání obžalovaného před barem shledal známky jednání logického a racionálního, neboť na základě výpovědí svědků a poškozeného dospěl k závěru, že obžalovaný s poškozeným nejprve hovořil, následně musel z batohu vyndat nůž, který musel nalézt mezi ostatními věcmi a teprve poté zaútočil, což neodpovídá zkratovitému jednání, nýbrž plánovanému napadení. Ztotožnil se však s právní kvalifikací soudu prvního stupně, stejně jako s uloženými tresty.

⁷⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 8. 2010, sp. zn. 7 To 66/2010, s. 1.

Vrchní soud, ve shodě se soudem krajským, rovněž neshledal důvody, které by vedly k tomu, že skutek by měl být posuzován dle nového trestního kodexu, tedy zákona č. 40/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který byl účinný od 1. 1. 2010, neboť nebyly splněny podmínky, které by umožňovaly skutek posuzovat jakožto zvlášť závažný zločin zabití dle ustanovení § 141 odst. 1 trestního zákoníku, kdy tato právní kvalifikace by byla pro obžalovaného výhodnější.

Vzhledem k tomu, že jsem se na tomto případě podílel již od prvního dne, plně jsem se ztotožnil se závěry Vrchního soudu v Praze, neboť z osobního rozhovoru s v té době podezřelým A. Š. jsem nabyl dojmu, že jeho jednání bylo sice pod vlivem alkoholu, avšak velice racionální, kdy se u něho projevila jeho prudká a konfliktní povaha. Z rozhovoru bylo zřejmé, že přestože se snažil svoji vinu minimalizovat, nebyly v jeho jednání známky upřímné lítosti. Pokud se jedná o právní kvalifikaci, tato byla rovněž přílehavá, neboť nebyla splněna žádná z podmínek, která by umožňovala použití privilegované skutkové podstaty k trestnému činu vraždy dle § 140 trestního zákoníku, a to trestného činu zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku. Je zřejmé, že vzhledem k relativní krátké době platnosti nového trestního kodexu, není ještě natolik rozsáhlá judikatura, o kterou by se soudy prvního stupně mohly opřít, avšak je zřejmé, že v tomto případě soudy věc posoudili zcela jednoznačně a jejich rozhodnutí je jedním z prvních, ve kterém bylo řešeno, zda by přicházelo posouzení skutku jakožto trestného činu zabití dle ustanovení § 141 trestního zákoníku.

5.2 Zvlášť závažný zločin vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku

Moji druhou kazuistiku pak budu věnovat případu, kdy přestože prakticky po celou dobu prověřování a vyšetřování byla věc posuzována jakožto zločin těžké ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku⁷⁵ v jednočinném souběhu s přečinem výtržnictví dle § 358 odst. 1 trestního zákoníku, a to zejména s ohledem na nedostatek svědků, kteří by se mohli k celé události vyjádřit a vyvrátit tak obhajobu obviněného, věc byla při seznámení obviněného a jeho obhájce se spisem překvalifikována na zločin vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku, kdy tak byla použita kvalifikovaná skutková podstata trestného činu, kdy obžalovaný byl rovněž za tento zločin nakonec odsouzen. Zejména v tomto případě je nutné zdůraznit velmi pečlivou práci orgánů činných v trestním řízení a soudních znalců, neboť právě znalecké posudky byly klíčovým důkazem k usvědčení obžalovaného za tento de facto nejzávažnější zločin.

Dne 18. března 2010 bylo oznámeno na tísňovou linku policie, že před jedním z domů v Plzni, Křížkova ulice, pobíhají dva psi, kdy jeden z nich je potrhaný na nohou. Na místo se kolem 07.30 hodin dostavily hlídky Městské policie Plzeň a Policie ČR, a to s cílem odchytit pobíhající psy. Na místě byl kontaktován jeden z obyvatel domu, který uvedl, že oba psi jsou majetkem manželů H., kteří rovněž v domě bydlí. Po zajištění psů bylo ze strany hlídek přistoupeno ke zjištění jejich majitelů, kdy za tímto účelem vešly do domu, kde měli manželé H. bydlet. Vzhledem k tomu, že již v přízemí domu si hlídky povšimly krevních stop a chuchvalců vlasů, tyto stopy sledovaly, kdy je zavedly až k bytu ve druhém patře. Vzhledem k tomu, že byla důvodná obava, že je ohrožen život a zdraví osob, které se v bytě nacházejí, bylo ze strany hlídky využito oprávnění dle zákona č. 273/2008 Sb. ve znění pozdějších předpisů o Policii ČR, kdy hlídka

⁷⁵ 1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let. 3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt. In: § 145 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku.

vstoupila do bytu, neboť dveře bytu nebyly nikterak zajištěny. Po vstupu do bytu policisté zjistili, že na zemi chodby se nachází nahé ženské tělo, kdy kontrolou životních funkcí bylo zjištěno, že tělo je bez známek života, již se zjevně sníženou teplotou.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že na celém těle byla patrná zranění, kdy nebylo pravděpodobné, že by si tyto mohla osoba způsobit sama, bylo přistoupeno k prohledání bytu, neboť bylo důvodné podezření, že se zde nachází pachatel napadení. Po vstupu do ložnice bytu zde byl na posteli nalezen spící muž, který měl obě ruce od krve. Muž byl ihned vzbuzen, kdy na dotaz policisty, co se v bytě stalo, uvedl, že jí to udělal on. Z tohoto důvodu byl ihned bez předchozího souhlasu státního zástupce dle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu zadržen⁷⁷, o věci byl vyrozuměn operační důstojník, který ihned na místo vyslal kompletní výjezdovou skupinu Městského ředitelství policie Plzeň a Krajského ředitelství policie Plzeňského kraje.

Po provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů na místě činu byl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu, přičemž skutek byl kvalifikován jakožto zločin těžké ublížení na zdraví dle ustanovení § 145 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku, neboť dle prvotní verze se orgány činné v trestním řízení domnívaly, že došlo k napadení M. H. ze strany jejího manžela Z. H., který ji následně přenesl do bytu, kdy tam ji nechal ležet, zatímco on sám si šel lehnout, přičemž v důsledku utrpěných zranění došlo u poškozené k jejímu úmrtí.

⁷⁶ Jako jeden z důkazů smrti lze v terénu, pokud není k dispozici přístroj EKG, použít tzv. Tonelliho příznak, který je projevem sníženého posmrtného tlaku očního bulbu. Mezi další posmrtné změny, které svědčí pro úmrtí osoby, je chladnutí, ztuhlost, skvrny, posmrtné zasychání kůže a sliznic, pozdními posmrtnými změnami jsou pak hniloba a tlení. In: Kvapilová, H.: Soudní lékařství pro právníky. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Dobrá Voda 1999.

⁷⁷ Osobu podezřelou ze spáchání trestného činu může, je-li dán některý z důvodů vazby (§ 67), policejní orgán v naléhavých případech zadržet, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání (§ 160 odst. 1). K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout, zejména byla-li osoba přistížena při trestného činu anebo zastižena na útěku. In: § 76 odst. 1 trestního řádu.

5.2.1 Právní kvalifikace při zahájení trestního stíhání

Na základě shora uvedených skutečností bylo proti Z. H. dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu zahájeno trestní stíhání pro zločin těžké ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku v jednočinném souběhu s přečinem výtržnictví dle § 358 odst. 1 trestního zákoníku⁷⁸, Z. H. byl následovně vyslechnut v procesním postavení obviněného za účasti ustanoveného obhájce, kterého musel mít již v přípravném řízení z důvodů uvedených v ustanovení § 36 odst. 3 trestního řádu, kdy tento setrval na své původní výpovědi, připustil však, že poškozenou mohl ve chvíli, kdy tato již ležela na zemi, několikrát kopnout, avšak byl schopen popsat prakticky jen jednání uvnitř domu, k jednání před domem, ke kterému však dle kamerového systému nepochybně docházelo, se nebyl schopen vyjádřit, kdy uváděl, že na toto si nepamatuje. Obviněný byl následně vzat do vazby.

Ve věci byli přibráni soudní znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství a toxikologie, k provedení soudní pitvy zemřelé. Tato se následně ukázala jakožto klíčový důkaz pro další právní kvalifikaci jednání obviněného. Soudní pitvou bylo zjištěno, že zemřelá utrpěla mimo jiné následující poranění:

- *Zlomenina kostí zevního nosu.*
- *Tzv. polštářovité krevní výrony ve spojivkách očí (sufuze).*
- *Vyražení (luxace) velkého a malého řezáku horní čelisti vpravo.*
- *Decollement měkkých pokrývek lebních (kapsovitě odtržení od klenby lebeční, vyplněné krví). Krevní výrony v obou spánkových svalech.*
- *Nitrolební krvácení – akutní subdurální krevní výron (krev pod*

⁷⁸ O jednočinný souběh trestných činů se jedná v takovém případě, kdy se osoba jedním jednáním dopouští více trestných činů najednou.

tvrdou plenou mozku) v prostoru mezi mozkovými polokoulemi.

- *Otok mozku.*
- *Krevní výron a příčně pruhovitá oděrka na krku.*
- *Oboustranné zlomeniny žeber, akcentovaně na levé straně, s roztržením pohrudnice.*
- *Pohmoždění plic. Ložisková akutní rozedma plic. Vdechnutí krve do dýchacích cest.*
- *Drobné krevní výrony v okolí chrupavky štítné a v pojivu mezihrudí.*
- *Roztržení sleziny.*
- *Povrchní trhliny s centrální trhlinou jater.*
- *Roztržení velké předstěry.*

Jak ze znaleckého posudku dále vyplývá, bezprostřední příčinou úmrtí byl úrazový šok v rámci mnohočetného poranění vnitřních orgánů. Na tomto místě musím uvést, že po přečtení tohoto znaleckého posudku jsem si vybavil znalecké posudky jiné, které se však zabývaly úmrtím osob po dopravních nehodách, popřípadě pracovních úrazech při zavalení břemenem. Je tak zřejmé, což samozřejmě konstatují i soudní znalci, že proti tělu zemřelé působila značná zraňující síla, a to ze strany druhé osoby, kdy smrtící útok byl veden jak na hlavu, tak na hrudník a břicho, kdy i jednotlivá poranění sama o sobě byla smrtelná, v daném případě se však zkombinovalo několik smrtelných poranění najednou. Jako zcela výjimečné zranění při útoku jiné osoby byl konstatován decollement měkkých pokrývek lebních, který je typický například při najetí kola motorového vozidla na tělo, popřípadě při tečném nárazu vozidla do osoby. Soudní znalci jednoznačně uvedli, že smrt M. H. nastala v příčinné souvislosti s jejím napadením ze strany druhé osoby.⁷⁹ Všechny tyto nálezy, které svědčí o mimořádné intenzitě a brutálnosti celého útoku,

⁷⁹ Pítevní protokol Ústavu soudního lékařství Fakultní nemocnice Plzeň č. 168 z roku 2010, s. 12-13.

zcela jednoznačně vyvracely tvrzení obviněného, že manželku sice napadl, avšak hlavně fackami, popřípadě údery pěstí, rovněž tak byla vyloučena verze, že by si tato mohla zranění přivodit prostým pádem na zem, o kterém obviněný ve své výpovědi rovněž hovořil.

Obviněný byl rovněž podroben znaleckému zkoumání z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinická psychologie, jak bývá při těchto zvláště závažných zločinech proti lidskému životu zcela obvyklé, ba přímo nezbytně nutné, aby byla vyloučena případná nepřičetnost, jak o ní hovoří ustanovení § 26 trestního zákoníku⁸⁰, neboť za takovéto situace by pachatel nebyl za své jednání trestně odpovědný, v případě, že by se ovšem nejednalo o trestný čin opilství. U posuzovaného byla znalci shledána lehká mentální retardace, porucha osobnosti s emočně nestabilními a dissociálními rysy, škodlivé zneužívání alkoholu, kdy v době útoku byl ve stavu středně těžké prosté opilosti. U obviněného nebyla zjištěna duševní choroba v pravém slova smyslu. Znalci rovněž uvedli, že jak rozpoznávací, tak ovládací schopnosti u Z. H. byly sníženy měrou nepodstatnou, a to právě v důsledku požití alkoholu, který rovněž akcentoval skutečné povahové rysy posuzovaného. Znalci dále uvedli, že prognóza případné resocializace je podstatně snižena.⁸¹ Ze znaleckého posudku tak vyplynulo, že jmenovaný nejednal ve snižené přičetnosti, afektu ani jiném psychotickém stavu, v důsledku požití většího množství alkoholických nápojů se u něho projevila jeho agresivní povaha, kdy je nezbytné zdůraznit, že se tohoto jednání dopustil v době podmíněného odsouzení za jiný násilný trestný čin.

5.2.1.1 Změna právní kvalifikace

Při ukončení vyšetřování byli obviněný i obhájce vyrozuměni, že

⁸⁰ Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

⁸¹ Vyšetřovací spis č. j. KRPP-3588/TČ-2010-030070, znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie.

obviněný bude nadále posuzován nikoliv pro zločin těžké ublížení na zdraví dle ustanovení § 145 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku, ale pro zvlášť závažný zločin vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku. Jednání obviněného Z. H. tak nejenže bylo kvalifikováno jakožto jiný trestný čin, byla však rovněž použita kvalifikovaná skutková podstata uvedená v odstavci 3 písm. i) příslušného paragrafu, neboť policejní orgán shledal, že obviněný nejenže jiného úmyslně usmrtil, avšak toto provedl zvlášť surovým způsobem. Pokud se týká změny právní kvalifikace, tato je v rámci trestního řízení poměrně běžná, kdy je však třeba zvážit, zda je možno toto provést, kdy podmínkou je, aby byl zachován popis skutku, v opačném případě by musela být věc řešena případným rozšířením trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 1, odst. 5 trestního řádu⁸², což však v uvedeném případě nepřicházelo v úvahu, neboť popis skutku se neměnil, důležitou změnou bylo zjištění intenzity a četnosti napadení poškozené. S touto právní kvalifikací se ztotožnil i státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Plzni, který ve smyslu ustanovení § 176 odst. 1 trestního řádu podal na Z. H. obžalobu.⁸³

5.2.2 Soudní rozhodnutí – užití kvalifikované skutkové podstaty trestného činu

Věc byla následně projednána před Krajským soudem v Plzni, byly provedeny výslechy všech svědků, konstatovány listinné důkazy, kdy soud dospěl k závěru a vyhlásil rozsudek, ve kterém obžalovaného Z. H. shledal vinným v plném rozsahu, a to ze zločinu vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku, kdy za toto jednání obžalovaného

⁸² Vyjde-li během vyšetřování najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, který není uveden v usnesení o zahájení trestního stíhání, postupuje se ohledně tohoto skutku způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2. In: § 160 odst. 5 trestního řádu.

⁸³ Dle ustanovení § 176 odst. 1 trestního řádu v případě, že výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu a připojí k ní spisy a jejich přílohy.

odsoudil k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání sedmnácti let se zařazením do nejpřísnějšího typu věznice⁸⁴. Rovněž dle ustanovení § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku uložil obviněnému trest propadnutí věci, a to zeleného vodítka na psa, které bylo při spáchání zločinu pachatelem použito.⁸⁵ V odůvodnění rozsudku soud uvedl, že neuvěřil obhajobě obžalovaného, že si tento pamatuje pouze jednání uvnitř domu, a to poměrně značně detailně, zatímco jednání před domem si nevybavuje, což je rovněž v rozporu se závěry znalců, podle kterých jeho schopnost vnímat průběh událostí nebyla narušena.

Soud pak v souladu s návrhem státního zástupce konstatoval v odůvodnění rozsudku, že v jednání obžalovaného vůči poškozené spatřuje shora uvedený zločin vraždy, a to ve formě úmyslu nepřímého. Trestný čin je dle ustanovení § 15 odst. 1 trestního zákoníku spáchán úmyslně, jestliže pachatel

- a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Dle ustanovení odst. 2 téhož paragrafu se pak srozuměním rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. Krajský soud v odůvodnění rozsudku podrobněji vysvětluje pojetí úmyslného zavinění, kdy k tomu uvádí: „*V případě úmyslného zavinění je třeba konstatovat, že pro oba druhy úmyslu je společné, že intelektuální složka zahrnuje u pachatele představu rozhodných skutečností alespoň jako možných, rozdíl je v odstupňování volní složky. U přímého úmyslu pachatel přímo chtěl způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, u nepřímého úmyslu byl pro případ, že takový následek způsobí, tímto*

⁸⁴ Věznice jsou děleny do čtyř typů – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou.

⁸⁵ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 10. 2010, sp. zn. 4 T 7/2010, s. 1-2.

srozuměn. Na srozumění pachatele, které vyjadřuje aktivní volní vztah ke způsobení následku relevantního pro trestní právo, je možno usuzovat z toho, že pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si pachatel představoval jako možný. Judikatura obecných soudů uznává, že závěry o tom, že čin byl spáchán úmyslně, lze v případech, kdy v této otázce chybí doznání pachatele, činit nepřímou z okolností činu objektivní povahy (např. z povahy činu, způsobu jeho provedení) nebo ze zjištěných okolností subjektivní povahy (např. z pohnutky činu).“⁸⁶

Ze spisového materiálu je zřejmé, že Z. H. pravděpodobně neměl úmysl manželku zavraždit, tomu neodpovídá situace zejména na místě činu, kdy se tento nesnažil jakýmkoliv způsobem maskovat, popř. snažit se své jednání zakrýt, což by bylo logickým jednáním v případě vraždy plánované, avšak jeho jednání bylo natolik agresivní, že musel být srozuměn s tím, že v případě opakovaných prudkých kopů do hlavy, hrudníku a břicha poškozené, opakovaných prudkých hození na zem a pravděpodobně i sražení ze schodů, může manželce smrt způsobit, kdy na toto reagoval tak, že manželku nechal bez jakékoliv pomoci ležet v přední bytu a sám si šel lehnout do vedlejší pokoje, kde byl nalezen policií. Oproti předchozí kazuistice, kde bylo možno zvažovat případné použití privilegované skutkové podstaty trestného činu, a to zabití dle ustanovení § 141 odst. 1 trestního zákoníku, v tomto případě toto vůbec nepřicházelo v úvahu, což vyplývá i z odůvodnění rozsudku, který tuto možnost vůbec nezmínil, avšak zcela přiléhavé se jeví použití kvalifikované skutkové podstaty zločinu vraždy dle ustanovení § 140 odst. 1, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku, neboť jak uvádí i komentář k tomuto ustanovení trestního zákoníku, „...zvlášť surovým způsobem se rozumí vražedný útok s extrémně vysokou mírou brutality, která se podstatně vymyká z rámce běžného u většiny trestných činů tohoto druhu. Není však

⁸⁶ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 8. 10. 2010, sp. zn. 4 T 7/2010, s. 12-13.

nezbytné, aby tento útok zároveň vyvolal zvýšenou trýzeň poškozeného.“⁸⁷

V uvedeném případě pak není pochyb, že se útok vymykal z rámce běžného u většiny trestných činů, neboť jak jsem již výše uvedl, zranění srovnatelné intenzity se vyskytují převážně v případě dopravních nehod, kdy dojde ke srážce mezi tuhou částí karoserie a nechráněným lidským tělem. Omluvou pro takovéto jednání pak nemůže být ani lehká mentální retardace, která byla u obviněného znalci konstatována.

Na shora uvedených příkladech jsem chtěl ukázat, že právní kvalifikace, kterou je možno podřadit pod jeden paragraf trestního zákona či zákoníku může mít několik podob a záleží právě na provedeném vyšetřování, jaká právní kvalifikace bude použita při vynesení rozsudku. Neboť přestože se může zpočátku skutek jevit jakožto skutek, u kterého došlo k úmrtí osoby „pouze náhodou“, výsledkem může být zjištění, že se jednalo o promyšlený cílený útok s úmyslem osobu usmrtit. Stále tak platí staré kriminalistické pravidlo, že každé podezřelé úmrtí by mělo být od počátku prověřováno jakožto trestný čin vraždy, kdy teprve po získání relevantních důkazů je možno věc řádně posoudit a případnou právní kvalifikaci upřesnit či precizovat. Na první kazuistice je pak mimo jiné rovněž vidět, jakými postupy se musí soud ubírat, aby posoudil, zda za situace, že byl čin spáchán za účinnosti jednoho právního předpisu, přičemž rozhodování o vině a případném trestu je prováděno v době účinnosti právního předpisu nového, je pro obžalovaného výhodnější použití právní kvalifikace účinné v době spáchání skutku či kvalifikace účinné v době rozhodování o vině a trestu, přičemž toto posouzení musí být komplexní, není možno, aby se týkalo jen výše trestu, ale i případných možností alternativní právní kvalifikace a její trestní sazby, druhů trestů, které mohou být za čin uloženy, případné promlčení a podobně. Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni se ukázalo jakožto naprosto správné, což konstatoval i odvolací Vrchní soud v Praze, který rozhodoval o stížnosti

⁸⁷ Novotný, F. a kol.: Trestní zákoník 2010, stav k 1. 4. 2010. Eurounion. Praha 2010, s. 251.

obviněného, kterou tento podal prostřednictvím svého obhájce, kdy žádal, aby byla užita shodná právní kvalifikace jakožto při zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu a rovněž mu byl zmírněn uložený trest co do jeho výše.

5.3 Kriminologický pohled na vraždu a osobu pachatele

Poslední část své diplomové práce budu věnovat statistice na úseku odhalování a vyšetřování vražd. Vědou, která se touto problematikou zabývá, je kriminologie, kterou je možno definovat, jakožto vědu o kriminalitě. Je možno říci, že kriminologie se zabývá chováním, které nabývá zločinného charakteru.⁸⁸ Kriminologie svojí podstatou je vědou multioborovou, tudíž se prolíná různými obory, nejen kriminalistikou, avšak i sociologií, psychologií, popřípadě trestním právem. Je to právě kriminologie, která nám přináší relevantní data týkající se pachatelů trestné činnosti, mezi tato data patří například věkové složení pachatelů jednotlivých trestných činů, zda jsou pachateli konkrétních trestných činů převážně muži či ženy, jaká je objasněnost trestných činů a podobně. Na základě takto podrobného rozboru situace v oblasti nápadu trestné činnosti je následně rovněž možno aplikovat prevenci proti trestné činnosti, kterou se kriminologie rovněž velmi podrobně zabývá. Stejně tak vyhodnocuje příčiny a rizika, které vedou k páchání trestné činnosti. Důležitým podkladem pro kriminologické zkoumání jsou relevantní data, která jsou získávána zejména ze statistik Policie ČR, státních zastupitelství a soudů. Je proto nezbytné, aby shora uvedené instituce věnovaly statistickému vykazování náležitou pozornost, neboť pouze na základě relevantních dat je možno situaci správně vyhodnotit, zjistit příčiny a stanovit další postup, který bude eliminovat případné akceleranty trestné činnosti.

⁸⁸ Tomášek, J.: Úvod do kriminologie. Grada Publishing, a. s. Praha 2010, s. 18.

5.3.1 Kriminologický pohled na vraždu

Úmyslná usmrcení, kam vraždy patří, jsou kriminologií klasifikovány z různých pohledů. Jedním z pohledů může být motiv pro takovéto jednání. Vraždy jsou většinou motivované následujícími faktory:

- „ - *žárlivostí,*
- *mstou, nenávisť,*
- *zištností,*
- *vyhnutím se trestní odpovědnosti,*
- *dosažením sexuálního uspokojení,*
- *odstraněním nepohodlné osoby,*
- *jinak.*“⁸⁹

Toto je dělení naprosto základní, které pod sebe de facto podřadí veškeré motivace pro vraždu či zabití. Pro orgány činné v trestním řízení, zejména však pro předcházení trestným činům a jejich odhalování, je nutné členění podstatně detailnější, která má podstatně vyšší vypovídací hodnotu. Zejména za situace, kdy je pachatel neznámý, nám následující členění, do kterého můžeme dosadit konkrétní případ, může pomoci zjistit motivaci vraždy a následně zúžit okruh možných pachatelů. Tato klasifikace byla vytvořena pracovníky Federálního úřadu vyšetřování Spojených států Amerických a vraždu dělí na 4 základní typy a mnoho podtypů. Rozeznáváme tak vraždu jako kriminální podnikání, vraždu z osobních důvodů, vraždu sexuální a vraždu ze skupinových důvodů. Mezi vraždy vzniklé v rámci kriminálního podnikání tak patří například vražda sloužící k umožnění jiného trestného činu (např. loupeže), vražda nájemná, vražda

⁸⁹ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 388.

sloužící k zabránění zjištění jiného trestného činu a podobně.⁹⁰

Nejrozšířenějšími vraždami v rámci současné společnosti jsou pak vraždy z osobních důvodů, neboť jak vyplývá i z aktuálních policejních a soudních statistik, nejčastěji je pachatelem vraždy osoba, která se s poškozeným zná, či dokonce blízký rodinný příslušník či známý. Mezi vraždy z osobních důvodů můžeme řadit například vraždy domácích, vraždy v konfliktu, vražda ze msty a podobně. U vražd z osobních důvodů je také pro orgány činné v trestním řízení velmi složité zjištění jejich motivu, neboť často se jedná o vraždy, které jsou prováděny takovým způsobem, aby se jevily jakožto vraždy z jiných důvodů, velmi často jsou zinscenovány jako vraždy loupežné či vraždy se sexuálním motivem. Pachatelé takové vraždy mají také velmi často po činu daleko více času zahltit stopy svého činu, nejčastěji se jedná o odstranění těla, zničení stop (vyprání či vyhození zakrváceného oblečení, úklid bytu), v neposlední řadě také vytvoření si alibi pro inkriminovanou dobu.

Oproti tomu je nejméně častým typem vraždy v České republice a prakticky ve všech vyspělých evropských zemích vražda ze skupinových důvodů, kam patří vraždy kultovní, extremistické a vraždy spáchané pro skupinové vzrušení.⁹¹ Tyto jsou daleko častější v arabském světě či v rozvojových zemích, pachatelé jsou do značné míry ovlivněni především náboženskými dogmaty či kmenovými zvyky. Tyto vraždy se často nesnaží nikterak maskovat, spíše naopak, je možné najít snahu o jejich medializaci.

Zvláštním druhem vražd jsou vraždy se sexuální motivací. Tyto vraždy jsou páchany osobami, pro něž je specifické zakomponování agrese do

⁹⁰ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 389.

⁹¹ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 389 - 390.

sexuálního aktu, nejedná se tak o vraždu, jejímž cílem je zabránit prozrazení jiného trestného činu, tedy pohlavní zneužití nebo znásilnění, nepatří sem ani vraždy, kterých se pachatel dopustil pro údajnou či domnělou nevěru partnera. Typické pro tyto vraždy je skutečnost, že pachatel ve většině případů napadá své oběti v okolí místa svého bydliště, bez toho, aniž by se oběť s pachatelem znala, často na volně přístupných místech. Není výjimkou ani to, že pachatelé si po provedení takového vraždy odnášejí nějakou věc patřící oběti, a to buď z důvodu získání majetkového prospěchu či jen jako jakýsi suvenýr.⁹²

5.3.2 Osoba pachatele

S typy vražd také úzce souvisí osobnost pachatele takového jednání. Není možné říci, že by mezi jednotlivými pachateli vražd byl nějaký univerzální spojovací článek. Kriminologie rovněž vyvrací rozšířený laický názor, že vrahem je osoba bezohledná a lhostejná vůči jiným lidem. Samozřejmě v některých případech tomu tak je, avšak u části pachatelů toto chybí.

„Holcomb a kol. navrhli psychopatologicky orientovanou typologii vrahů:

- I. psychotický vrah, který projevuje zřetelné známky závažné duševní poruchy – bludy, halucinace, masivní obavy a fobie,*
- II. dezorientovaný vrah, pro nějž je charakteristická přítomnost řady psychotických příznaků,*
- III. normální vrah,*
- IV. hostilní, nepřátelský vrah, a*

⁹² Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 390 - 392.

V. *depresivní vrah.*⁹³

Shora uvedené členění je dosti obecné, neboť je zřejmé, že zatímco většina, či prakticky všichni, pachatelé dopouštějící se sexuálních vražd budou splňovat kritéria pro zařazení do I. skupiny, naprostá většina bude však spadat do jedné či několika skupin pod body III až V. Jako použitelnější se pak pro současnou kriminologii jeví Megarggeeho klasifikace, podle které jsou pachatelé vražd děleni takto:

- „- *s nadměrnou sebekontrolou, vysokými zábrany a relativně vysokou tolerancí vůči frustraci, kteří mají sklon hromadit vnitřní napětí až k hranici snesitelnosti, aby posléze explodovali a dopustili se zvláště brutálních činů, a*
- *s nedostatečnou sebekontrolou, s relativně nízkou tolerancí vůči frustraci, jejichž agresivní jednání jsou častá a výrazně méně brutální.*⁹⁴

Osobností vrahů se zabývala celá řada českých i světových odborníků, kdy na základě jejich studií je možno konstatovat několik obecných zjištění, které vycházejí z provedených vyšetření poměrně rozsáhlé testové baterie. Můžeme tak vycházet například z práce slovenského profesora forenzní psychologie Heretíka, kterou publikoval ve své knize *Extrémna agresia I. Provedených vyšetření více jak 170 vrahů dospěl k následujícím závěrům: „...intelekt na spodní hranici průměru až lehká subnorma, zachovaný kontakt s realitou, chudé, ploché emoce a nedostatek empatie, afektivní labilita, impulzivita, hostilis a často psychopaticky nevyrovnaná osobnost. K nejčastějším motivacím patří*

⁹³ (cit. podle Kuchta, J., Váľková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. C. H. Beck. Praha 2005. s. 395 - 396.)

⁹⁴ Kuchta, J., Váľková, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. C. H. Beck. Praha 2005. s. 396.

dlouhodobý krizový vztah a materiální zisk. U „krizových“ vrahů, kromě toho, že žijí v dlouhodobě krizovém vztahu, se sice nachází méně často psychopatologie, ale obvykle afektivní labilita a výbušnost. Jejich průměrný věk je vyšší než u jiných skupin – 34 let. „Zištní“ vrazi bývají mladší, svobodní, s poruchovou profesní kariérou. Mívají spíše průměrný intelekt a převážně jde o psychopatické osobnosti. Jsou emocionálně chladní a nedostatečně empatictí. Při činu a po něm jednájí racionálně, cíleně.“⁹⁵

Jinou skupinu pak tvoří sexuální vrazi, jak o nich ve své práci hovoří profesor psychiatrie Karel Netík. *„Naším typickým sexuálním vrahem je muž ve věku do 30 let, se základním vzděláním, svobodný, pracující v nekvalifikované profesi, příp. nezaměstnaný s kriminální minulostí. Do prvního kontaktu s policií se více než polovina z nich dostává ve věku nižším než 18 let a jejich kriminální kariéra nejeví známky specializace, převládá ditropní recidiva. Většina sexuálních vrahů žije nějak nápadným životním stylem, zejména kriminálním a toxikomanickým.“⁹⁶*

Na shora uvedených výsledcích studií je tak možno vidět, že neexistuje nějaká obecná charakteristika vraha. Naopak existuje mnoho případů, kdy osoba, která se svému okolí jeví jakožto naprosto bezproblémová, žijící řádným životem, se může dopustit toho nejtěžšího zločinu a často i dosti brutálním způsobem. Oproti tomu zase není možné paušálně říci, že osoba, u které pozorujeme jisté odchylky od „normálu“, by měla a priori podstatně vyšší předpoklad k tomu, že by se dopustila vraždy. Z tohoto důvodu je proto nutné, aby orgány činné v trestním řízení věnovaly náležitou pozornost všem násilným trestným činům a jejich pachatelům, neboť pouze odborné vyšetření, nejlépe psychiatricko-psychologické,

⁹⁵ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 397.

⁹⁶ Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. s. 397.

může odhalit případné sklony k agresivitě či dokonce dosud skrytou duševní poruchu, kdy všechno toto by mohlo vést k tomu, že by se osoba v budoucnu mohla dopustit nejzávažnějšího trestného činu. Psychiatricko-psychologické vyšetření je rovněž nezbytné provést u všech pachatelů vražd, neboť je nezbytným podkladem pro rozhodování soudu o výši a druhu ukládaného trestu pachateli trestného činu vraždy, je rovněž nezbytné pro posouzení, zda se jedná o vraždu či zabití v pojetí trestního zákoníku.

5.4 Statistika na úseku odhalování a vyšetřování vražd v České republice s důrazem na Západočeský (Plzeňský) kraj

Pokud se týká statistiky na úseku vražd, vzhledem k tomu, že se prakticky jedná o nejzávažnější trestnou činnost, je tato nesmírně důležitá, zejména s ohledem na možnost provázanosti mezi jednotlivými případy, a to zejména za situace, kdy v krátké době na relativně omezeném prostoru dojde ke spáchání vícero trestných činů, které mají shodný modus operandi. Za takové situace se nutně musí orgány činné v trestním řízení zabývat skutečností, zda by se tohoto jednání nemohl dopustit stejný pachatel, kdy právě pouze velmi podrobná statistika může pomoci v objasnění celé věci. Jako typický příklad může sloužit případ manželů Stodolových, jejichž rozsáhlá trestná činnost byla odhalena až ve chvíli, kdy byli usvědčeni z jednoho skutku, kdy teprve zpětným porovnáním se skutky předcházejícími, které byly do té doby vedeny jakožto sebevraždy, bylo zjištěno, že těchto vražd se dopustili rovněž oni. Opět zde musím zdůraznit osvědčené kriminalistické pravidlo, že každé úmrtí, byť se od samého počátku jeví například jakožto zřejmá sebevražda, by mělo být prověřováno jakožto vražda a o jiné právní kvalifikaci je možno uvažovat až ve chvíli, kdy tuto možnost jednoznačně vyloučíme. Statistika u zvlášť

závažných trestných činů je důležitá rovněž z toho důvodu, že bývá častou praxí, že na základě dostupných údajů k případu je sestaven tzv. psychologický profil pachatele. V případě, že se jedná o osobu, která se již v minulosti obdobné trestné činnosti dopustila, je možno prověřování soustředit převážně na určitý okruh již policejně evidovaných osob.

5.4.1 Objasněnost vražd a jejich pokusů v letech 1985 až 1999

Pokud se chceme seriózně zabývat zjištěnými a objasněnými vraždami v tomto období, je nutné říci, že zde existují dva klíčové okamžiky, které se ve statistice výrazně promítly. Jedním z nich je rok 1989, kdy došlo k přechodu od totalitního uzavřeného režimu se silným restriktivním aparátem a silně střeženými státními hranicemi k demokratickému zřízení, kdy tento přechod byl doprovázen zejména Rozhodnutím prezidenta Československé socialistické republiky o amnestii ze dne 1. ledna 1990. Dalším zlomovým rokem je rok 1993, neboť jím počínaje došlo k rozdělení Československa na Českou republiku a Slovenskou republiku, kdy tudíž není možno porovnávat stav například v roce 1991 a 1995, ale je nutné v roce 1991 odečíst ty trestné činy, ke kterým došlo na území Slovenské republiky. Přesto je možno konstatovat, že od roku 1990 až do roku 1999 můžeme sledovat nárůst zjištěných trestných činů vraždy a pokusu o vraždu, kdy je rovněž zřejmé, že po roce 1989 dochází k poklesu, byť nijak dramatickému, pokud se týká objasněnosti této trestné činnosti. Pokud chceme dokumentovat, jakým způsobem narůstal počet vražd za uvedené období, tak zatímco v roce 1985 bylo v celém Československu spácháno 142 vražd či pokusů o vraždu, v roce 1998 to bylo jen v České republice 313 vražd či pokusů, přičemž ze 142 vražd v roce 1985 bylo objasněno 135 případů, což činí 95 procent, v roce 1998 bylo pak objasněno 272 skutků, což znamená, že objasněnost je 87 procent.

Tabulka zjištěných a objasněných vražd v letech 1985 – 1999

Rok	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Zjištěno	142	129	139	100	126	212	194	258
Objasněno	135	113	136	93	118	184	174	219
Obj. v %	95	88	98	93	94	87	90	85

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Zjištěno	278	286	277	267	291	313	265
Objasněno	229	237	239	226	252	272	236
Obj. v %	82	83	86	85	87	87	89

Pozn.: Roky 1993 až 1999 jsou již pouze za Českou republiku⁹⁷

Ze shora uvedených přehledů je patrné, že zatímco do roku 1989 se počet zjištěných vražd pohyboval v řádu 100 až 150 skutků za rok, kdy jejich objasněnost téměř vždy převyšovala 90 procent, v roce 1990 dochází k prudkému nárůstu, a to prakticky o 100 skutků ročně, kdy jejich objasněnost v žádném z roků nepřesahuje 90 procent. Dalším zajímavým zjištěním je ta skutečnost, že od 1. 1. 1993 vzniká samostatná Česká republika, kdy paradoxně dochází k tomu, že zatímco v roce 1992 bylo v rámci celé Československé republiky zjištěno 258 vražd, v roce 1993 bylo jen v rámci České republiky zjištěno vražd ještě o 20 více, zatímco prostou matematikou by se dalo předpokládat, že počet vražd po osamostatnění se Slovenské republiky by měl klesnout zhruba o necelou jednu třetinu, zatímco v daném případě se stal pravý opak a v následujících letech docházelo k dalšímu nárůstu této zvlášť závažné

⁹⁷ Kriminologický sborník. Ročník L 2006, číslo 4. Speciál číslo II. Tiskárna MV ČR. Praha 2006, s. 3.

trestné činnosti.

5.4.2 Statistika nápadu a objasněnosti trestného činu vraždy dle § 219 zákona č. 140/1961 Sb. a zákona č. 40/2009 Sb. v letech 2000 až 2011

Roky 2000 až 2011 je možno označit za období, kdy počet trestných činů vraždy a jejích pokusů se udržuje na přibližně vyrovnané úrovni samozřejmě s jistými meziročními výkyvy. Už však nezaznamenáváme tendence typické pro přelom 80. až 90. let a první poloviny 90. let, kdy byl markantní nárůst počtu zjištěných trestných činů vraždy, kdy zároveň docházelo k poklesu procentuální úspěšnosti objasňování této závažné trestné činnosti.

Vražda v letech 2000 - 2011 - celkový přehled v České republice							
Dle motivu provedení/rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vraždy loupežné	43	29	37	53	39	17	23
Vraždy sexuální	4	2	5	3	2	3	0
Vraždy motiv. osob. vztahy	125	120	112	106	120	100	106
Vraždy na objednávku	5	2	3	6	3	5	2
Vraždy novorozence matkou	6	1	1	3	0	0	2
Vraždy ostatní	96	80	76	61	63	61	98
Vraždy celkem:	279	234	234	232	227	186	231
	2007	2008	2009	2009	2010	2011	Celkem
Vraždy loupežné	19	21	23	23	18	11	333
Vraždy sexuální	3	7	2	2	1	3	35
Vraždy motiv. osob. vztahy	108	94	87	87	95	108	1.281
Vraždy na objednávku	6	0	4	4	2	4	42
Vraždy novorozence matkou	0	1	1	1	1	1	17
Vraždy ostatní	60	79	64	64	47	45	830
Vraždy celkem:	196	202	181	181	164	172	2.538

Z výše uvedené tabulky je patrné, že zatímco v letech 2000 až 2006 je možno pozorovat jistou stagnaci v počtu zjištěných trestných činů vraždy, počínaje rokem 2007 dochází k poklesu počtu zjištěných trestných činů. Je samozřejmě nutné podotknout, že doba čtyř let je příliš krátká na nějaké zásadní soudy, ale s jistou mírou opatrnosti můžeme konstatovat, že ⁹⁸ dochází k poklesu této nejzávažnější trestné činnosti, přičemž údaj z roku 2011.

2010 je vůbec nejnižší od roku 1989.⁹⁸

Pokud se týká motivů, které pachatele vedou k páčání této trestné činnosti, zcela bezkonkurenčně vedou vraždy, jejichž motivací jsou osobní vztahy mezi obětí a pachatelem. Jedná se právě o ty trestné činy, kdy se pachatel s obětí znají, často je jedná o rodinné příslušníky, sousedy, popřípadě osoby, které jsou spolu v častém kontaktu. Velmi zajímavé údaje pak získáváme o vraždách novorozence matkou, kde je od roku 2000 zcela zřejmý pokles, neboť zatímco v roce 2000 bylo matkou usmrceno 6 novorozenců, za celých dalších 10 let se jednalo jen o 10 novorozenců. Toto zjištění by zřejmě stálo za důkladnější kriminologicko - sociologickou analýzu, kdy jedním z důvodů tohoto poklesu může být i zavedení tzv. babyboxů, kam mohou matky odložit své dítě po porodu bez nebezpečí trestního stíhání, stejně tak jako větší osvěta v oblasti anonymních porodů, o kterých matky nebyly v dřívější době tolik informovány, což mohlo vést ke zkratovitému jednání bezprostředně po porodu, které následně mohlo vést až k usmrcení dítěte.

Pokud se týká statistiky zjištěných případů v rámci Plzeňského kraje,⁹⁹ tato je následující:

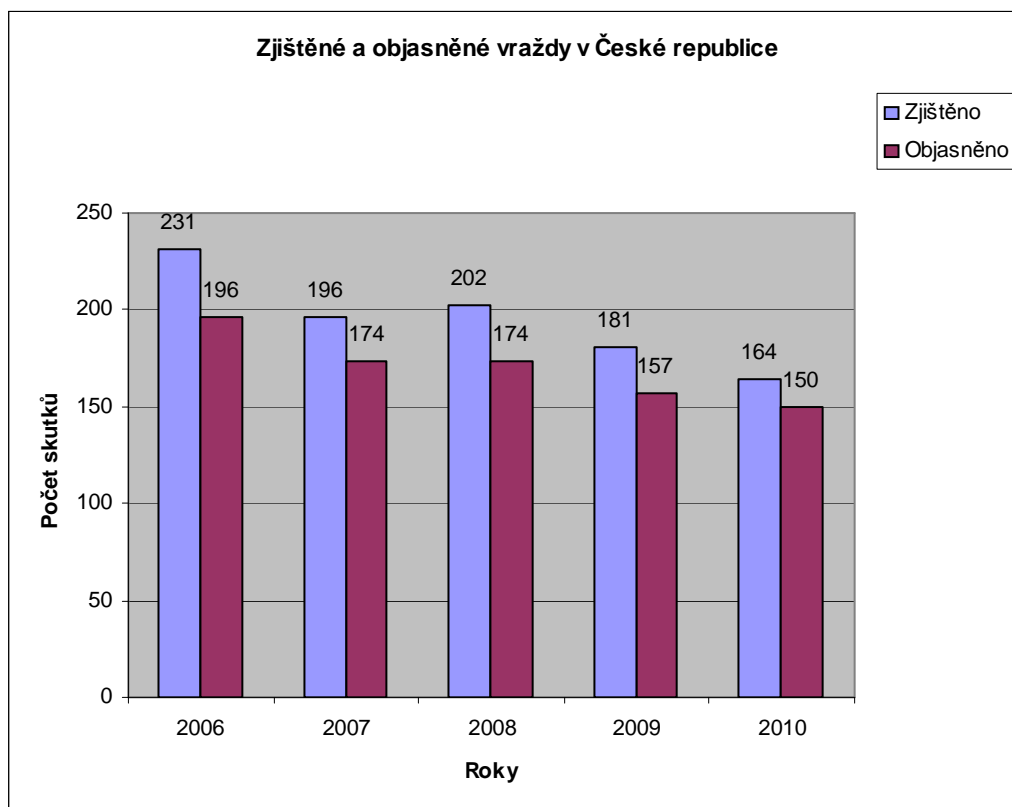
⁹⁹ Do 31. 12. 2008 se jedná o statistiku za Západočeský kraj (dělení dle působnosti policejního orgánu), kdy od 1. 1. 2009 vznikl nově Karlovarský kraj (policejní orgán), kdy statistika je tak za kraj Plzeňský a Karlovarský, neboť tato je dosud vedena neodděleně z důvodu velkého provázání zejména odborných pracovišť.

Vražda v letech 2001 - 2011 - celkový přehled v Plzeňském kraji						
Dle motivu provedení/rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vraždy loupežné	4	4	3	3	3	5
Vraždy sexuální	0	1	0	0	1	0
Vraždy motiv. osob. vztahy	5	6	18	15	8	7
Vraždy na objednávku	0	0	0	0	2	0
Vraždy novorozence matkou	0	1	1	0	0	0
Vraždy ostatní	11	9	6	5	6	8
Vraždy celkem:	20	21	28	23	20	20
	2007	2008	2009	2010	2011	Celkem
Vraždy loupežné	2	1	0	0	0	32
Vraždy sexuální	1	2	1	1	0	7
Vraždy motiv. osob. vztahy	9	14	12	5	6	113
Vraždy na objednávku	0	0	0	0	0	2
Vraždy novorozence matkou	0	0	0	0	0	3
Vraždy ostatní	1	5	3	6	2	70
Vraždy celkem:	13	22	16	12	8	227

Rovněž zde je patrné, že prakticky již od roku 2005 dochází k poklesu nápadu trestných činů vraždy a jejich pokusů, což koresponduje s celostátními zjištěními. Zvláště markantní je to pak u případů vraždy novorozence matkou, kde od roku 2003 není evidován žádný případ.¹⁰⁰ Pokles je však jen jedním z faktorů, který je sice velmi důležitým v boji proti kriminalitě, avšak druhým, neméně významným, je objasněnost této nejzávažnější trestné činnosti, neboť v případě, že již ke spáchání trestného činu vraždy či jeho pokusu dojde, je nezbytné pachatele v co nejkratší době zjistit, usvědčit a odsoudit. Vzhledem k závažnosti trestné činnosti se jedná o velmi sledovaný ukazatel, a to jak u veřejnosti odborné, tak u veřejnosti laické.

Podíl zjištěných vražd a jejich objasněnost v České republice						
	2006	2007	2008	2009	2010	Celkem
Zjištěno	231	196	202	181	164	974
Objasněno	196	174	174	157	150	851

¹⁰⁰ V roce 2011 byla za vraždu dítěte po porodu, ke které došlo v roce 2010 v Plzni odsouzena cizinka, avšak její jednání nebylo posuzováno jakožto vražda novorozence matkou, nýbrž jakožto vražda klasická.

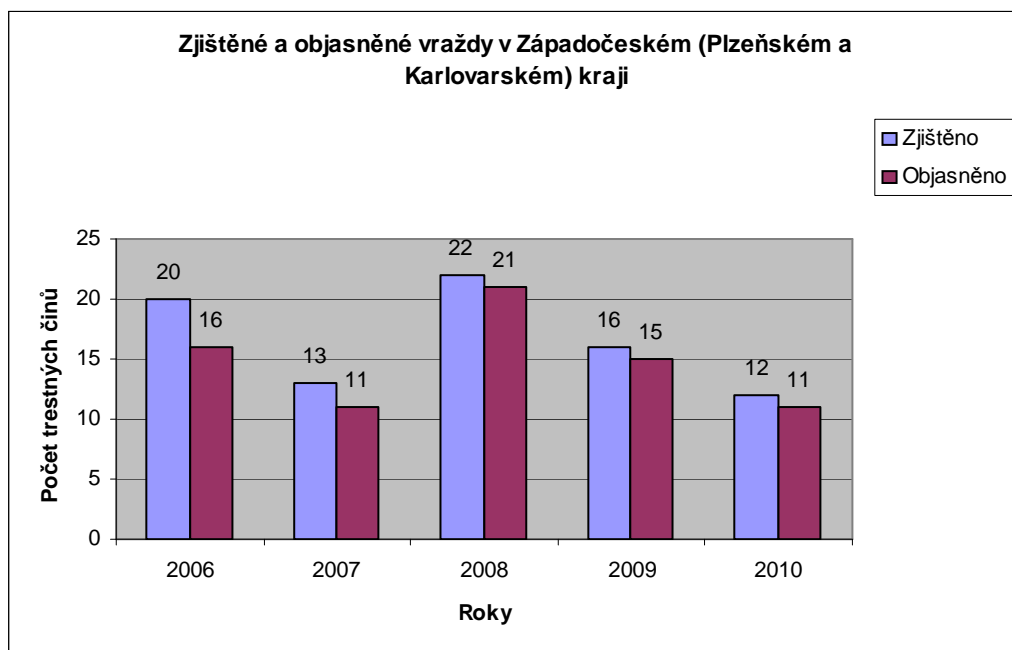
Jak vyplývá z výše uvedené tabulky a grafu, je patrná klesající tendence v počtu spáchaných vražd, kdy zároveň dochází ke snižování rozdílu mezi vraždami spáchanými a vraždami objasněnými. Pokud bychom toto chtěli vyjádřit procentuelně, v roce 2006 byla objasněnost všech vražd spáchaných v České republice 84,85 procenta, v roce 2007 88,78 procenta, další rok, tedy 2008 pak byla objasněnost 86,14 procenta, roku 2009 93,75 procent a v roce 2010 pak 91,46 procenta.¹⁰¹

Zajímavou statistiku nám rovněž ukáže srovnání zjištěných a objasněných vražd v letech 2006 až 2010 v rámci Západočeského, respektive Plzeňského kraje. Od 1. 1. 2009 došlo k rozdělení působnosti Policie České republiky v rámci Západočeského kraje, kdy došlo ke vzniku dvou samostatných krajských ředitelství, přičemž Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje působí v okresech Rokycany, Plzeň-jih, Plzeň-sever,

¹⁰¹ Jedná se o vraždy zjištěné a objasněné v roce 2010. Je zřejmé, že v roce 2010 byly objasněny i vraždy z roku 2009, které jsou však uvedeny v předchozí statistice. S ohledem na krátké období od konce roku 2011 nejsou dosud detailní statistické údaje za tento rok k dispozici.

Plzeň-město, Tachov, Domažlice a Klatovy, nově vzniklé Krajské ředitelství policie Karlovarského kraje pak v okresech Karlovy Vary, Sokolov a Cheb. Z vlastní zkušenosti mohou říci, že tyto tři okresy, které jsou nyní součástí Krajského ředitelství policie Karlovarského kraje, byly, pokud se nápadu trestné činnosti týče, na předních místech v rámci Západočeského kraje, pokud se týká násilné trestné činnosti, bylo toto ještě markantnější. Ze statistiky vyplývá, že v rámci Západočeského kraje došlo v roce 2006 k 20 trestným činům vraždy či jejího pokusu, kdy objasněno bylo 16 případů, což je 80 procent. O rok později bylo v tomto kraji spácháno 13 případů, 11 z nich bylo objasněno, procentuelní úspěšnost tak činí 84,62 procenta. V roce 2008 policie prověřovala na území Západočeského kraje 22 případů, z nich 21 objasnila, což činí 95,45 procenta. V roce 2009, kdy došlo k odtržení Karlovarského kraje i co se týká policejní správy, bylo na území Plzeňského a Karlovarského kraje spácháno 16 trestných činů vraždy, 15 z nich bylo objasněno, což je 93,75 procenta, v posledním statisticky vykázaném roce pak došlo ke spáchání 12 zločinů vraždy, kdy 11 z nich bylo objasněno, kdy úspěšnost orgánů činných v trestním řízení je 91,67 procenta. Pro lepší orientaci je tento přehled uveden v následující tabulce a grafu.

Zjištěné a objasněné vraždy v Západočeském (Plzeňském) kraji					
	2006	2007	2008	2009	2010
Zjištěno	20	13	22	16	12
Objasněno	16	11	21	15	11
Objasněno v %	80,00	84,62	95,45	93,75	91,67

Jak je z těchto přehledů zřejmé, je možno pozorovat, že od roku 2008 do roku 2009 došlo k poměrně výraznému poklesu počtu vražd, což svědčí o stejném vývoji jako v rámci zbytku republiky. Velmi vysoké procento objasněnosti pak svědčí o tom, že tomuto druhu trestné činnosti je věnována největší možná pozornost, jejím prověřováním a vyšetřováním se zabývají nejzkušenější policisté a státní zástupci, kdy je využíváno rovněž nejmodernějších kriminalistických metod.

Velmi zajímavé je z pohledu celkové statistiky rovněž hledisko pachatele, respektive vlivy, které mohly na tohoto působit. Není tak zřejmě překvapením, že poměrně velké procento vražd, zejména v případě vražd motivovaných osobními vztahy, popřípadě vražd sexuálních, je spácháno osobami pod vlivem návykových látek, nejčastěji pak alkoholu. Jak je patrné i z kazuistiky pod bodem 5.2 této práce, může být právě alkohol iniciátorem toho, že u člověka, který je schopný za normální situace ovládnout své emoce a popřípadě i skrýt případnou agresivitu, v případě požití alkoholu tyto ovládací prvky mizí a dochází k tomu, že se projevuje bez zábrán, častěji jej alkohol ještě více vybudí a vede jej k přehnanému jednání. Pokud se podíváme na strukturu pachatelů v letech 2006 až 2010

v Západočeském kraji, zjišťujeme následující:

Pachatelé trestných činů vraždy v Západočeském kraji					
	2006	2007	2008	2009	2010
Muži	13	10	17	13	10
Ženy	3	1	2	2	1
Nezletilí	0	0	0	0	0
Mladiství	0	0	1	2	0
Pod vlivem	5	2	3	7	6
Z toho alkohol	5	2	3	6	5
Recidivisté	4	6	7	8	9

Z tohoto přehledu vyplývá, že velké části vražd a pokusů vražd se dopouštějí osoby, které již v minulosti byly pro nějaký trestný čin odsouzeny. Relativně vysoké číslo je rovněž u případů, které byly spáchány pachatelem pod vlivem návykové látky, nejčastěji alkoholu. Oproti tomu je zřejmé, že procento pachatelek - žen a mladistvých se v posledních pěti letech téměř neměnilo a jedná se spíše o ojedinělé případy, u žen dosti často motivované předchozím špatným chováním manžela či druha vůči jim samotným, popřípadě vůči jejich dětem. Je samozřejmé, že zde předložené statistiky zachycují pouze relativně krátkou dobu a nemohou být základem pro zásadnější postuláty týkající se dané problematiky, avšak domnívám se, že v nich byly podchyceny nejdůležitější skutečnosti týkající se problematiky zjišťování a objasňování trestných činů vraždy a jejich pokusů, a to jak v České republice, tak v Plzeňském a Karlovarském kraji.¹⁰²

¹⁰² Veškerá data uvedená v kapitole 5.3.2 jsou ze statistických údajů Policie ČR, Policejní prezidium Praha, ESSČ, intranetové stránky ze dne 4. 3. 2012.

6. Závěr

Téma svojí diplomové práce Vražda – trestně právní a kriminologické hledisko jsem si zvolil ze dvou hlavních důvodů. Jedním z nich je skutečnost, že se jedná o jeden z nejzávažnějších, dokonce si myslím, že o nejzávažnější trestný čin, jehož objasňování patří mezi nejsložitější úkony orgánů činných v trestním řízení. Zároveň se jedná o jeden z nejsledovanějších trestných činů ze strany veřejnosti, neboť je zcela pochopitelné, že za situace, kdy dojde ke spáchání trestného činu vraždy ze strany neznámého pachatele, je celkem pochopitelné, že se občané v okolí místa, kde k vraždě došlo, obávají o svoji bezpečnost, jsou více ostražití a oprávněně požadují, aby státní orgány zajistili jejich bezpečnost a zadrželi, usvědčili a odsoudili pachatele takto závažného trestného činu.

Druhým důvodem pro volbu tohoto tématu a obecně pro volbu tématu z oblasti trestního práva je moje pracovní zařazení, neboť z pozice vedoucího oddělení násilné trestné činnosti kriminální policie a vyšetřování v Plzni se jedná o téma, které je mi blízké, přičemž za několik let mé praxe, kdy se danou problematikou zabývám, jsem měl několikrát možnost být přítomen zejména prvotním fázím prověřování trestných činů vražd či jejich pokusů. Zároveň jsem ve své práci chtěl představit i trochu odlišný pohled na problematiku vražd, a to pohled historický, respektive zakotvení trestného činu vraždy v právu, a to prakticky od starověku až po současnost. Samozřejmě největší pozornost jsem věnoval aktuální právní úpravě trestného činu vraždy v trestním zákoníku, kdy přestože se jedná o relativně nový právní předpis, neboť tento vstoupil v účinnost teprve od 1. 1. 2010, již je několik případů vražd, které byly podle této právní úpravy pravomocně odsouzeny. Zároveň jsem současnou právní úpravu srovnal s právní úpravou v okolních zemích, tedy s Německem,

Rakouskem a zejména Slovenskem, kdy závěrem je možné říci, že přestože právní úprava není zcela totožná, je možné najít právě v rámci právní úpravy trestného činu vraždy mnoho společných rysů. Aby byla diplomová práce v tomto směru úplná, věnoval jsem se také právní úpravě trestného činu vraždy podle zákona č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, neboť se jedná o právní předpis, který bezmála po dobu 50 let upravoval tuto problematiku. Při srovnání právní úpravy dle trestního zákoníku a trestního zákona je možno konstatovat, že v současné době platná a účinná právní úprava trestného činu vraždy je podstatně preciznější a širší, než právní úprava předchozí, rovněž došlo ke zpřísnění trestů. Avšak přesto se v úvahách de lege ferenda zamýšlím nad tím, jakým způsobem by se do budoucna mohla ještě právní úprava trestného činu vraždy změnit či precizovat.

Na páté kapitole své diplomové práce pak na konkrétních případech ukazují, jakým způsobem dochází k praktické aplikaci ustanovení § 219, resp. § 140 trestního zákona a trestního zákoníku na konkrétní případy řešené na území města Plzně. Rovněž se zabývám dělením vražd z kriminologického hlediska a typologií pachatelů vraždy. Úplný závěr pak věnuji statistice v oblasti odhalování a vyšetřování vražd, neboť statistika je zpětnou vazbou, která nás informuje o tom, jak jsou orgány činné v trestním řízení úspěšné v boji s touto nejzávažnější formou kriminality. V této souvislosti je nutné mít ovšem na zřeteli, že u tak závažných trestných činů trvá vyšetřování i následné odsouzení pachatele poměrně dlouhou dobu a může se tak stát, že statistiky se budou dále měnit i s odstupem několika let a nejedná se tudíž, zejména pokud se týká případů objasněných, o zcela přesná a definitivní čísla.

7. Summary

Topic of his thesis Murder - criminal law and criminological perspective, I can choose from two main reasons. One of them is the fact that this is one of the most serious, even I think that the most serious offense, the investigation of one of the most difficult tasks of bodies active in criminal proceedings. It is also one of the most criminal acts of the parties, it is quite understandable that in a situation where there is a murder committed by unknown perpetrators, it is quite understandable that people around the place where the murder occurred, fear of their safety, are more wary and rightfully demand that the authorities ensure their safety and arrested, convicted and condemned the perpetrators of this serious crime.

The second reason for choosing this topic for a general choice of the topic in the field of criminal law is my job title as the position of Head of violent crime, criminal police and investigation in Pilsen is a topic that is close to my heart, and in a few years of my practice when dealing with the issue, several times I had the opportunity to be present in particular initial stages of examining the offenses of murder, or their attempts. I also wanted my work to introduce a little different view on the issue of murder, and a historical perspective, or anchoring the offense of murder in law, and practically from antiquity to the present. Of course, most attention was devoted to current legislation, the crime of murder in the Criminal Code, which although it is a relatively new law, since this only came into effect from 1 January 2010, is already several cases of murders, which were in accordance with this regulation convicted. I also compared the current legal system with the legislation in neighboring countries, in Germany, Austria and Slovakia in particular, the conclusion can be said that while the legislation is not completely identical, it is possible to find the right

regulatory framework murder many features in common. In order to master the work in this direction is complete, I also gave the legislation the offense of murder under Act No. 140/1961 Coll. as amended, as it is a law that for nearly 50 years, faced with this issue. A comparison of the legislation under the Criminal Code and Criminal Code, we can state that it is currently valid and effective law crime of murder is much more precise and wider than previous legislation, there was also a tightening of sanctions. However, despite the considerations in the *de lege ferenda* consider what, how, in future legislation could still murder a crime to alter or elaborate.

On the fifth chapter of my dissertation on the specific cases show how there is a practical application of § 219, respectively § 140 of the Criminal Code and Criminal Code to specific cases dealt with in the city of Pilsen. It also deals with the division of criminological perspective murders and murder typologies of offenders. Finally, I deal with a complete statistics on the detection and investigation of murder, because the statistic is feedback that informs us about how the agencies involved in criminal proceedings in the successful fight against this most serious form of crime. In this context, it is necessary to have in mind, however, that for such serious crimes investigations and take subsequent conviction of the perpetrator rather long time and it may happen that the statistics will continue to change even after several years and it is not, therefore, particularly as regards solved cases, a completely accurate and final figures.

8. Seznam použité literatury, pramenů a právním předpisů

Bruna, E.: Otázky právního procesu. 1. vydání. Nakladatelství Leges. Praha 2010. ISBN 978-80-87212-40-0.

Burda, E.: Ochrana života a zdraví v slovenskom rekodifikovanom Trestnom zákone. Trestní právo 07 – 08/2007.

Burda, E.: Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona. Heuréka. Šamorín 2006.

Cingr, P.: Základny trestního práva. 1. část – obecná část trestního zákoníku. 1. vydání. VŠB – Technická univerzita Ostrava. Ostrava 2010. ISBN 978-80-248-2188-7.

Dianiška, G. a kol.: Kriminológia. Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk. Plzeň 2009. ISBN 978-7380-198-4.

Fracek, J.: Zločin a trest v českých dějinách. Rybka Publishers. Praha 2007. ISBN 80-86182-91-6.

Fryšták, M. a kol.: Trestní právo hmotné – obecná část. Key Publishing, s. r. o. Ostrava 2009, ISBN 978-80-7418-039-2.

Hejda, J. a kol.: Základy kriminalistiky a trestního práva. Oeconomica VŠE Praha. Praha 2003. ISBN 80-245-0560-6.

Hirt, M.: Soudní lékařství. Učební text pro studium na Právnické Fakultě

MU. 1. vydání. Tribun EU. Brno 2008. ISBN 978-80-210-4583-5.

Hlaváček, J., Protivínský, M. a kol.: Praktická kriminalistika. Kriminalistický ústav Praha. Praha 2006. ISBN

Holcr, K. a kol.: Kriminologie. 1. vydání. Nakladatelství Leges. Praha 2009. ISBN 978-80-87212-23-3.

Hořák, J.: Předem uvážená vražda a vražda spáchaná s rozmyslem (část II.). Trestní právo 10/2009.

Hořák, J.: Vyprovokované zabití v německém trestním právu. Právnická fakulta UK v Praze – odborný článek bez bližší specifikace.

Chmelík, J.: Znalecké dokazování. 1. vydání. Tiskárna ministerstva vnitra. Praha 2001.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Nizozemský trestní zákon a předpisy související. Část I – Trestní zákon. Vydavatelství KUFR. Praha 2006. ISBN 80-7338-054-4.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Slovenský trestní zákon. Vydavatelství KUFR. Praha 2006. ISBN 80-7338-055-2.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe – Izrael. Vydavatelství KUFR. Praha 2005. ISBN 80-7338-036-6.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe – Rumunsko. Vydavatelství KUFR. Praha 2005. ISBN 80-7338-039-0.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Trestní zákoník Ruské federace. Vydavatelství KUFR. Praha 2003. ISBN 80-7338-019-6.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe – Slovinsko. Vydavatelství KUFR. Praha 2005. ISBN 80-7338-037-4.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci: Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení. Vydavatelství KUFR. Praha 2008. ISBN 978-80-7338-068-7.

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 1. vydání podle nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Leges. Praha 2009. ISBN 978-80-87212-24-0.

Kmec, J.: Evropské trestní právo. 1. vydání. C. H. Beck. Praha 2006. ISBN 80-7179-535-6.

Kriminalistický sborník, ročník L, číslo 4, rok 2006. Tiskárna Ministerstva vnitra ČR. Praha 2006.

Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestní politiky. C. H. Beck. Praha 2005. ISBN 80-7179-813-4.

Kvapilová, H.: Soudní lékařství pro právníky. 1. vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Dobrá Voda 1999. ISBN 80-902627-3-7.

Musil, J.: Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. Časopis Trestní právo 10/2004.

Novotný, F.: Trestní zákoník 2010, stav k 1. 4. 2010. Eurounion Praha. Praha 2010. ISBN 978-80-7317-084-4.

Policejní akademie ČR: Sborník příspěvků z teoretického semináře s mezinárodní účastí na téma „Trestněprávní prostředky boje proti kriminalitě“. Policejní akademie ČR. Praha 2008. ISBN 978-80-7251-292-8.

Sborník referátů XXXI. Soudně psychiatrické a psychologické konference. 1. vydání. Galen. Praha 2009. ISBN 978-80-7262-634-2.

Statistické přehledy Policie ČR, Policejní prezidium Praha, ESSČ, intranetové stránky ze dne 7. 3. 2011.

Straus, J., Vavera, F.: Slovník kriminalistických pojmů a osobností. Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk. Plzeň 2010. ISBN 978-80-7380-258-5.

Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje: Zločin, vina a trest – výběr z dokumentů. SVK. Plzeň 2010. ISBN 978-80-86944-34-0.

Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006. C. H. Beck. Praha 2006. ISBN 80-7179-527-5.

Šámal, P. a kol.: Trestní zákon. Komentář. 5. přepracované vydání. C. H. Beck. Praha 2003. ISBN 80-7179-624-7.

Šimíček, V.: Ústavní stížnost. Linde. Praha 2005. ISBN 80-7201-569-9.

Tomášek, J.: Úvod do kriminologie. Grada Publishing. Praha 2010. ISBN 978-80-274-2982-4.

Úmyslná usmrcení v afektu – část I. a II. Trestní právo 10 – 11/2008.

Vokurka, M., Hugo, J.: Praktický slovník medicíny. 5. rozšířené vydání.
Maxdorf. Praha 1998. ISBN 80-85800-81-0.

www.nsoud.cz/JudikaturaNS ze dne 9. 3. 2011

Zákon č. 117/1852 ř. z. – poslední stav textu, ASPI ze dne 23. 2. 2011.

Zákon č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon).

Zákon č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

Zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů (trestní zákoník).

9. Přílohy

Příloha č. 1 – řezná rána na krku poškozeného J. P. před revizí na operačním sále

Příloha č. 2 – boční strana hlavy poškozené M. H. s vytrhanými vlasy

Příloha č. 3 – kapsovitě hematomy po odkrytí měkkých tkání hlavy

Příloha č. 4 – poranění obličeje a úst

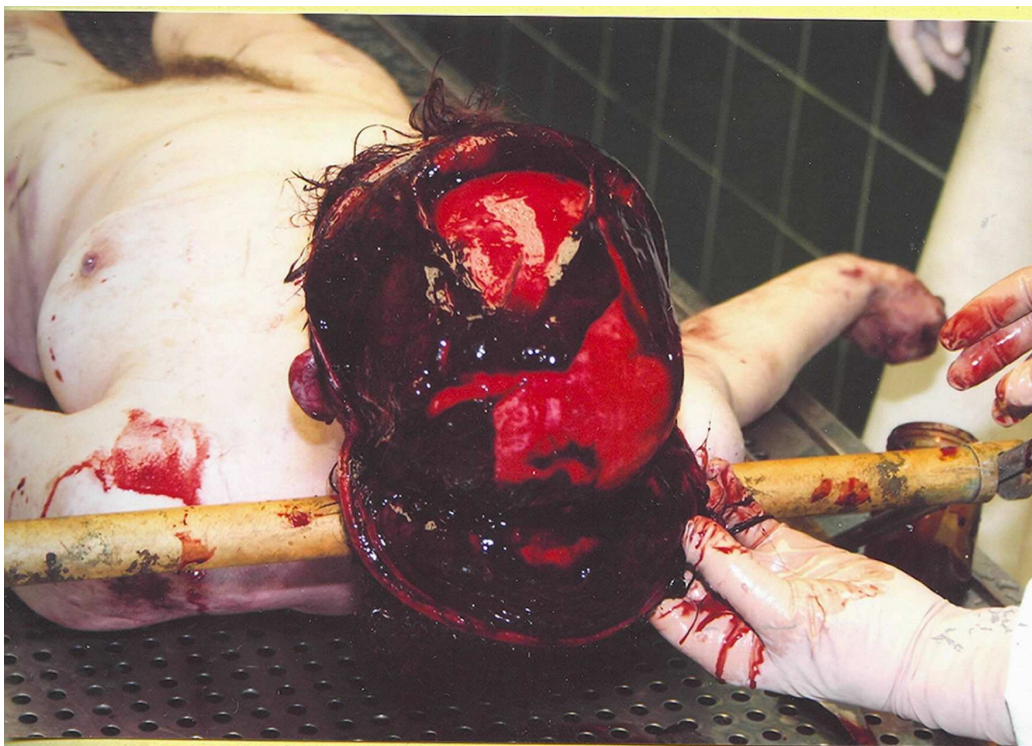
Příloha č. 5 – poranění zad a hýždí

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5